

Zarządzenie Nr 0050.26.2017
Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
z dnia 20 marca 2017

w sprawie przyjęcia Planu działań Gminy Chęciny bazującego na potencjałach endogenicznych

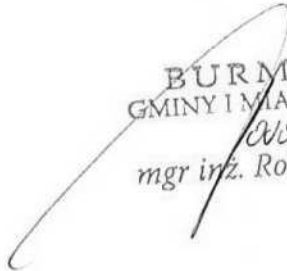
Na podstawie art. 30 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. Poz. 446) zarządzam co następuje:

§ 1

1. Przyjmuje się projekt „Planu działań Gminy Chęciny bazującego na potencjałach endogenicznych”, określający kierunki rozwoju wynikające w szczególności ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych Gminy, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszego Zarządzenia.
2. Po uzyskaniu wszelkich opinii i uzgodnień wymaganych przepisami prawa, odnośnie opracowania Planu, Dokument zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej w Chęcinach celem podjęcia Uchwały w sprawie jego przyjęcia.

§ 2

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

BURMISTRZ
GMINY I MIASTA CHĘCINY
mgr inż. Robert Jaworski

skrzynka: Joanna Stypa

Plan działań Gminy Chęciny

bazujący na potencjałach endogenicznych

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	4
II.	Powiązanie z dokumentami strategicznymi	6
III –	Diagnoza stanu obecnego	13
1.	Położenie, środowisko	13
1.1.	Klimat.....	15
1.2.	Rzeźba, budowa geologiczna	16
1.3.	Powietrze atmosferyczne	18
1.4.	Wody powierzchniowe i podziemne.....	20
1.5.	Gleby.....	22
1.6.	Lasy	23
2.	Przestrzeń i sfera społeczna.....	24
2.1.	Sytuacja demograficzna	24
2.2.	Mieszkalnictwo	26
2.3.	Działalność gospodarcza i bezrobocie.....	26
2.4.	Organizacje pozarządowe	28
2.5.	Dostępność komunikacyjna	29
2.6.	Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.....	31
3.	Potencjał turystyczny	32
3.1.	Zagospodarowanie turystyczne	32
3.2.	Działalność Punktu Informacji Turystycznej.....	35
3.3.	Ruch turystyczny	37
3.4.	Inicjatywy, stowarzyszenia stymulujące rozwój turystyki	38
4.	Potencjały endogeniczne gminy Chęciny	41
4.1.	Potencjał geologiczny	41
4.2.	Atrakcje przyrodnicze	49
4.3.	Obszary chronione	51
4.4.	Zasoby kulturowe.....	59
4.5.	Atrakcje kulturowe.....	66
4.6.	Szlaki turystyczne i obiekty rekreacyjne.....	68
4.7.	Imprezy kulturalne i inicjatywy	73
4.8.	Zaplecze medyczne i edukacyjne/badawcze.....	78
IV.	Analiza SWOT.....	82
V.	Planowane kierunki działań	84
5.1.	Wizja i misja, cele i kierunki działań rozwoju dla Gminy Chęciny	85

5.2. Propozycje przedsięwzięć – powiązanie ze sobą projektów lub typów projektów	88
5.3. Wpływ realizacji przedsięwzięć na poziom zatrudnienia	94
5.3. Źródła finansowania.....	96
VI. Podsumowanie i wnioski.....	99
Spis tabel.....	101
Spis wykresów.....	101
Spis rysunków	102

I. Wprowadzenie

Plan działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych (zwana dalej *Planem*) określa kierunki rozwoju Gminy Chęciny. Poprzez określenie kierunków działań dokument stanowi swego rodzaju plan działań, który opiera się na endogenicznych potencjałach gminy oraz wynika w szczególności ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych gminy. Realizacja założeń koncepcyjnych ma przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzenia miejsc pracy w branży turystycznej, a także do wzrostu atrakcyjności turystycznej Gminy Chęciny.

Rozwój turystyki w Gminie Chęciny wymaga wzmocnienia potencjału endogenicznego, gospodarczego i społecznego, który sprzyjać będzie konkurencyjności gospodarczej w regionie, w tym innowacyjności, kreatywności i wzrostowi zatrudnienia, stanowiąc jednocześnie jeden z czynników dywersyfikacji lokalnej gospodarki. Potencjał endogeniczny w niniejszym dokumencie należy rozumieć jako zespół własnych czynników rozwoju danego obszaru (np. regionu, gminy, miasta czy miejscowości) wynikających m.in. z jego struktury funkcjonalno - przestrzennej i gospodarczej, poziomu rozwoju kapitału społecznego, wyposażenia instytucjonalnego i infrastruktury społecznej, tradycji kulturalnych i gospodarczych oraz cech środowiska przyrodniczego.

Przez gospodarkę turystyczną należy natomiast rozumieć całość różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych rozwijanych w celu zaspokajania potrzeb związanych z zapotrzebowaniem na szeroko rozumiane produkty turystyczne. Możliwości rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Chęciny nie należy rozpatrywać w oderwaniu od regionu, wiadomo bowiem, że zasięg przestrzenny produktów turystycznych, zazwyczaj regionalny i ponadregionalny, narzuca konieczność kojarzenia funkcji miejscowości turystycznej z takimi samymi w skali regionu. Konieczne jest więc prowadzenie odpowiednich działań, sprzyjających maksymalnemu wykorzystaniu walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, a zagospodarowanie turystyczne powinno gwarantować utrzymanie swoistego uroku miejscowości turystycznych w Gminie Chęciny. Produkt turystyczny należy rozumieć jako dostępny na rynku pakiet materialnych i niematerialnych składników, umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego. Produkt ten stanowią naturalne i stworzone przez człowieka atrakcje turystyczne, towary i usługi umożliwiające przybycie, pobyt i korzystanie z walorów turystycznych oraz atrakcyjne spędzanie czasu. Ważnym elementem produktu turystycznego są atrakcje turystyczne, czyli zagospodarowane walory turystyczne. Atrakcje posiadają infrastrukturę turystyczną, umożliwiającą obsługę ruchu turystycznego, mają charakter materialny (np. obiekt, obszar, eksponat) lub niematerialny (np. imprezy, wydarzenia).

Władze samorządowe Gminy Chęciny w celu świadomego i aktywnego popierania i kształtowania działań sprzyjających powstawaniu nowych produktów i atrakcji turystycznych oraz modernizacji i rozbudowie infrastruktury turystycznej przystąpiły do opracowania Koncepcji rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Chęciny.

Niniejszy dokument:

- Wskazuje zgodność ze strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju Gminy Chęciny oraz województwa świętokrzyskiego,
- Zawiera diagnozę obecnej sytuacji w Gminie Chęciny wraz z analizą SWOT,
- Analizuje potencjały endogeniczne na terenie gminy Chęciny,
- Zawiera propozycje działań (w tym typy projektów) opierające się na endogenicznych potencjałach gminy (przyrodniczych, przestrzennych, kulturowych, medycznych, edukacyjnych), których realizacja przyczyni się do tworzenia warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, zapewnienia trwałości już istniejących, a także budowania produktów turystycznych opartych na przedsięwzięciach realizowanych przez podmioty publiczne i prywatne;
- Uwzględnia wykorzystanie walorów turystycznych Gminy Chęciny do rozwoju gospodarki turystycznej.

Koncepcja wskazuje kierunki rozwoju i działania, które mają przyczynić się do ożywienia społeczno - gospodarczego Gminy Chęciny, wpłynąć na podniesienie jakości i atrakcyjności życia mieszkańców oraz podnieść konkurencyjność turystyczną gminy, powiatu kieleckiego oraz województwa świętokrzyskiego. Realizacja zaplanowanych działań przyczyni się do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych Gminy Chęciny oraz ich zachowania, zwiększenia ruchu turystycznego oraz poprawy wizerunku gminy i województwa świętokrzyskiego jako obszaru atrakcyjnego turystycznie.

I. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Plan działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych zawiera kierunki rozwoju gminy, które są spójne z priorytetami i celami wskazanymi w lokalnych i regionalnych dokumentach strategicznych:

- Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Chęciny na lata 2016-2023,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chęciny,
- Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do 2020 r.,
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r.,
- Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2014 – 2020.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Chęciny na lata 2016-2023

Program Rewitalizacji zakłada wdrażanie wizji poprzez cele szczegółowe, które będą realizowane do 2023 r.:

- Cel szczegółowy 1: Chęciny zostają najchętniej odwiedzaną przez turystów gminą województwa świętokrzyskiego,
- Cel szczegółowy 2: Zwiększenie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców,
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie liczby przedsięwzięć z zakresu efektywnej i zielonej energii,
- Cel szczegółowy 4: Rozwój edukacji i sportu na obszarze rewitalizacji,
- Cel szczegółowy 5: Rozwój usług społeczno-zdrowotnych,
- Cel szczegółowy 6: Zwiększenie bezpieczeństwa na terenie Chęcin.

Cel szczegółowy 1: Chęciny zostają najchętniej odwiedzaną przez turystów gminą województwa świętokrzyskiego

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Organizacji szeregu imprez kulturalno-promocyjnych mających na celu ożywienie obszaru rewitalizacji,
- Budowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- Zagospodarowanie terenów zdegradowanych po byłej ubojni,
- Podniesienie wartości kulturowej Gminy Chęciny poprzez utworzenie szlaku kulturowego „Szlak Rabina – Pamięci Żydów Chęcińskich”,
- Zamek Królewski w Chęcinach historycznym miejscem mocy Ziemi Świętokrzyskiej - etap 2,

- Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Chęciny poprzez przebudowę, odrestaurowanie i wyposażenie zabytkowego budynku Synagogi oraz utworzenie Centrum Pamięci Kultury Żydowskiej w Chęcinach,
- Zagospodarowanie terenu u podnóża góry zamkowej w sąsiedztwie zabytkowego Kościoła Parafialnego oraz Ratusza, wraz z powstaniem Centrum Konferencyjno – Turystycznego,
- Powstawanie i rozwój działalności gospodarczej związanych z turystyką,
- Ochrona i konserwacja zabytków na obszarze rewitalizacji,
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego Klasztoru SS. Bernardynek,
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego Zespołu klasztornego oo. Franciszkanów,
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego Kościoła parafialnego p.w. Św. Bartłomieja

Cel szczegółowy 2: Zwiększenie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Powstawanie nowych firm i wspieranie już istniejących,
- Rewitalizacja obszaru przemysłowego,
- Wspieranie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych na obszarze rewitalizacji,
- Aktywizacja osób bezrobotnych i poszukujących pracy,
- Wsparcie inwestycyjne MŚP na obszarze rewitalizacji,
- B+R w firmach działających na obszarze rewitalizacji,
- Budowa szerokopasmowego internetu,
- Budowa i wyposażenie budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Chęcinach.

Cel szczegółowy 3: Zwiększenie liczby przedsięwzięć z zakresu efektywnej i zielonej energii

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Wdrażanie Programu usuwania azbestu z obszaru rewitalizacji,
- Budowa kanalizacji na ul. Zelejowej,
- EWE i OZE na budynkach użyteczności publicznej,
- Edukacja ekologiczna,
- EWE i OZE na budynkach (prywatnych) jednorodzinnych i wielorodzinnych.

Cel szczegółowy 4: Rozwój edukacji i sportu na obszarze rewitalizacji

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Zajęcia wyrównawcze i rozwijające w Szkole Podstawowej w Chęcinach,
- Zajęcia wyrównawcze i rozwijające zainteresowania uczniów Gimnazjum w Chęcinach,
- Rozwój edukacji przedszkolnej i żłobkowej,
- Budowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej,
- Modernizacja stadionu sportowego.

Cel szczegółowy 5: Rozwój usług społeczno-zdrowotnych

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Dzienny Środowiskowy Dom Pobytu dla osób starszych i niepełnosprawnych,
- Rozwój świetlicy środowiskowej w Klasztorze Franciszkanów,
- Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna,
- Rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji.

Cel szczegółowy 6: Zwiększenie bezpieczeństwa na terenie Chęciny

Kierunki działań służące realizacji celów:

- Poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji m.in. poprzez modernizację i budowę infrastruktury drogowej, chodników i ścieżek rowerowych,
- Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji,
- Doposażenie jednostki OSP w Chęcinach poprzez zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego wraz z wyposażeniem

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chęciny

Przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym przyjmując zrównoważony rozwój jako podstawę działań w sprawach objętych ustawą, nakazują w zagospodarowaniu przestrzennym uwzględniać:

- wymagania ładunku przestrzennego, urbanistyki i architektury,
- walory architektoniczne i krajobrazowe,
- wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia,
- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,
- walory ekonomiczne przestrzeni i prawa własności,
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczegółowych,
- stanu funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej i przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji i ponadlokalnych celów publicznych.

Zgodnie z prawem zapisy niniejszego dokumentu muszą być spójne z przedmiotowym Studium, stąd wszelkie planowane inwestycje infrastrukturalne będą uwzględniać wytyczne i zapisy Studium uwarunkowań.

Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do 2020 r.

Cel strategiczny I - Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych

Priorytet 1 - Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy.

Priorytet 2 - Przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu.

Priorytet 3 - Zwiększenie dostępności i podniesienie jakości usług w sferze ochrony zdrowia.

Priorytet 4 - Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego.

Priorytet 5 - Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji.

Priorytet 6- Zintegrowana polityka społeczna.

Priorytet 7 - Rozwijanie aktywnych form integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Priorytet 8 - Likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych w komunikowaniu się, technicznych w dostępie do środowiska wewnętrznego i zewnętrznego osób niepełnosprawnych.

Cel strategiczny II - Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury

Priorytet 1 - Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego.

Priorytet 2 - Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury.

Priorytet 3 - Rozwój turystyki oraz tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturowej i turystycznej.

Cel strategiczny III – Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej

Priorytet 1 - Zwiększenie i poprawa dostępności komunikacyjnej powiatu.

Priorytet 2 - Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej.

Priorytet 3 - Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

Priorytet 4 - Rozwój sektora MŚP.

Priorytet 5 - Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Założenia wyżej analizowanego dokumentu są spójne z opracowywanym Planem działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r.

Poniżej przedstawiono wizję, misję, cele strategiczne oraz kierunki działań założone z ww. dokumencie.

Założenia analizowanego dokumentu są spójne z opracowywanym Planem działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych.

WIZJA STRATEGII: ŚWIĘTOKRZYSKIE – REGION ZASOBNY W KAPITAŁ I GOTOWY NA WYZWANIA

MISJA STRATEGII: PRAGMATYCZNE DĄŻENIE DO NAJPEŁNIEJSZEGO I INNOWACYJNEGO WYKORZYSTANIA PRZEWAĞ I SZANS, ODWRÓCENIA NIEKORZYSTNYCH TENDENCJI DEMOGRAFICZNYCH ORAZ PODNIESIENIA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW PRZY JEDNOCZESNEJ DBAŁOŚCI O STAN ŚRODOWISKA

<p>Cel strategiczny 1</p> <p>Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej</p>	<p>Cel strategiczny 2</p> <p>Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu</p>	<p>Cel strategiczny 3</p> <p>Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu</p>	<p>Cel strategiczny 4</p> <p>Koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego regionu</p>	<p>Cel strategiczny 5</p> <p>Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich</p>	<p>Cel strategiczny 6</p> <p>Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu</p>
<p>1.1 Poprawa infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, czyli bliżej siebie i świata</p> <p>1.2 Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie</p> <p>1.3 Rozwój harmonijny i ład przestrzenny, czyli nie zapominajmy o tym co już jest</p>	<p>2.1 Cenna spuścizna - ugruntowanie pozycji przemysłu i budownictwa w regionie</p> <p>2.2 Targi Kielce bramą łączącą świętokrzyskie ze światem - rozwój przemysłu spotkań</p> <p>2.3 Ekologiczna żywność, czyli zaspokajanie rosnącego popytu na tradycję</p> <p>2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego, czyli rynkowa gra zespołowa</p> <p>2.5 Specjalizacje przyszłości, czyli rozwój branż, które zostaną zidentyfikowane jako rzeczywiście perspektywiczne</p>	<p>3.1 Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego, czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości</p> <p>3.2 Usprawnianie i rozwój Regionalnego Systemu Innowacji, czyli potrzeba wzmocnienia istniejącego fundamentu dla przepływu i wykorzystania wiedzy</p> <p>3.3 Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MŚP, czyli dla podmiotów, które finalnie decydują o innowacyjności</p>	<p>4.1 Kielecki Obszar Funkcjonalny jako ważny stymulator rozwoju całego regionu</p> <p>4.2 Ośrodki miejskie jako subregionalne i lokalne bieguny wzrostu</p>	<p>5.1 Rozwój usług publicznych</p> <p>5.2 Rozwój nowoczesnego rolnictwa</p> <p>5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych</p>	<p>6.1 Energia versus emisja, czyli próba rozwiązania dylematu, jak nie szkodzić jednocześnie środowisku i gospodarce</p> <p>6.2 Inżynieria środowiska, czyli dokończenie infrastruktury komunalnej oraz efektywne wykorzystanie zlewni Wisły</p> <p>6.3 Adaptacja do zmian klimatycznych – przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym i suszy, a także innym kłębom żywiołowym</p> <p>6.4 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych</p>

Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2014 – 2020

Poniżej przedstawiono główne założenia strategii. *Założenia analizowanego dokumentu są spójne z opracowywanym Planem działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych.*

Wizja:

W latach 2015-2020 województwo świętokrzyskie umocni swoją markę i wizerunek regionu turystycznie atrakcyjnego i powszechnie rozpoznawalnego dzięki skomercjalizowanym produktom turystycznym silnie osadzonym w potencjale naturalnym i kulturowym, zintegrowanej i innowacyjnej promocji, doskonałej wielowymiarowej dostępności, dużym inwestycjom o strategicznym znaczeniu („mega atrakcje”) oraz efektywnej, wielopoziomowej współpracy interesariuszy rynku.

Swoją przewagę konkurencyjną na turystycznej mapie Polski i Europy buduje na pozytywnych skojarzeniach, gościnności i otwartości, różnorodnej ofercie, wysokiej jakości usługach i produktach, profesjonalnych kadrach oraz poczuciu dumy i zadowoleniu mieszkańców, będących ambasadorami regionu. ŚWIĘTOKRZYSKIE WYRÓŻNIA WYSOKI STOPIEŃ INTERAKTYWNOŚCI OFERTY, KTÓRA POZWALA KAŻDEMU DOŚWIADCZYĆ WŁASNYCH EMOCJI I DOZNAŃ ORAZ WSPÓŁTWORZYĆ JEJ OSTATECZNĄ POSTAĆ.

Szeroką gamą możliwości spędzania czasu region „czaruje” i „kusi” zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych, będąc województwem pierwszego wyboru przede wszystkim dla mieszkańców województw ościennych.

W roku 2020 województwo jest postrzegane jako region turystycznego sukcesu w pełni dyskонтujący gospodarcze i społeczne korzyści płynące z rozwoju turystyki dzięki wykorzystaniu potencjału zrealizowanych projektów turystycznych i okołoturystycznych. Dzięki temu branża turystyczna jest branżą pierwszego wyboru o wysokim prestiżu społecznym, a praca w turystyce gwarantuje satysfakcję, atrakcyjną ścieżkę kariery oraz wysoką jakość życia.

Kluczem do sukcesu jest sprawnie funkcjonujący system przepływu informacji oraz współpraca partnerów, świadomych zarówno znaczenia turystyki w gospodarce regionu, jak i własnego miejsca i roli w jej rozwoju.

Misja:

Dążymy do zajęcia dominującej pozycji na turystycznej mapie Polski w obszarze pobytów krótko- i średnioterminowych, stopniowego wydłużania pobytów na terenie województwa oraz przyciągnięcia turystów spoza Polski wysoką jakością produktów turystycznych posiadających potencjał do wyróżnienia na rynkach zagranicznych. Tam, gdzie jest to uzasadnione istniejącym potencjałem oraz trendami rynkowymi będziemy wspierać działania na rzecz wzrostu ruchu turystycznego w obszarze pobytów długoterminowych.

Chcemy odpowiedzieć na potrzebę współautorstwa turystów przygotowując kompleksową ofertę segmentową, umożliwiającą samodzielne organizowanie i komponowanie pobytów.

Równorzędnie chcemy rozwijać regionalne oferty tour operatorskie, stawiając na sprzedawane przez sieci krajowych organizatorów turystyki zróżnicowane pakiety, skomponowane z dostępnych na rynku produktów bazujących na lokalnych walorach i atrakcjach o największym potencjale rozwojowym.

Cel nadrzędny strategii:

PEŁNE WYKORZYSTANIE ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW TURYSTYCZNYCH I OKOŁOTURYSTYCZNYCH DLA UZYSKANIA EFEKTÓW GOSPODARCZYCH I SPOŁECZNYCH WYNIKAJĄCYCH Z ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM

Obszary koncentracji działań

SKOMERCJALIZOWANA OFERTA TURYSTYCZNA REGIONU	FUNKcjONALNIE ZORGANIZOWANA, ZRÓWNOWAŻONA PRZESTRZEŃ TURYSTYCZNA ORAZ WYSOKA DOSTĘPNOŚĆ REGIONU I JEGO ATRAKCJI	WYSOKI POTENCJAŁ KADROWY I ORGANIZACYJNY INTERESARIUSZY RYNKU TURYSTYCZNEGO	ZINTEGROWANY MARKETING REGIONU I EFEKTYWNA KOMUNIKACJA MARKETINGOWA
--	---	---	---

Cele operacyjne

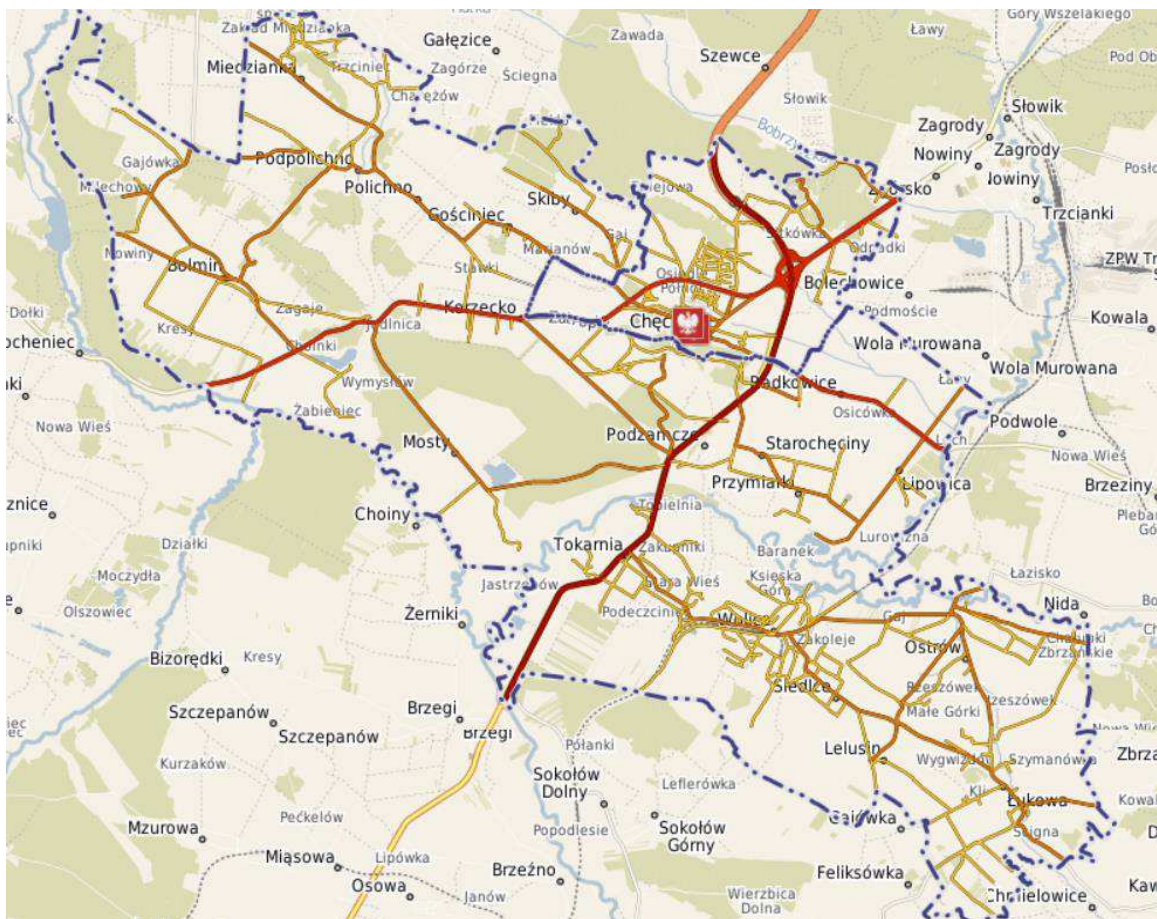
<p><i>CO 1. Wsparcie rozwoju flagowych produktów turystycznych województwa</i></p> <p><i>CO 2. Rozwój nowych produktów turystycznych</i></p> <p><i>CO 3. Komerccjalizacja oferty turystycznej regionu</i></p>	<p><i>CO 1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu</i></p> <p><i>CO 2. Wzrost dostępności atrakcji turystycznych</i></p> <p><i>CO 3. Rozwój infrastruktury turystycznej i paraturystycznej</i></p>	<p><i>CO 1. Wzrost kwalifikacji kadr turystycznych</i></p> <p><i>CO 2. Wzmocnienie i utrzymanie potencjału partnerów rynku turystycznego</i></p> <p><i>CO 3. Wzrost rangi i atrakcyjności branży turystycznej</i></p>	<p><i>CO 1. Kontynuacja budowy rozpoznawalnej i silnej marki województwa o wyróżniającym się wizerunku</i></p> <p><i>CO 2. Efektywne wsparcie promocyjne produktów turystycznych</i></p> <p><i>CO 3. Uruchomienie specjalnych projektów promocyjnych</i></p> <p><i>CO 4. Budowa i wdrożenie marketingowej Platformy Współpracy pomiędzy partnerami rynku</i></p>
---	--	---	--

III – Diagnoza stanu obecnego

1. Położenie, środowisko

Gmina Chęciny leży w centralnej części Województwa Świętokrzyskiego w powiecie kieleckim. Gmina zajmuje centralną część województwa świętokrzyskiego, a jej granice administracyjne obejmują teren o powierzchni 136 km².

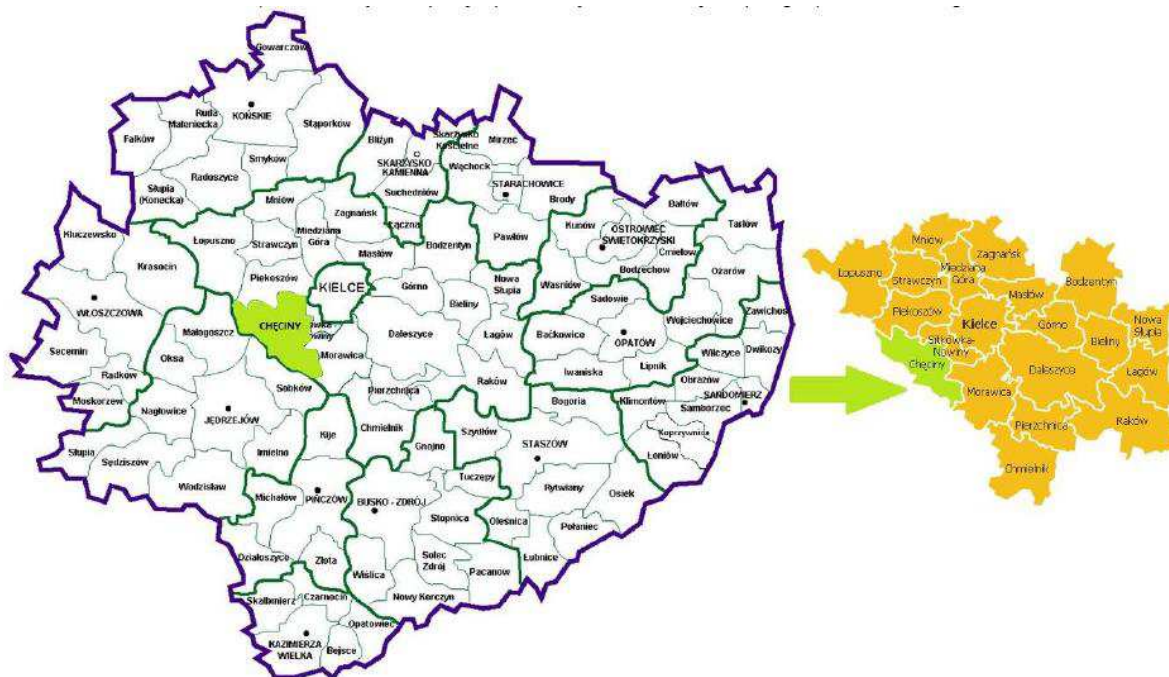
- od strony północnej graniczy z gminą Piekoszów,
- od północno – wschodniej z gminą Sitkówka – Nowiny i Morawica,
- od strony południowej z gminą Sobków,
- od zachodniej z gminą Małogoszcz.

Rysunek 1. Granice administracyjne Gminy Chęciny.

Źródło: www.google.pl/maps

Powierzchnia gminy wynosi 12.412,77 ha, co stanowi 1,3% ogólnej powierzchni województwa świętokrzyskiego.

Rysunek 2. Lokalizacja Gminy Chęciny na tle województwa świętokrzyskiego i powiatu kieleckiego.

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Chęciny na lata 2016-2023.

W skład Gminy Chęciny wchodzi 18 sołectw:

- Bolmin,
- Gościniec ,
- Korzecko ,
- Lipowica
- Łukowa ,
- Miedzianka ,
- Mosty ,
- Ostrów ,
- Podpolichno ,
- Polichno ,
- Przymiarki ,
- Radkowice ,
- Skiby ,
- Starochęciny ,
- Siedlce ,
- Tokarnia ,

- Wojkowiec ,
- Wolica.

Podział gminy na wyżej wymienione sołectwa przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 3. Gmina Chęciny z podziałem na sołectwa.

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Chęciny na lata 2016-2023.

1.1. Klimat

Klimat ma ważne znaczenie dla osiedlania się, inwestowania, odwiedzin turystycznych, prowadzenia gospodarki komunalnej na terenie gmin.

Zmienne warunki fizjograficzne (głównie rzeźba terenu) powodują lokalne zróżnicowania klimatu na terenie Gminy Chęciny. Na opisywanym obszarze występuje przede wszystkim topoklimat właściwy obszarom płaskim o przeciętnych warunkach topoklimatycznych. Charakteryzuje się dobrymi i przeciętnymi warunkami solarnymi, dobrymi warunkami termicznymi wilgotnościowymi, bardzo dobrym przewietrzaniem oraz małą częstotliwością występowania mgieł. Tereny te wyróżniają się korzystnymi warunkami do zabudowy.

Ponadto na niewielkich powierzchniach może występować topoklimat zboczy o ekspozycji południowej, południowo – zachodniej i zachodniej, o bardzo dobrych warunkach klimatycznych, topoklimat właściwy obszarom położonym na zboczach o ekspozycji północnej, o mało korzystnych warunkach klimatycznych, topoklimat dolin rzecznych bocznych oraz terenów o płytkim poziomie wód gruntowych, o niekorzystnych warunkach topoklimatycznych oraz topoklimat właściwy obszarom zalesionym.

Pod względem bioklimatycznym obszar ten zaliczany jest do obszarów cieplejszych (wg podziału Polski na regiony bioklimatyczne). Charakteryzuje się w ciągu całego roku umiarkowanym klimatem i ma korzystne warunki bioklimatyczne, dodatnio wpływające na organizm i samopoczucie człowieka.

Najcieplejszym miesiącem roku jest lipiec ze średnią temperaturą $+17,3^{\circ}\text{C}$. Lato trwa około 88 dni. Liczba dni gorących (z temperaturą ponad 25°C) waha się w skali roku od 34 do 40. Najchłodniejszym miesiącem roku jest styczeń ze średnią temperaturę $(-3,9^{\circ}\text{C})$. Pokrywa śnieżna zalega przez 86 dni w roku. Zima trwa około 98 dni. Pierwsze przymrozki pojawiają się w październiku a zanikają w maju. Średnie roczne usłonecznienie wynosi 4,4 – 4,5 godzin dziennie. Największe wartości osiąga od maja do sierpnia. Wegetacja roślin rozpoczyna się na przełomie marca i kwietnia, a ustaje z końcem października. Okres wegetacyjny trwa około 265 dni.

Średni opad atmosferyczny wynosi ok. 660 mm. W ciągu roku liczba dni z opadem oscyluje od 120 do 160. Najwięcej opadów notuje się w lipcu a najmniej w październiku i marcu. Wilgotność względna wynosi średnio około 80%. Najwyższe wartości notuje się w okresie od grudnia do lutego a najniższe od kwietnia do czerwca. Najwięcej dni z mgłą występuje w listopadzie i październiku a najmniej w czerwcu i lipcu. Dni pogodne notowane są 35 razy w roku a pochmurne 184. Najbardziej pochmurnym miesiącem jest grudzień.

Przeważają wiatry zachodnie (do 16,6%) oraz południowe (do 12,5%) i południowo – wschodnie (do 12,9%). Najrzadziej wieją wiatry z kierunku północnego oraz północnowschodniego. Średnia prędkość wiatru z poszczególnych kierunków wynosi od 2,9 m/sek. do 3,3 m/sek.

1.2. Rzeźba, budowa geologiczna

Północna część Gminy Chęciny położona w obrębie trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich posiada rzeźbę wyraźnie górzystą z łańcuchowym układem pasm górskich (charakterystycznym dla Gór Świętokrzyskich). Zbudowane są one z paleozoicznych i mezozoicznych utworów głównie węglanowych odizolowanych od siebie obniżeniami i dolinami o rozciągłości NWW-SEE. Od północy uwidaczniają się pasma: Bolechowickie z Czerwoną Górą (326 m n.p.m), dalej na południe Zelejowskie z Górą Żakową (345 m n.p.m.), Wsiową (360 m n.p.m.), Zelejową (361 m n.p.m.) i Jaźwicą (obecnie występuje tu eksploatacja kopaliny). Kolejnym pasmem jest Pasma Chęcińskie z dominującymi skalistymi wzniesieniami: Góra Miedzianka (354,5 m n.p.m.), Hutka (286 m n.p.m.), Żebrowica (304 m n.p.m.), Sosnówka (320 m n.p.m.), Rzepka (357 m n.p.m.) oraz Góra Zamkowa (356 m n.p.m.). Pomiedzy tymi pasmami wkomponowane są malownicze doliny Zelejowska i Chęcińska. W opisanym powyżej terenie doszło do inwersji rzeźby. Pasma Zelejowskie i Chęcińskie są skrzydłami dawnej antykliny. Natomiast leżąca między nimi Dolina Chęcińska, która przebiega wzdłuż osi antykliny, jest antyklinalną doliną subsekwentną. Odwrócona została morfologia względem tektoniki. Na południe od Pasma

Chęcińskiego wyróżniają się w krajobrazie Grząby Bolmińskie i zalesione Grzywy Korzeckowskie z takimi kulminacjami jak: Góra Milechowska (335 m n.p.m.), Czubatka (326 m n.p.m.), Góra Bocheńska (278 m n.p.m.), Góra Brodowska (325 m n.p.m.), Góra Krzemionki (298 m n.p.m.), Góra Grzyw (334 m n.p.m.). Pasma te zbudowane są z utworów jurajskich i należą już do obniżenia permo-mezozoicznego. Pasma górskie z obszaru Gminy Chęciny są przecięte poprzecznymi dolinami rzek Łośnej i Hutki, które tworzą malownicze przełomy.

Obszar gminy Chęciny charakteryzuje się dość skomplikowaną budową geologiczną. Warunkuje ona różnorodność rzeźby terenu, rozwój sieci hydrogeologicznej, powłoki glebowej oraz szaty roślinnej. Badany obszar leży w obrębie dwóch jednostek geologicznych Gór Świętokrzyskich. Są to:

- południowa część trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich. Obejmuje ona północną część gminy, zbudowaną ze skał paleozoicznych, reprezentowanych przez szare iłowce i mułowce z wkładkami piaskowców oraz dewońskie skały węglanowe (wapienie i dolomity),
- osłony permo-mezozoicznej Gór Świętokrzyskich, do której zaliczają się skały permu i mezozoiku (triasu, jury i kredy), tworzące młodsze piętro strukturalne. Przykrywają one trzon paleozoiczny, a granica między tymi jednostkami (w obrębie gminy) przebiega w kierunku NWW-SEE. Osłona ta występuje w południowej części Gminy Chęciny. Choć permskie zlepieńce i piaskowce triasu występują w bezpośrednim sąsiedztwie dewońskich skał węglanowych, jednocześnie współtworząc masywy górskie w pasmach Bolechowickim, Zelejowskim i Chęcińskim.

Utwory paleozoiczne zostały sfałdowane w orogenezie waryscyjskiej, w wyniku której doszło do powstania gór o charakterze łańcuchowym. Utworzony został system antyklin i synklin. Następnie w orogenezie alpejskiej doszło do przerwania ciągłości powstałych wcześniej struktur. W trakcie tej orogenezy dodatkowo zostały sfałdowane skały osłony permo-mezozoicznej.

Nasilone po ruchach tektonicznych procesy wietrzenia i denudacji doprowadziły w Górach Świętokrzyskich do powstania powierzchni zrównania morfologicznego, która stała się powierzchnią wyjściową dla współczesnej rzeźby. W kompleksach wapieni paleozoicznych i mezozoicznych rozwijały się zjawiska krasowe, które doprowadziły do powstania jaskiń.

Największe powierzchnie omawianego obszaru zajmują utwory najmłodsze - czwartorzędowe, reprezentowane przez: piaski, gliny, namuły organiczne i torfy. Mają one szerokie rozprzestrzenienie zwłaszcza w dolinie Nidy.

Z powyższej charakterystyki litologicznej badanego obszaru wynika, że obecny charakter budowy geologicznej będący wynikiem procesów zachodzących w przeszłości ma wpływ na użytkowanie w gminie Chęciny. Powiązanie to uzasadnia przede wszystkim mozaikowość szaty glebowej ściśle uzależnionej od zróżnicowanego podłoża. Reasumując należy stwierdzić, iż gmina Chęciny

posiada urozmaiconą rzeźbę terenu, co korzystnie wpływa na rozwój turystyki.

1.3. Powietrze atmosferyczne

Zgodnie z art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r., poz. 672 t.j. ze zm.), Państwowy Monitoring Środowiska stanowi systemem pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku. Podstawowym celem monitoringu jakości powietrza jest uzyskanie informacji o poziomach stężeń substancji w otaczającym powietrzu oraz wyników ocen jakości powietrza.

W celu oceny jakości powietrza na terenie województwa świętokrzyskiego wyznaczono dwie strefy, scharakteryzowane w poniższej tabeli.

Tabela 1. Strefy w województwie świętokrzyskim.

Lp	województwo	Nazwa i kod strefy dla celów oceny jakości powietrza pod kątem zawartości SO ₂ , NO ₂ , NO _x , CO, C ₆ H ₆ , O ₃ , pyłu zawieszonego PM10, Pb, As, Cd, Ni i B(a)P w pyłe PM10 oraz pyłu zawieszonego PM _{2,5}		Obszar strefy	Powierzchnia w km ² (stan na 31.12.2014r.)	Ludność (stan na 31.12.2014r.)
1	świętokrzyskie	miasto Kielce	PL2601	Kielce – miasto na prawach powiatu	110	198 857
2		strefa świętokrzyska	PL2602	Powiaty: kielecki konecki opatowski ostrowiecki skarżyski starachowicki buski jędrzejowski kazimierski pińczowski sandomierski staszowski włoszczowski	11 601	1 064 319

Źródło: WIOŚ, Kielce.

Wyniki klasyfikacji stref jakości powietrza wynikające z *Oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w 2015 roku* z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzkiego oraz ochrony roślin, przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 2. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej za 2015 r. dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia.

Lp	Nazwa strefy	Kod strefy	Klasa strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń – ochrona zdrowia ludzi											
			SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	As	Cd	Ni	BaP	PM _{2,5}	O ₃
1	miasto Kielce	PL2601	A	A	C	A	A	A	A	A	A	C	C	A
2	strefa świętokrzyska	PL2602	A	A	C	A	A	A	A	A	A	C	A	A

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w 2015 roku.

Wynik oceny strefy świętokrzyskiej za rok 2015, w której położona jest Gmina Chęciny, wskazuje, że dotrzymane są poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe substancji w powietrzu (klasa A) ustanowione ze względu na ochronę zdrowia dla następujących zanieczyszczeń:

- dwutlenku siarki,
- dwutlenku azotu,
- ołowiu,
- benzenu,
- tlenku węgla,
- kadmu,
- niklu,
- ozonu.

Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim, dla strefy świętokrzyskiej wskazała, iż przekroczone zostały dopuszczalne poziomy dla:

- pyłu PM10,
- pyłu PM2.5
- benzo(a)pirenu.

Zestawienie wszystkich wynikowych klas strefy świętokrzyskiej z uwzględnieniem kryterium ochrony roślin, zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 3. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej za 2015 r. dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin.

Lp.	Nazwa strefy	Kod strefy	Klasa strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń – ochrona roślin		
			NO _x	SO ₂	O ₃
1	2	3	4	5	6
1	miasto Kielce	PL2601	nie klasyfikowano		
2	strefa świętokrzyska	PL2602	A	A	A

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w 2015 roku.

Obszary problemowe w zakresie emisji do powietrza na terenie Gminy Chęciny.

Obszary, które można opisać jako problemowe są ściśle związane z zabudową na terenie Gminy Chęciny. Koncentracja zabudowy jednorodzinnej i usługowej głównie w Chęcinach, w centrum miejscowości jest związana ze zwiększoną emisją gazów cieplarnianych w tym obszarze. „Niska emisja” - jest to emisja pyłów i szkodliwych gazów pochodząca z domowych pieców grzewczych i lokalnych kotłowni węglowych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób. Cechą charakterystyczną niskiej emisji jest to, że powodowana jest przez liczne źródła wprowadzające do powietrza niewielkie ilości zanieczyszczeń.

Na pozostałym obszarze gminy emisja pochodzi głównie z zabudowy jednorodzinnej zlokalizowanej na terenie wszystkich miejscowości Gminy Chęciny. Źródłem niskiej emisji jest również transport i największa emisja liniowa występuje wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych.

1.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Chęciny położony jest w dorzeczu Nidy, lewobrzeżnego dopływu Wisły. Leży on w widłach Białej Nidy wraz z jej dopływem Łośną (Wierną Rzeką) i Hutką oraz Czarnej Nidy z dopływem Bobrzą. Biała i Czarna Nida w okolicy miejscowości Żerniki łączą się tworząc Nidę. Dolinym którymi płyną rzeki są płaskie i szerokie, a w ich obrębie wyróżnić można tarasy zalewowe i nadzalewowe. Rzeka Hutka w okolicy miejscowości Jedlnica przecina prostopadle pasmo Grzyw Korzeczkowskich i Grzęb Bolmińskich tworząc malowniczy krajobrazowo przełom.

Poniżej przedstawiono wyniki badań dotyczące jednolitej części wód na terenie Gminy Chęciny.

Tabela 4. Ocena rzeki Czarna Nida w punkcie pomiarowym na terenie Gminy Chęciny.

Nazwa JCWP	Kod JCWP	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydromorfologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Stan chemiczny	Stan/potencjał ekologiczny	Stan
Nida od Czarnej Nidy do Cieków od Korytnicy	RW200010216531	III	-	II	DOBRY	PONIŻEJ DOBREGO	ZŁY
Hutka	RW20006216329	-	-	I	DOBRY	CO NAJMNIJ DOBRY	DOBRY
Bobrzyzka	RW200062164892	-	-	PONIŻEJ STANU DOBREGO	PONIŻEJ DOBREGO	PONIŻEJ DOBREGO	ZŁY
Dopływ spod góry Zelejowej	RW200062164894	-	-	I	DOBRY	CO NAJMNIJ DOBRY	DOBRY
Dopływ spod Łukowej	RW20007216474	-	-	PONIŻEJ STANU DOBREGO	DOBRY	PONIŻEJ DOBREGO	ZŁY
Wierna Rzeka od Kalisza do ujścia	RW20008216299	-	-	I	DOBRY	PONIŻEJ DOBREGO	ZŁY
Bobrza od Ciemnicy do ujścia	RW200082164899	V	II	PONIŻEJ STANU DOBREGO	DOBRY	ZŁY	ZŁY
Nida od Strugi Dąbie do Hutki	RW2000921631	III	-	II	DOBRY	PONIŻEJ DOBREGO	ZŁY
Nida od Hutki do Czarnej Nidy	RW2000921639	III	I	II	DOBRY	UMIARKOWANY	ZŁY
Czarna Nida od Morawki do ujścia	PLRW2000921649	IV	II	II	DOBRY	SŁABY	ZŁY

Źródło: WIOŚ, Kielce, rok 2014 oraz Krajowy Zarząd Gospodarowania Wodami.

Stan czystości rzek, wg. danych WIOŚ w Kielcach w większości punktów pomiarowych oceniono jako zły.

Wody podziemne

Wg podziału hydrogeologicznego kraju (Kleczkowski A.S. – 1990r.) obszar gminy wchodzi w granice hydrogeologicznej prowincji górsko – wyżynnej południowej Polski. Występowanie wód podziemnych oraz warunki hydrogeologiczne ściśle uzależnione są od budowy geologicznej, tektoniki oraz morfologii terenu. Wody gruntowne występują tu w dwóch odmiennych strefach. Jedna ze stref związana jest z utworami czwartorzędowymi w obrębie den dolin, których warstwa wodonośna jest zróżnicowana w różnych porach roku, a wody zanieczyszczone. Druga strefa wodonośna obejmuje wody podziemne występujące na obszarach wyżynnych o dość skomplikowanej budowie geologicznej. Występują tu skały o różnej przepuszczalności i w związku z tym o zróżnicowanych warunkach wodnych.

Występują tu następujące poziomy wodonośne:

- płytkie wody pochodzenia opadowego,
- wgłębne wody czwartorzędowe,
- wgłębne wody w utworach kredy,
- wgłębne wody w utworach jury górnej,
- wody w utworach triasu,
- wody w utworach permu,
- wody w utworach dewonu środkowego i górnego.

Występujące na tym obszarze warunki gruntowo – wodne pozwoliły objąć południową i południowo – zachodnią część gminy Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych GZWP nr 416 – Małogoszcz (Blisko połowa terytorium gminy położona jest na obszarze GZWP nr 416). Zbiornik ten pozbawiony jest szczelnej izolacji, tak więc wymaga szczególnej ochrony. Wody podziemne gromadzą się tu w spękanych wapieniach jury i triasu. Ponadto północna część objęta jest Gałęzicko – Bolechowickim Użytkowym Zbiornikiem Wód Podziemnych.

W granicach Gminy Chęciny wody podziemne są dobrej i średniej jakości, lecz mogą być nietrwałe ze względu na występowanie kilku czynników mających wpływ na ich zagrożenie. Najważniejsze z nich to: słaba izolacja głównych poziomów wodonośnych i liczne wychodnie warstw wodonośnych oraz występowanie potencjalnych ognisk zanieczyszczeń, które na omawianym obszarze stanowią:

- zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych,
- nieszczelne szamba oraz częsty ich brak,
- punkty dystrybucji paliw,

- dzikie wysypiska śmieci.

1.5. Gleby

Ze względu na występowanie gleb obszar gminy Chęciny zalicza się do regionu południowo-zachodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Jest to region charakteryzujący się przewagą gleb wapiennych w postaci rędzin niewykształconych lub słabo wykształconych, przeważnie rumoszowych oraz gleb brunatnych.

Ze względu na występowanie gleb obszar gminy Chęciny zalicza się do regionu południowo-zachodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Jest to region charakteryzujący się przewagą gleb wapiennych w postaci rędzin niewykształconych lub słabo wykształconych, przeważnie rumoszowych oraz gleb brunatnych. Gleby obszaru Chęcińskiego tworzą mozaikę uwarunkowaną różnorodnością skalnego podłoża.

Na terenie Gminy Chęciny wyróżniono następujące typy gleb :

- *gleby brunatne właściwe i wylugowane* oraz kwaśne. Wykształcone głównie z piasków i glin różnego pochodzenia - dlatego charakteryzują się odmiennymi właściwościami fizyczno-chemicznymi. Są to gleby luźne, suche jak i wilgotne. Odczyn ich przechodzi od kwaśnego do obojętnego. Bonitacyjnie ten typ gleb reprezentują grunty orne w klasie od III do VI . Gleby bielcowe wykształciły się na podłożu utworów polodowcowych, głównie z osadów piaszczysto-pylastych i gliniastych i gliniastych. Porośnięte są lasami szpilkowymi. Posiadają małą pojemność wodną.

Pod względem przydatności rolniczej zalicza się je do IV i V klasy bonitacyjnej.

- *rędziny* (charakterystyczny typ gleb na tym obszarze); wykształcone ze zwietrzelin skał węglanowych różnych formacji geologicznych. W profilu tego typu gleb pod poziomem próchnicznym występuje poziom brunatnienia przechodzący w rumosz skalny. Występują one w obrębie wzniesień Pasma Chęcińskiego, Pasma Bolechowickiego i Pasma Zelejowskiego. Są to gleby zwarte, ciepłe i zasobne w przyswajalne składniki pokarmowe.
- *Mady* są glebami pochodzenia aluwialnego, wytworzone z utworów pyłowych. Typem siedliskowym tych gleb są łąki rozlewiskowe i pastwiska. Występują w dolinach rzek, głównie terasy zalewowej Czarnej Nidy.
- *Czarne ziemie* - właściwe i zdegradowane, wykształciły się w warunkach silnego uwilgocenia podłoża. Występują płatowo w północnej i północno-zachodniej części gminy. Bonitacyjnie oraz od III do IV klasy w użytkach zielonych.

- *Gleby torfowe (bagienne)* - powstałe pod wpływem trwałego lub okresowego uwilgocenia terenu. Występują w dolinach cieków wodnych i w bezodpływowych obniżeniach terenu, głównie w północno-wschodniej części gminy.

Pod względem bonitacyjnej klasyfikacji gruntów ornych i użytków zielonych na terenie Gminy Chęciny przeważają gleby słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej, zajmujące łącznie ok. 72% gruntów ornych. Gleby średniej jakości – IV klasy bonitacyjnej stanowią ok. 22% powierzchni. Wśród użytków zielonych przeważają również gleby słabe i średnio korzystne.

1.6. Lasy

Lasy na omawianym obszarze porastają jedynie pasma górskie. Dominują lasy mieszane, w których spotykamy : sosnę pospolitą, jodłę, dąb bezszypułkowy, modrzew polski, świerk pospolity oraz jeżynę, czarny bez i leszczynę w podszyciu. W runie leśnym spotykamy: przylaszczkę pospolitą, widłaka goździstego i wrzos. Las mieszany porasta Grzywy Korzeczkowskie.

Las świeży porasta obszary występowania gleb brunatnych, a więc zachodnią część Pasma Zelejowskiego w okolicach Skib. W składzie gatunkowym drzewostanu wyróżnić możemy : sosnę pospolitą, buk zwyczajny, modrzew polski, dąb szypułkowy, jodłę pospolitą oraz bez czarny i koralowy, jarzębinę, leszczynę, borówkę czarną i brusznicę, konwalię majową w podszyciu i runie leśnym.

W grupie zbiorowisk borowych wykształcił się bór mieszany świeży i bór świeży, występujący fragmentarycznie ograniczając się jedynie do płatów związanych z glebami zbielicowanymi. W składzie gatunkowym wyróżnić tu można: sosnę pospolitą, modrzew polski, brzozę brodawkową. Podszycie nie jest tak bogate jak we wcześniejszych formacjach i reprezentowane jest przez : jałowiec, jarzębinę i jeżynę. W runie leśnym występuje : borówka, poziomka zwyczajna, macierzanka i mchy. Zbiorowiska te spotykamy na północnych stokach Pasma Bolechowickiego.

Strukturę własności lasów na terenie gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Struktura własności lasów na terenie gminy Chęciny.

	Jednostka	Wartość
Lasy ogółem	ha	2 648,46
Lasy publiczne ogółem		1 329,75
Lasy publiczne Skarbu Państwa		1 240,05
Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych		1 218,40
Lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP		5,69
Lasy publiczne gminne		89,70
Lasy prywatne ogółem		1 318,71

Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Wskaźnik lesistości na terenie Gminy Chęciny wynosi 20,8 % i jest niższy w porównaniu do wartości tego wskaźnika dla kraju – 32%, województwa świętokrzyskiego – 26,6 % oraz dla powiatu kieleckiego – 34,4 % lesistości.

2. Przestrzeń i sfera społeczna

2.1. Sytuacja demograficzna

Obecnie gminę zamieszkuje 14 861 osób. Liczba mieszkańców Gminy Chęciny w ostatnich latach wskazuje niewielki spadek. Poniższy wykres przedstawia liczbę mieszkańców gminy w latach 2013 – 2015.

Wykres 1. Liczba mieszkańców Gminy Chęciny.

Źródło: Ewidencja ludności, Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach.

Pozostałe dane demograficzne dla Gminy Chęciny przedstawiono w poniższej tabeli .

Tabela 6. Dane demograficzne dotyczące Gminy Chęciny.

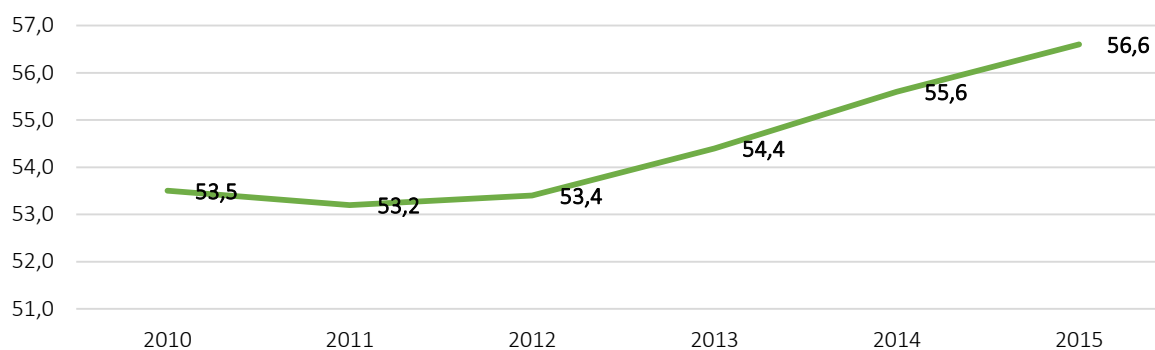
STRUKTURA LUDNOŚCI	31.12.2013 r.	31.12.2014 r	31.12.2015 r.
Stan ludności ogółem, w tym:	14958	14908	14861
Kobiety	7622	7607	7588
Mężczyźni	7336	7301	7273
Urodzenia żywe ogółem	135	122	145
Zgony ogółem	139	139	122
Przyrost naturalny	-0,27	-1,16	1,55
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)	2847	2803	2752
Ludność w wieku produkcyjnym	4677	4633	4566

Kobiety (18-59 lat) / Mężczyźni (18-64)	5194	5156	5128
Ludność w wieku poprodukcyjnym	1556	1599	1661
Kobiety (60 lat i więcej) / Mężczyźni (65 lat i więcej)	698	732	772

Źródło: Ewidencja ludności, Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach.

Duże znaczenie dla rozwoju gminy ma wskaźnik obciążenia demograficznego. Oznacza on, ile osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższą osiąga on wartość, tym niekorzystniej wpływa na lokalny rynek pracy oraz powodować może stan, w którym zbyt duża liczba mieszkańców utrzymuje się ze świadczeń socjalnych. Jak wynika z poniższego wykresu, w Gminie Chęciny wskaźnik ten od roku 2010 systematycznie wzrasta. W 2015 roku wyniósł on 56,6.

Wskaźnik obciążenia demograficznego

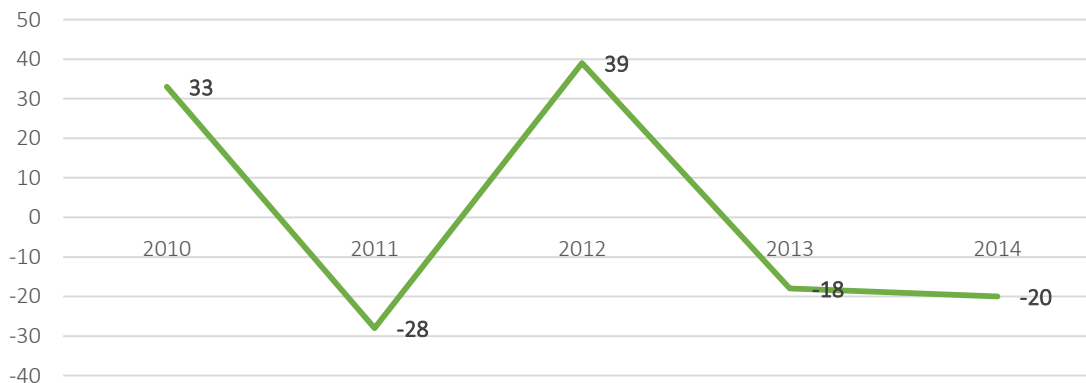

Wykres 2. Wskaźnik obciążenia demograficznego na terenie Gminy Chęciny (stan na 31.12.).

Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Saldo migracji na terenie Gminy Chęciny przedstawiono w poniższym wykresie. Wartość tego wskaźnika wskazuje wahania.

Saldo migracji na terenie gminy

Wykres 3. Saldo migracji na terenie Gminy Chęciny (stan na 31.12.).

Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

2.2. Mieszkalnictwo

Sytuacja mieszkaniowa to jeden z bardzo istotnych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym i społecznym gminy.

W strukturze gminy przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, funkcją uzupełniającą jest zabudowa zagrodowa. Gmina Chęciny nigdy nie była gminą typowo rolniczą, ze względu na niską bonitację gleb. Zabudowa zagrodowa dominuje tylko w obrębie sołectw: Łukowa, Ostrów, Wojkowiec.

Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Chęciny.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba budynków mieszkalnych	3 667	3 684	3 718	3 739	3 774	3 814
Liczba mieszkań	4 331	4 353	4 388	4 410	4 444	4 485
Powierzchnia ogólna mieszkań	346 998	349 776	354 244	356 826	360 614	365 546
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ²	80,1	80,4	80,7	80,9	81,1	81,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę.	23,0	23,2	23,4	23,7	24,0	24,3

Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Podczas analizy sytuacji mieszkaniowej w gminie konieczna jest ocena stanu jakości mieszkań, a głównie wyposażenia ich w różnego rodzaju instalacje. Jak wynika z poniższej tabeli od 2010 roku zaobserwować można systematyczny wzrost wyposażenia w podstawowe urządzenia techniczno-sanitarne w mieszkaniach na terenie Gminy Chęciny.

Tabela 8. Stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wodociąg	96,2	96,3	96,3	96,3	96,3	96,4
Łazienka	85,8	85,8	86,0	86,0	86,1	86,2
Centralne ogrzewanie	83,2	83,3	83,5	83,6	83,7	85,0

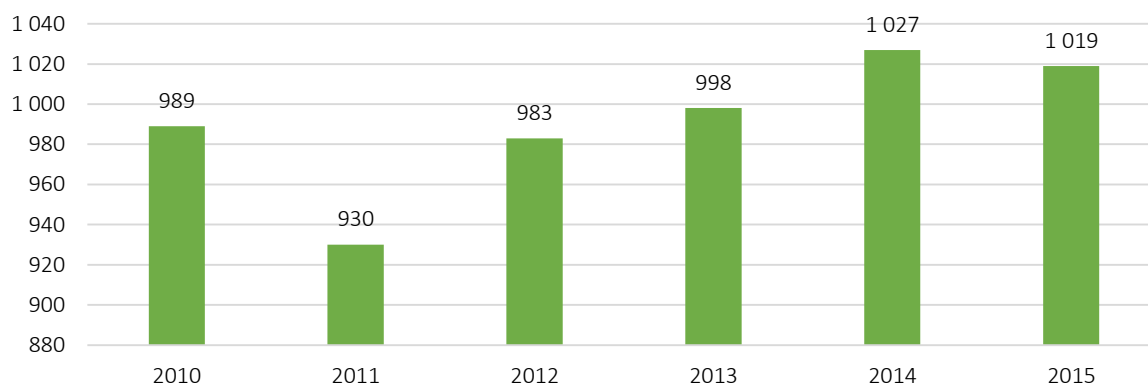
Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Podsumowując, struktura mieszkaniowa na terenie gminy jest korzystna. Co roku obserwowany jest wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na jedną osobę. Ponadto stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne systematycznie wzrasta.

2.3. Działalność gospodarcza i bezrobocie

Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Chęciny wykazuje niewielkie wahania wartości w ostatnich latach co przedstawia poniższy wykres.

Liczba podmiotów gospodarczych

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Chęciny.

Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W roku 2015 na terenie Gminy Chęciny zarejestrowanych było 1 019 podmiotów gospodarczych. Szczegółowy podział wg PKD 2007 został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 9. Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności na terenie gminy Chęciny.

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	2015
OGÓŁEM	1 019
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	18
B. Górnictwo i wydobywanie	4
C. Przetwórstwo przemysłowe	106
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4
F. Budownictwo	161
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	279
H. Transport i gospodarka magazynowa	99
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	21
J. Informacja i komunikacja	11
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	25
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	15
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	60
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	28
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
P. Edukacja	49
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	39
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	18
S. Pozostała działalność usługowa w tym sekcja T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	71

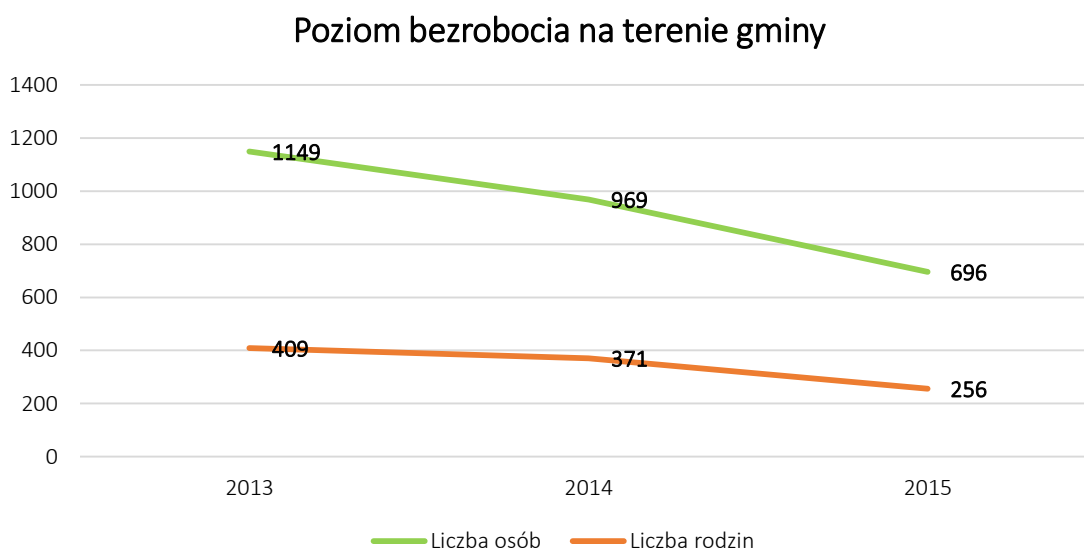
Źródło: Opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Największa liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy stanowią podmioty z sekcji G – 27,4 % łącznej wartości.

Do największych przedsiębiorstw na terenie gminy można zaliczyć:

- P.U.H. ROMANO,
- PPUH "TAWOL" Sp. Jawna M. Bajek, C. Bajek, D. Piegza (branża: przemysł),
- PUPH STRUSKI SLOVNAFT PARTNER (branża: motoryzacja),
- ZPHU ERKAZET (branża: budownictwo),
- P.T.U.H. DASPOL Sp. z o.o.,
- ARGOS 1 Sp. z o. o.,
- Mas-Pol Kielce Sp. z o. o.,
- GUMEX Hurt-Detal,
- Kamieniarski Zakład PRZYWAŁA,
- Zakład Kamieniarski Marcin Giemza,
- Zakład Produkcji Nawozów Organicznych i Wydobywania Piasku ZWP MOSTY Sp. z o.o.
- Kopalnia Jaźwica - Świętokrzyskie Kopalnie Surowców Mineralnych
- Nordkalk. Sp. z o.o., Wolica.

Poziom bezrobocie na terenie gminy Chęciny w ostatnich latach wyraźnie spada. W roku 2015 liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych spadła o 273 osoby, co stanowiło 28 %.

Wykres 5. Poziom bezrobocie na terenie gminy Chęciny.

Źródło: dane PUP w Kielcach, maj 2016.

2.4. Organizacje pozarządowe

Na terenie gminy działają następujące organizacje pozarządowe i zorganizowane grupy nieformalne:

Tabela 10. Wykaz organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na terenie Gminy Chęciny – stan na 30.06.2016 r.

L.p.	Nazwa organizacji	Ilość osób zapisanych	Ilość osób działających aktywnie w organizacji
Organizacje "sportowe"			
1	UKS "IKAR" Polichno Siedziba: Polichno 104 A. 26-060 Chęciny	5	5
2	Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Kultury i Sportu, Siedziba: Tokarnia 186	5	5
3	LKS "ZNICZ" w Podzamczu	15	10
4	Klub Sportowy „PIAST” Chęciny Ul. Rynek 1, 26-060 Chęciny	5	5
5	Wolicki Ludowy Klub Sportowy "ŚWIT" Siedziba: Wolica ul. Szkolna 35	5	2
6	Ludowy Klub Sportowy "BOLMIN" Siedziba: Bolmin 64A, 26-060 Chęciny	5	2
Ochotnicze Straże Pożarne			
1	OSP Chęciny	77	25
2	OSP Bolmin	73	24
3	OSP Wolica	71	21
4	OSP Łukowa	52	16
5	OSP Ostrów	57	21
6	OSP Radkowice	40	21
7	OSP Siedlce	51	23
7	OSP Tokarnia	41	11
Koła Gospodyń Wiejskich			
1	KGW "Bolminianki"	15	15
2	KGW "Łukowianki"	11	11
3	KGW „Zelejowanie”	11	11
4	KGW "Siedlecczanie"	52	20
5	KGW "Ostrowianki"	16	16
6	KGW "Tokarnianki"	30	30
7	KGW "Lipowiczanie"	15	15
8	Koło Gospodyń i Gospodarzy w Wolicy	29	21
Zespoły folklorystyczne			
1	"Mali Siedlecczanie - Zespół działający przy Społecznej Szkole Podstawowej w Siedlcach"	12	12
Organizacje na rzecz seniorów			
1	Chęciński Uniwersytet III Wieku Siedziba: Chęciny	73	73
Organizacje działające na rzecz rozwoju edukacji na terenie gminy			
1	Stowarzyszenie PADRE Profilaktyka Aktywne Działanie Rozwój i Edukacja w Chęcinach	15	5
Organizacje działające na rzecz rozwoju turystyki			
1	Stowarzyszenie Drużyna Rycerska Ziemi Chęcińskiej "Chorągiew Ferro Aquilae"	25	17
Organizacje na rzecz rozwoju miejscowości/sołectwa			
1	Stowarzyszenie Zelejowa Piękna i Zdrowa	20	15

Źródło: Dane Urzędu Gminy i Miasta w Chęcinach.

2.5. Dostępność komunikacyjna

Gminę Chęciny charakteryzuje bardzo dobra dostępność komunikacyjna; gmina i miasto położone jest przy drogach nr 7 Warszawa – Kraków i nr 762 Kielce – Małogoszcz, przez obszar gminy przebiega linia kolejowa łącząca Warszawę i Lublin z Krakowem i Śląskiem, a w bezpośrednim kontakcie gminy i miasta znajduje się miasto Kielce – dostępność komunikacyjna stwarza dogodne warunki do inwestowania na tym terenie, do odwiedzin turystów oraz do stworzenia na tym terenie „bazy wypadowej dla Kielc”.

Drogi tranzytowe

Sieć komunikacji kołowej w gminie Chęciny oparta jest na trzech trasach wysokiej kategorii, a mianowicie:

- droga Nr 7 – krajowa Warszawa – Kraków,
- droga nr 762 - wojewódzka Kielce – Chęciny – Małogoszcz,
- droga nr 763 – wojewódzka Chęciny – Morawica.

Droga Nr 7

Przecina teren gminy na kierunku północ – południe. Posiada docelowo kategorię E 2/2 tj. droga ekspresowa 2 jezdniowa.

Droga Nr 762

Przebiega na kierunku (w przybliżeniu) wschód – zachód. Na odcinku od Kielc do węzła „Chęciny” wyposażona jest w dwie jezdnie o 2 pasach ruchu.

Droga Nr 763

Przebiega na kierunku wschód – zachód wykorzystując trakt przez Radkowice.

Drogi powiatowe

Drogi powiatowe rozprawdzają ruch do ważniejszych obiektów administracyjnych, turystycznych, sołectw. Ich sieć jest bardzo nieregularna, dostosowana do niezwykle zróżnicowanej rzeźby terenu i rozproszonej zabudowy. Niektóre z tych dróg prowadzą komunikację zbiorową. Przeważnie posiadają nawierzchnię bitumiczną w stanie średnim (często złym). W skład dróg powiatowych wchodzi drogi zamiejskie i miejskie.

Drogi gminne

Drogi gminne stanowią najniższy szczebel w obowiązującej klasyfikacji. Obsługują lokalne połączenia lecz są to niekiedy jedyne możliwości dojazdu i wyjazdu z miejscowości. Wyposażone są w nawierzchnie o bardzo zróżnicowanym standardzie, lecz z wyraźną przewagą nawierzchni niebitumicznych (tłuczniowe, żwirowe) w stanie złym.

Najwięcej dróg wszystkich kategorii przebiega przez teren Miasta Chęciny – ponad 28 km. Następne są sołectwa: Bolmin (21 km 299 m), Starochęciny (11 km 354 m), Ostrów (10 km 159 m). Najmniej dróg jest na terenie Lipowicy i Przymiarek (2,8 km - droga powiatowa).

Sieć kolejowa

Przez teren Gminy Chęciny przebiega linia kolejowa Nr 8 Warszawa – Kraków. Kategoria linii: pierwszorzędna, dwa tory szlakowe. Przecina ona teren gminy na kierunku NE-SW (choć jej generalny przebieg to północ-południe). Rozcina gminę na dwie części. Część południowa (tj. sołectwa Ostrów, Łukowa i Siedlce), bardzo wyraźnie różni się od pozostałej części gminy. Znajduje się ona w „widłach” komunikacji kolejowej: wyżej wspomnianej linii Warszawa – Kielce – Kraków oraz Kielce – Busko (przebiegającej poza granicami Gminy Chęciny).

2.6. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Informację na temat sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie Gminy Chęciny przedstawiono w poniższych tabelach. Gmina jest zwodociągowana niemal w całości, znacznie niższy jest poziom skanalizowania obszaru, którego dotyczy opracowanie.

Tabela 11. Wskaźniki zwodociągowania Gminy i Miasta Chęciny wg stanu na 31.12.2015 r.

L.p.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Stan na dzień 31.12.2015 r.
1.	Wskaźnik zwodociągowania gminy	%	99%
2.	Długość sieci wodociągowej rozdzielczej	km	156,5
3.	Podłączenia wodociągowe prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	3756
4.	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	m ³ /miesz./rok	24

Źródło: Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach

Tabela 12. Wskaźniki skanalizowania Gminy i Miasta Chęciny wg stanu na 31.12.2015 r.

L.p.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Stan na dzień 31.12.2015 r.
1.	Wskaźnik skanalizowania gminy	%	32%
2.	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	33,8
3.	Podłączenia kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	952
4.	Ilość zbiorników bezodpływowych na ścieki	szt.	2606
5.	Ścieki odprowadzane do kanalizacji	m ³ /miesz./rok	20

Źródło: Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach

Tabela 13. Wykaz oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie Gminy Chęciny.

Oczyszczanie ścieków komunalnych – stan na 31.03.2016r.		
Nazwa/lokalizacja	RLM (liczba)	Dociążenie %
Oczyszczalnia Radkowice	2605 - aktualne	26,6
	9791- projektowane	

Źródło: Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach

Na terenie Gminy Chęciny 13 sołectw zakwalifikowano jako te, które nie mają rozwiązanego problemu związanego z gospodarką ściekową, tj.: Bolmin, Gościńiec, Korzecko, Łukowa, Miedzianka, Mosty, Ostrów, Podpolichno, Polichno, Siedlce, Tokarnia, Wojkowiec, Wolica i częściowo Miasto Chęciny (Zelejowa).

3. Potencjał turystyczny

3.1. Zagospodarowanie turystyczne

Zagospodarowanie turystyczne należy rozumieć jako przystosowanie terenu dla potrzeb ruchu turystycznego i rekreacyjnego w celu zapewnienia turystom odpowiednich warunków do spędzania czasu wolnego. Zagospodarowaniem turystycznym określa się również zespół obiektów i urządzeń stanowiących wyposażenie określonego terenu, umożliwiającym zaspokojenie potrzeb ruchu turystycznego. Na zagospodarowanie turystyczne składa się baza noclegowa, gastronomiczna oraz towarzysząca (usługowa). Odpowiedni standard usług turystycznych bezpośrednio wpływa na zadowolenie turystów i opinię na temat odwiedzanego obszaru, stanowiąc często o wartości dodanej atrakcyjności turystycznej.

Baza noclegowa

Baza noclegowa uznawana jest za podstawowy miernik zagospodarowania turystycznego danego obszaru. Według definicji przyjętej przez GUS dla celów agregacji danych, w skład bazy noclegowej wchodzi wszelkie „miejsca zakwaterowania, w których regularnie bądź sporadycznie nocują turyści”. Poniższa tabela przedstawia bazę noclegową na terenie Gminy Chęciny.

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie obiektów noclegowych wraz z liczbą pokoi i miejsc noclegowych. Łącznie na terenie gminy znajdują się 574 miejsca noclegowe. Biorąc pod uwagę ruch turystyczny w ostatnich latach, liczba miejsc noclegowych jest niewystarczająca.

Tabela 14. Baza noclegowa na terenie Gminy Chęciny.

Lp.	Nazwa obiektu	Rodzaj obiektu	Liczba miejsc noclegowych	Miejscowość/adres
1	Gospodarstwo Agroturystyczne	Dom	6 miejsc 2 pokoje	Korzecko 3, 26-060 Chęciny
2	Gospodarstwo Agroturystyczne "Gród"	Dom	16 miejsc 4 pokoje	Siedlce 31A 26-060 Chęciny
3	Gospodarstwo Agroturystyczne	Dom	5 miejsc 1 pokój	Korzecko 7, 26-060 Chęciny
4	Zagroda Agroturystyczna "Podlipie"	Dom	10 miejsc 4 pokoje	Ostrów 30 26-060 Chęciny
5	"Pod Borem"	Dom	12 miejsc 3 pokoje	Skiby 64 26-060 Chęciny
6	Gospodarstwo Agroturystyczne "Basta"	Dom	4-5 miejsc 1 pokój	Chęciny ul. Ogrodowa

7	Gospodarstwo Agroturystyczne "U Andrzeja"	Dom	14 miejsc 5 pokoi	Radkowice 26 26-060 Chęciny
8	Gospodarstwo Agroturystyczne "Krystyna"	Dom	4 miejsca 2 pokoje	ul. Zatropie 5 26-060 Chęciny
9	Noclegi "Pod Zamkową Górą"	Dom	11 miejsc 4 pokoje	Chęciny ul. Jędrzejowska 7
10	Gospodarstwo agroturystyczne Agropodzamcze	Dom	15 miejsc 5 pokoi	Podzamcze 8
11	Gospodarstwo Agroturystyczne "Sofia"	Dom	6 miejsc 2 pokoje	Wolica ul. Średnia 3
12	Lucyna Stelmaszczyk	Dom	3 miejsca 1 pokój	Wymysłów 8 C 26-060 Chęciny
13	Noclegi Gościnne Małgorzata i Zdzisław Nowaczy	Dom	6 miejsc	Gościniec 76 26-060 Chęciny
14	Gospodarstwo Agroturystyczne "U Agaty"	Dom	9 miejsc 5 pokoi	Chęciny ul. Kielecka 16
15	Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Rumakiem”	Dom	12 miejsc 4 pokoje	Chęciny ul. Jędrzejowska 11
16	Gospodarstwo Agroturystyczne	Dom	20 miejsc 5 pokoi	Chęciny ul. Jędrzejowska 17
17	Zajazd Pod Srebrną Górą	zajazd	10 miejsc 5 pokoi	Chęciny Plac 2 Czerwca 28
18	Gościniec „Pod Trzema Basztami”	pensjonat	52 miejsca	Chęciny
19	Skansen w Tokarni	pokoje gościnne	14 miejsc 7 pokoi	Tokarnia 303 26-060 Chęciny
20	Powiatowe Szkolne Schronisko Młodzieżowe	schronisko	180 miejsc	Chęciny ul. Białego Zagłębia 1
21	Hotel & Restauracja Okrągłak	hotel	30 miejsc 12 pokoi	Korzecko 88b
22	Hotel & Restauracja Cynamon	hotel	48 miejsc	Tokarnia 186
23	Hotel & Restauracja Zajazd Raj	hotel	26 miejsc	Chęciny ul. Dobrzączka
24	Hotel & Restauracja Da Vinci	hotel	23 pokoje	Podzamcze 45
25	Gospodarstwo Agroturystyczne	Dom	7 miejsc	Tokarnia 144
26	Gospodarstwo Agroturystyczne "Przy Świerku"	Dom	6 miejsc	Chęciny ul. Małogoska 41
27	Gospodarstwo Agroturystyczne "Zacisze"	Dom	14 miejsc 5 pokoi	Bolmin 153 26-060 Chęciny
28	Gospodarstwo Agroturystyczne "Dom zaiezdny"	Dom	6 miejsc 1 pokój	Chęciny Pl. Żeromskiego 9
29	Pokoje gościnne "Pod srebrną różą"	Dom	4 miejsca 2 pokoje	Chęciny Osiedle Północ 66

Źródło: Dane Urzędu Gminy i Miasta w Chęcinach.

Baza gastronomiczna

Na bazę gastronomiczną składają się zakłady i punkty gastronomiczne stałe i sezonowe, których przedmiotem działalności jest przygotowanie oraz sprzedaż posiłków i napojów do spożycia na miejscu i na wynos. W Gminie Chęciny urozmaicona baza gastronomiczna idzie w parze z różnorodną bazą noclegową - od jedzenia typu fast food po restaurację oferującą wysokiej jakości potrawy.

Baza gastronomiczna na terenie gminy w ostatnich kilku latach uległa powiększeniu.

Tabela 15. Baza gastronomiczna na terenie Gminy Chęciny.

Lp.	Nazwa placówki	Adres
1	Restauracja Pod Zamkiem	ul. Armii Krajowej 26-060 Chęciny www.checiny.kce.pl
2	Hotel & Restauracja OKRĄGLAK	Korzecko 88b Kod pocztowy: 26-060 Chęciny www.facebook.com/Restauracja.Okraglak
3	Kebab Smakuś	Pl. 2 Czerwca 22 26-060 Chęciny
4	Pizzeria "U Dominika"	ul. Strażacka 1B 26-060 Chęciny www.pizzacheciny.pl
5	Karczma	ul. Łokietka 30 26-060 Chęciny www.karczma-checiny.com
6	Hotel Restauracja Pizza "Cynamon"	Tokarnia 186 26-060 Chęciny www.hotel-cynamon.pl
7	Gościniec Pod Trzema Basztami	ul. Stanisława Branickiego 32 (dojazd od ul. Radkowskiej) 26-060 Chęciny www.podtrzemabasztami.pl
8	Zajazd Pod Srebrną Górą	Pl. 2 Czerwca 28 26-060 Chęciny www.zajazd-checiny.pl
9	Cafe LATARENKA	Pl. 2 Czerwca 26-060 Chęciny https://pl-pl.facebook.com/latarenka/
10	Da Vinci Hotel & Restauracja Centrum Konferencyjno Bankietowe Sp. z o.o.	Podzamcze 45 26-060 Chęciny www.davincihotel.pl
11	Sami Swoi zapiekanki, hamburgery	Pl. 2 Czerwca 18 26-060 Chęciny
12	Kawiarnia-Bawialnia "Mama Idzie Na kawę"	Pl. 2 Czerwca 23 26-060 Chęciny
13	Pizzeria "Pizza House"	ul. Armii Krajowej 16 26-060 Chęciny https://pl-pl.facebook.com/pizzahousecheciny/
14	Hotel & Restauracja Zajazd Raj	ul. Dobrzączka, 26-060 Chęciny zajazdraj@poczta.fm
15	Bistro&Bazar „Poziom Smaku”	Ul. Jędrzejowska, 26-060 Chęciny https://www.facebook.com/poziomskamu/

Źródło: Dane Urzędu Gminy i Miasta w Chęcinach

Baza towarzysząca

Obrazu zaplecza stworzonego z myślą o turystach odwiedzających Chęciny dopełnia tzw. baza towarzysząca, do której zalicza się dwie grupy dostępnych udogodnień. Przede wszystkim są to urządzenia turystyczne, które mają na celu zaspokojenie potrzeb turystycznych. Po drugie bazę

towarzystwą tworzą wszelkie urządzenia i rozwiązania, które służą zaspokojeniu potrzeb stałych mieszkańców danego obszaru, jednak korzystają z nich także turyści.

- 1 wypożyczalnia rowerów,
- 1 siłownia,
- 1 sauna,
- 4 boiska sportowe.

Druga grupa składająca się na bazę towarzyszącą to urządzenia służące zaspokojeniu potrzeb głównie mieszkańców stałych, ale wykorzystywanych także przez turystów. Jest to grupa bardzo rozległa, na którą składają się m.in.: techniczne uzbrojenie terenu (sieć elektroenergetyczna, wodna, kanalizacyjna, gazowa), sieć handlu detalicznego, urządzenia pocztowe i telekomunikacyjne, jak również urządzenia z zakresu ochrony zdrowia. W gminie Chęciny składa się na nią m.in.:

- Sklepy,
- 2 banki,
- 5 aptek,
- 3 stacje benzynowe,
- 1 punkt pocztowy.

Baza towarzysząca na terenie gminy Chęciny wymaga rozbudowy, szczególnie w zakresie liczby miejsc parkingowych dla autobusów wycieczkowych.

3.2. Działalność Punktu Informacji Turystycznej

Punkt Informacji Turystycznej w Chęcinach mieści się przy ul. Małogoskiej 7, w zabytkowej kamienicy z XVI w. o nazwie „Niemczówka”, która sąsiaduje z zespołem klasztornym ss. Bernardynek.

„Niemczówka” czyli Dom Walentego i Anny z Niemców Wrześniów jest jednym z przystanków na tzw. „Ścieżce Mnicha” – traktie spacerowo-pieszym, łączącym obiekty sakralne w Chęcinach, który chętnie uczęszczany jest przez turystów. W budynku tym oprócz biura PIT mieszczą się zabytkowe sale do zwiedzania oraz podziemia, w których znajduje się galeria. Pracownicy PIT w Chęcinach współpracują z wieloma artystami organizując tam m. in. wystawy malarstwa, rzeźby, fotografii i związane z nimi wernisaże, a także we współpracy z Miejsko-Gminną Biblioteką Publiczną w Chęcinach spotkania autorskie z pisarzami oraz znanymi osobami ze świata sportu, kultury i nauki.

W jednej z sal „Niemczówki” urządzono Muzealną Izbę Ziemi Chęcińskiej, w której zebrano przedmioty kultury ludowej z regionu chęcińskiego. Pracownicy PIT zajmują się archiwizowaniem fotografii oraz przedmiotów pochodzących z terenu Gminy Chęciny, które przynoszone są do biura przez

mieszkańców, chcących rzeczy te zachować od zapomnienia i udostępnić je turystom. Na parterze budynku znajduje się reprezentacyjna Sala Wielka, w której umieszczone jest trzyczęściowe okno z renesansowymi kolumnami wykonanymi z piaskowca, a także belka stropowa, na której widnieje data 1634 r. i nazwisko ówczesnego burmistrza chęcińskiego Walentego Soboniewskiego. W sali tej można obejrzeć slajdy oraz film o Gminie Chęciny ukazujący jej zabytki i dzieje. Ponadto w obiekcie znajduje się także obszerna sień przejazdowa i dziedziniec również udostępniony dla odwiedzających. Pracownicy PIT oprowadzają turystów po „Niemczówce” opowiadając historię tej zabytkowej kamienicy, która nierozzerwalnie złączona jest z historią samego miasta.

Punkt Informacji Turystycznej w Chęcinach codziennie realizuje zdania takie jak:

- Obsługa turystów,
- Promocja atrakcji turystycznych Gminy Chęciny i regionu świętokrzyskiego
- Doradztwo dla grup zorganizowanych i turystów indywidualnych z zakresu możliwości spędzania wolnego czasu w najbliższej okolicy.
- Weryfikacja i prowadzenie bazy danych obiektów noclegowych, gastronomicznych i usługowych znajdujących się na terenie Gminy.
- Współpraca z instytucjami turystyki, kultury i sportu w zakresie promocji ich oferty w PIT.

Pozyskanie materiałów promocyjnych nt. regionu wydane przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego i Starostwo Powiatowe w Kielcach, a także foldery nt. przyrody i Parków Krajobrazowych wydane przez Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych oraz materiały promocyjne z innych miast województwa świętokrzyskiego. Punkt Informacji Turystycznej bierze udział w działaniach promocyjnych Gminy i Miasta Chęciny. Współtworzy foldery promocyjne i ulotki dotyczące Gminy i Miasta. Współtworzy stronę internetową Gminy Chęciny, będąc odpowiedzialnym za wszelkie informacje umieszczane w zakładce ‘Turystyka i rekreacja’. Redaguje artykuły zamieszczane na stronie internetowej oraz w gazecie lokalnej „Wiadomości Chęcińskie” dot. turystyki, rocznic patriotycznych związanych z wydarzeniami jakie w przeszłości rozegrały się na terenie Miasta i Gminy, a także wystaw i biografii artystów, prezentujących swoje prace w galerii, w podziemiach „Niemczówki”. PIT prowadzi kalendarz imprez przygotowywanych przez Urząd Gminy i Miasta oraz Centrum Kultury i Sportu w Chęcinach, promujących atrakcje Gminy i pomaga w ich organizacji. Ponadto zajmuje się także rozwieszaniem ogłoszeń oraz dbałością o tablice informacyjne na terenie miasta, kontrolą infrastruktury turystycznej na Świętokrzyskim Szlaku Archeo-Geologicznym czy prowadzeniem wizji terenowych na szlakach turystycznych.

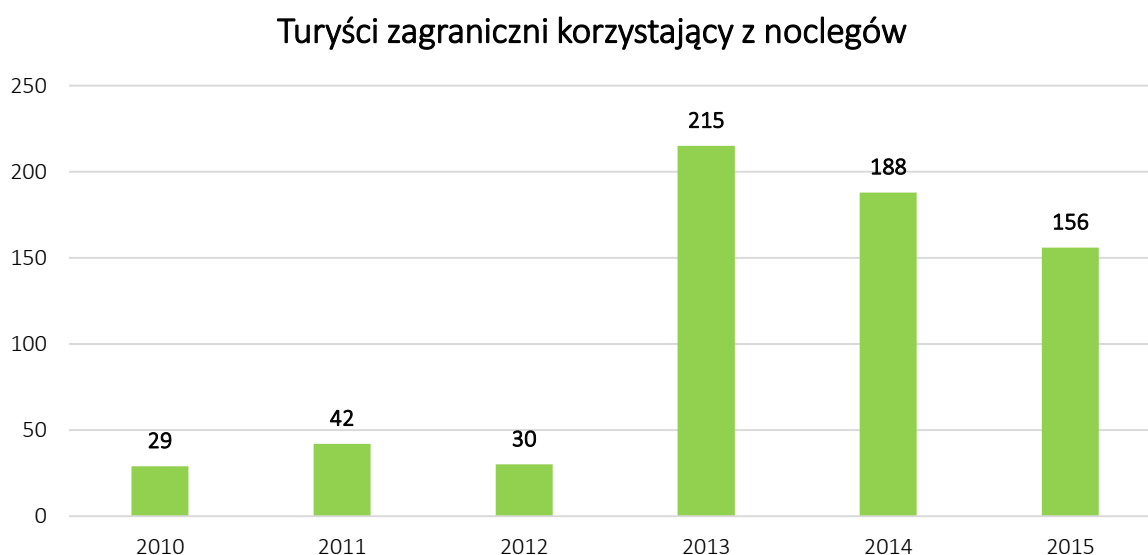
Punkt Informacji Turystycznej w Chęcinach stosuje wizualizację, logo i znaki graficzne Systemu Informacji Turystycznej woj. Świętokrzyskiego i uczestniczy w procesie kategoryzacji jednostek IT należących do Systemu Informacji Turystycznej woj. Świętokrzyskiego. Aktualnie posiada Certyfikat Polskiego Systemu Informacji Turystycznej w kategorii 3 gwiazdek.

3.3. Ruch turystyczny

W roku 2016 gminę Chęciny odwiedziło aż 550 tysięcy turystów. Szacuje się iż dalszy rozwój potencjałów gminy spowoduje wyraźny wzrost liczby turystów, a tym samym zwiększenie liczby miejsc pracy oraz wzrostu gospodarczego gminy Chęciny.

Na terenie gminy upatruje się także wzrostu liczby zagranicznych turystów dzięki niezwykłym atrakcjom oraz rozwiniętej promocji gminy Chęciny. Poniższy wykres przedstawia liczbę turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych. W ostatnich latach liczba turystów zagranicznych na terenie gminy Chęciny wzrosła.

Wykres 6. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych.

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

3.4. Inicjatywy, stowarzyszenia stymulujące rozwój turystyki

Chęciński Klaster Turystyczny

Mając na uwadze liczne obiekty turystyczne, geologiczne, kulturowe oraz potencjał przyrodniczy, naukowy i intelektualny występujący na ziemi chęcińskiej, Gmina Chęciny wraz z samorządem Województwa Świętokrzyskiego, Uniwersytetem Warszawskimi oraz jednostkami podległymi, działającymi w obszarze branży turystycznej, naukowo-badawczej, kulturowej i rekreacyjno-sportowej, podjęła współpracę w ramach inicjatywy utworzenia płaszczyzny umożliwiającej wzajemne wykorzystanie wyżej wymienionych walorów i potencjału dla stymulowania zrównoważonego, wszechstronnego i dynamicznego rozwoju Gminy Chęciny, a tym samym i regionu świętokrzyskiego. Dlatego też 8 października 2015 r. podczas Wojewódzkich Obchodów Światowych Dni Turystyki w Tokarni zostało podpisane porozumienie w sprawie utworzenia Chęcińskiego Klastra Turystycznego.

Gmina Chęciny jest członkiem oraz jednym z pomysłodawców i inicjatorów powstania Chęcińskiego Klastra Turystycznego. W jego skład wchodzi także jednostki podległe gminie: Zamek Królewski w Chęcinach, Muzeum Górnictwa Kruszcowego w Miedziance oraz Centrum Kultury i Sportu w Chęcinach (Hala widowiskowo-sportowa). Koordynatorem realizacji i wdrożenia projektu ze strony Gminy jest Urząd Gminy i Miasta w Chęcinach. Ponadto członkami Klastra są także największe i najbardziej popularne obiekty turystyczne oraz jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe z regionu chęcińskiego: Jaskinia Raj, Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni, Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej (Uniwersytet Warszawski), Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne w Podzamczu (Samorząd Województwa Świętokrzyskiego). Merytorycznym partnerem projektu jest Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego.

Chęciński Klaster Turystyczny uwzględnia tworzenie nowych perspektyw rozwojowych dla każdego z partnerów z osobna, prowadząc jednocześnie do ich dynamicznego rozwoju, wzrostu konkurencyjności na rynkach lokalnych i regionalnych oraz do poprawy efektywności ich działań. Jego działalność jest zgodna z celami strategicznymi województwa oraz gminy i polega na:

- rozwoju regionalnych produktów turystycznych – tworzeniu odpowiedniej infrastruktury turystycznej z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspieraniu zatrudnienia i rozwoju przedsiębiorczości w obszarze usług turystycznych,

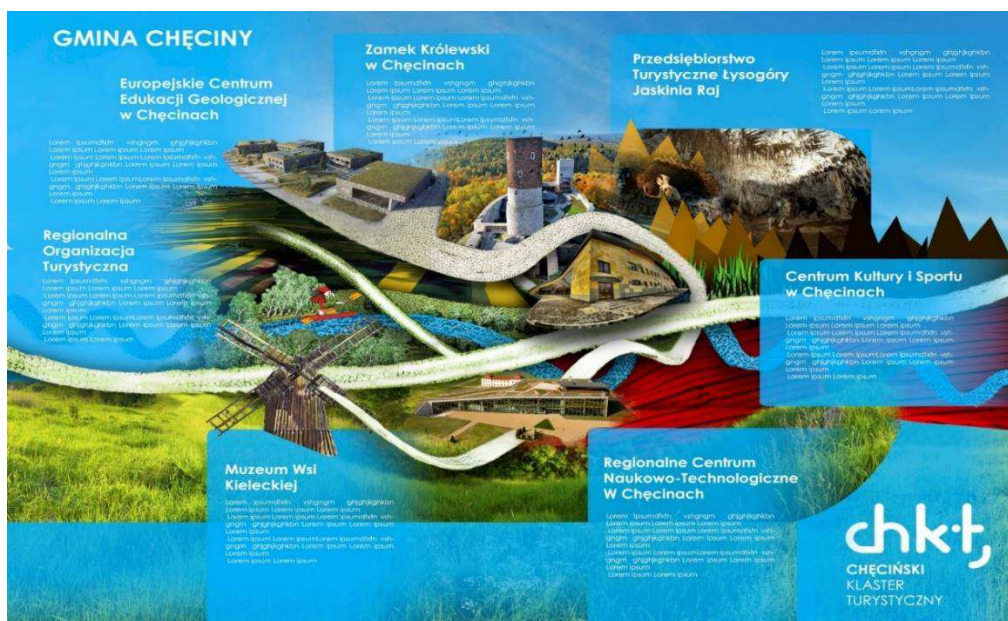
- tworzeniu sprzyjających warunków dla zatrudnienia w małych i mikro-przedsiębiorstwach,
- identyfikacji i promocji produktów tradycyjnych, lokalnych i regionalnych,
- budowaniu zintegrowanego systemu promocji produktów turystycznych dla turystów polskich i zagranicznych – kompleksowa, skoordynowana promocja turystyczna regionu oraz regionalnych produktów turystycznych,
- promowaniu „przyjaznych dla środowiska” produktów i usług: m.in. turystyki ze szczególnym uwzględnieniem geoturystyki, ekoturystyki i agroturystyki,
- kreowaniu oraz rozwoju konkurencyjnych produktów turystycznych m.in. dzięki dostosowaniu produktów turystycznych do oczekiwań klientów i wymogów rynku,
- wspomaganiu systemów rozwijających turystykę,
- doskonaleniu zawodowym i kształtowaniu kadr,
- rewitalizacji zdegradowanych obszarów zurbanizowanych m.in. dziedzictwa kulturowego na tych obszarach i nadaniu im funkcji turystycznej,
- budowaniu dróg rowerowych, poprawie dostępności do miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, kulturowo i rekreacyjnie,
- rozwijaniu zrównoważonej turystyki, a w szczególności współpracy firm działających w sektorze turystyki i nie tylko,
- stymulowaniu współpracy pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym,
- wprowadzeniu nowoczesnych metod informatyzacji społeczeństwa oraz wykorzystywania nowoczesnych technologii – utworzenie systemów „IT” – w zakresie informacji turystycznej w regionie i poza nim,
- wykorzystaniu walorów krajobrazowych regionu w kierunku rozwoju usług turystycznych,
- wzroście współpracy gospodarczej w regionie.

W ramach dotychczasowych działań zostało zawiązane porozumienie o współpracy, które umożliwiło wspólne działania na rzecz tworzenia koncepcji funkcjonowania Klastra. W chwili obecnej trwają prace nad opracowaniem metodyki wdrożenia systemu klastrowego na terenie objętym koncepcją, zarówno w obszarze systemu zarządzania i komunikacji, a także sprzedaży biletów, jak i promocji z wykorzystaniem najnowszych technik teleinformatycznych i wirtualnych. Głównym celem projektu jest bowiem wykreowanie jednego dużego produktu turystycznego, jeden wspólny bilet do wielu atrakcji turystycznych położonych na terenie Gminy Chęciny oraz wspólna promocja najważniejszych miejsc.

Klaster Turystyczny w tej części regionu świętokrzyskiego tworzy dogodne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości szczególnie dla małych przedsiębiorstw, których potencjał rozwojowy jest ograniczony. Ma również pozytywny wpływ na innowacyjność regionu, konkurencyjność, rozwój

umiejętności przedsiębiorczych, stwarza możliwości współpracy firm działających w sektorze turystyki oraz stymuluje długookresowy rozwój gospodarczy w regionie. Korzyści z jego funkcjonowania są odczuwalne zarówno przez partnerów, w tym samorządy i podmioty prywatne, ale także przez podmioty nieuczestniczące bezpośrednio w projekcie, ale działające w sektorze turystycznym jak np. prywatne punkty gastronomiczne, noclegowe, sklepy i inne działalności osób prywatnych, które czerpią dochody z ruchu turystycznego, jaki z roku na rok coraz bardziej się zwiększa.

Punktem wyjścia dla podjęcia kooperacji wcześniej wspomnianych podmiotów był wysoki poziom atrakcyjności turystycznej danego obszaru mierzony liczbą atrakcji o charakterze naturalnym (krajobraz, klimat, ukształtowanie terenu, pomniki przyrody, itp.), jak i antropogenicznym, będących efektem aktywności ludzkiej (architektura, folklor, kulinaria, baza noclegowa, styl życia lokalnej społeczności, itp.). Przedsięwzięcie mogłoby zostać zrealizowane także w innych gminach posiadających potencjał oraz dostatecznie rozbudowaną bazę turystyczną, z uwzględnieniem zarówno sfery dorobku kulturalnego i historycznego, architektonicznego, infrastruktury około turystycznej oraz nowoczesnej bazy noclegowej, gastronomicznej i rekreacyjno-turystycznej. Duże skumulowanie na jednym obszarze tego rodzaju atrakcji przekłada się na powstawanie i rozwój regionów turystycznych. To właśnie w takich regionach mogą i powinny powstawać powiązania kooperacyjne podmiotów świadczących usługi turystyczne. Naturalny potencjał (atrakcyjność turystyczna) regionu jest bazą, na której może powstać klastr, ale do jego funkcjonowania i rozwoju konieczne są także inne elementy w postaci infrastruktury, usługodawców i dostawców, otoczenia biznesowego, a także instytucji publicznych, które jak w żadnym innym sektorze gospodarki mogą aktywnie włączyć się w jego działania, partycypując zarówno w kosztach, jak i korzyściach płynących z klastra.

Stowarzyszenie Gmin „Geoland Świętokrzyski”

Gmina Chęciny podjęła Uchwałą Rady Miejskiej chęć przystąpienia do Stowarzyszenia Gmin o nazwie „Geoland Świętokrzyski z nazwą zamienną w języku angielskim „Geoland of The Holy Cross Mountains”.

Stowarzyszenie to jest tworzone w celu wspólnego działania gmin na rzecz rozwoju geoturystyki oraz powołania i utrzymania geoparku funkcjonującego w sieci europejskich i globalnych geoparków UNESCO.

Zadaniem stowarzyszenia będzie planowanie, współdziałanie i wykonywanie zadań publicznych, polegające na:

1. Wspieraniu działań na rzecz rozwoju geoturystyki na obszarze Kielce, Chęciny, Morawica, Sitkówka Nowiny i Piekoszów, stanowiącym obszarowy produkt turystyczny (geopark) o nazwie „Geoland Świętokrzyski”, zwany w dalszej części statutu Geoparkiem.
2. Promocji dziedzictwa geologicznego i kulturowego gmin wymienionych w punkcie 1.
3. Promocji całego obszaru gmin określonych w punkcie 1., jako Geoparku.
4. Mobilizowaniu i angażowaniu społeczności lokalnej do aktywnego udziału w procesie funkcjonowania i rozwoju obszarowego produktu geoturystycznego „Geoland Świętokrzyski” na terenie gmin o których mowa w punkcie 1.
5. Rozwijaniu współpracy pomiędzy Stowarzyszeniem a sektorem nauki, biznesu oraz organizacji pozarządowych.
6. Upowszechnianiu i wymianie informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją społeczności lokalnej mających znaczenie w kontekście funkcjonowania Geoparku.

4. Potencjały endogeniczne gminy Chęciny

Potencjały endogeniczne gminy Chęciny oparte są na walorach geologicznych, przyrodniczych, kulturowych, gospodarczych, edukacyjnych, zdrowotnych, a ich wykorzystanie i rozwój będzie sprzyjać poprawie warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Efektywne zagospodarowanie oraz promocja istniejących potencjałów gminy powinny przyczynić się do tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych oraz wzrostu ruchu turystycznego.

4.1. Potencjał geologiczny

Atrakcyjność związana z geologią regionu umożliwia odbycie podróży przez wieki od najstarszej ery geologicznej do współczesności.

Potencjał geologiczny gminy Chęciny jest bardzo szeroko wykorzystywany i sięga już czasów średniowiecza, a niewykluczone, że eksploatację miejscowych złóż (głównie miedzi) prowadzono także w starożytności. Najstarszy dokument pisany potwierdzający wydobywanie miedzi na tym obszarze pochodzi z 1478 r.

Historia Górnictwa Miedzi

Najbardziej intensywne prace związane z wydobywaniem miedzi prowadzono w XV i XVI wieku. Eksploatowano wtedy płytkie, najłatwiej dostępne złoża krasowe, a wydobywane kruszce przetapiano w dwóch hutach w Polichnie usytuowanych nad rzeką Jednicą. Właśnie z tego powodu obecna nazwa rzeki brzmi Hutka. Zachowała się charakterystyka tutejszych rud z 1569 r.

Na początku XVII wieku król Zygmunt III Waza próbował odbudować górnictwo na omawianym obszarze i zainwestował w budowę sztolni, która miała odwodnić i w ten sposób udostępnić głębsze partie złoża. Przedsięwzięcie ze względu na zawalenie się sztolni zakończyło się fiaskiem.

W okresie wojen szwedzkich górnictwo w rejonie Miedzianki zamarło całkowicie. Próby jego ożywienia przeprowadzono dopiero w czasach panowania Jana III Sobieskiego, kiedy to poza wydobywaniem kruszców łamano kolorowe "marmury" (jest to nazwa zwyczajowa gdyż z punktu widzenia petrografii są to zbite wapienie). Po oszlifowaniu musiały one wyglądać do tego stopnia urodziwie, że Jan III Sobieski na podarunek dla papieża Innocentego XI wybrał marmurowy stół wykonany właśnie ze skał Miedzianki. W czasach saskich sprowadzono 12 węgierskich górników i sztygara Pawła Orosza.

Za panowania Stanisława Augusta przybył na Miedziankę sprowadzony przez króla mineralog niemiecki J.P. Carossi, który uznał złoża za opłacalne do wydobywania. Król nie zdążył poczynić inwestycji w celu przywrócenia eksploatacji, gdyż Polska znalazła się pod zaborami, a rejon Miedzianki dostał się pod okupację Austrii. W 1806 r. Austriacy potrzebując miedzi na potrzeby wojenne uruchomili kopalnię na Miedziance, wydobywanie jednak szybko zostało przerwane, gdy w wyniku wojen napoleońskich utracili te tereny.

W czasach Królestwa Polskiego, w okresie od 1817 do 1821 r., wznowiono z inicjatywy Stanisława Staszica eksploatację na Miedziance. W ówczesnym przodku sztolni "Zofia" wybito 40-metrowy szyb

pochyły. Poza tym w partiach już wcześniej wyeksploatowanych bito szyby "Maria", "Antoni" i "Ludwik,, i schodząc poniżej wód gruntowych próbowano odwodnić górotwór za pomocą maszyny parowej. Prace te pochłonęły znaczną kwotę pieniędzy rządowych i przyniosły skromne rezultaty. Po tym niepowodzeniu górnictwo na Miedziance zamarło na dziesiątki lat.

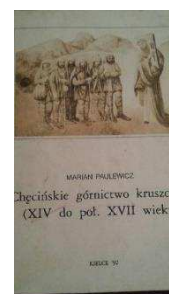
Na początku XX wieku przybyli na Miedziankę dwaj bracia Stanisław i Bolesław Łaszczyńscy. Stanisław był doktorem chemii i wynalazcą. Zajmował się on elektrolitycznym uzyskiwaniem miedzi. Łaszczyńscy uznali, iż przy użyciu nowych technik będzie się opłacało wydobywać ubogie rudy i produkować z nich miedź. Nie posiadali dużego kapitału, więc dla uzyskania funduszy założyli Spółkę Akcyjną "Zofia". **To właśnie na terenie kopalni Miedzianka po raz pierwszy zastosowano na skalę przemysłową elektrolityczną metodę otrzymywania miedzi przez Stanisława Łaszczyńskiego.**

Po wybuchu I wojny światowej kopalnie przejęli Austriacy. Po zakończeniu działań wojennych okazało się, iż Austriacy wyeksploatowali złożę doszczętnie i Łaszczyńscy zajęli się eksploatacją wapienia na topnik wielkopiecowy dla hut śląskich oraz produkcją galanterii "marmurowej".

Po II wojnie światowej, w latach 1949-1954, ostatni raz prowadzono poszukiwawczą eksploatację złóż Miedzianki. Trudne warunki wydobywania oraz odkrycie olbrzymich złóż rud miedzi na Dolnym Śląsku spowodowało ostateczne zamknięcie kopalni.

Historię górnictwa na terenie Miedzianki opisał śp. ks. dr Marian Paulewicz - „Dzieje Chęcińskiego górnictwa kruszcowego od XIV do połowy XVII wieku”.

Z tej pracy dowiadujemy się m.in., iż **ordynacja górnicza oraz prawo górniczne tworzone były właśnie na terenach Miedzianki.**

Historia Marmuru Chęcińskiego

Marmur chęciński uzyskiwano w wyniku obróbki wapieni, szczególnie dewońskich. Do I połowy XIX wieku Chęciny zaliczały się do najważniejszych ośrodków produkcji marmuru. Chęcińskie wapienie charakteryzują się wielobarwnością. Najbardziej atrakcyjną i dekoracyjną ich odmianę wydobywano w łomach Zelejowej. Wapienie te posiadają wysokie parametry, dlatego mogą być cięte, polerowane i szlifowane. Chęcińskie marmury szczególnie upodobał sobie król Zygmunt III Waza. W 1608 roku zlecił wykonanie dwóch 8-metrowych kolumn na Plac Zamkowy w Warszawie. Dotarła jednak tylko jedna i to za panowania Władysława

IV. Na niej to przez 242 lata (aż do roku 1885) stał posąg króla Zygmunta.

Marmur różanka był eksploatowany na Miedziance, w Gościńcu, Gałęzicach, Skibach i Chęcinach. Nazwa pochodzi od faktury skały gdzie na białym tle widnieje czerwony ornament w postaci różyczek. Najstarsze renesansowe wyroby z tego marmuru żyłowego znajdują się w **wystroju katedry wawelskiej**. Różanka jest marmurem o wysokich walorach dekoracyjnych. Żyły przecinają poprzecznie, a więc z północy na południe okoliczne góry wapienne i dolomitowe. Są ustawione stromo i wykazują pochylenie, czyli upad ku zachodowi. Grubość żył sięga 20 metrów. W okresie Polski przedrozbiorowej wydobywano bloki różanki na Miedziance i Zelejowej. Marmur był trudny do obróbki bo kruchy, ale po wypolerowaniu dawał wspaniały efekt dekoracyjny. Drugim mankamentem był brak wymaganej bloczności złóż, bo kras kopalny, czyli rozmywanie skały przez wodę, sięgało do kilkudziesięciu metrów w głąb.

Od roku 1960 wydobywania różanki zaniechano ze względu na ochronę środowiska i brak zbytu na ten rodzaj surowca.

Do przykładowych miejsc wykorzystania marmurów chęcińskich należą:

- Zamek Królewski w Warszawie (Gabinet Marmurowy),
- Katedra Wawelska,
- Kominki na Zamku Królewskim na Wawelu,
- Kościół św. Mikołaja w Bejskach,
- Sukiennice – portal,
- Bazylika na Świętym Krzyżu,
- Kościół Farny św. Jana Chrzciciela i Św. Bartłomieja w Kazimierzu nad Wisłą,
- Bazylika archikatedralna w Gdańsku - Oliwie,
- Kościół św. Władysława w Szydłowie,
- Archiopactwo Cysterskie w Jędrzejowie,
- Kolegiata p.w. św. Marcina w Opatowie.

Sztolnia Teresa

Eksploatację Sztolni Antoni - przemianowanej później na Sztolnię Teresa - prowadzono już przed rozbiorem. Główne prace górnicze prowadzone były w XIX wieku przez Austriaków i w okresie Królestwa Kongresowego. Najstarszy zachowany plan sztolni autorstwa F. Krumpla pochodzi z 1818 roku. W trakcie prac górniczych natrafiano na korytarze jaskiniowe. Naturalny jest ciąg od otworu do połączenia z głównym chodnikiem górniczym, a także komorą w pobliżu tego połączenia oraz korytarze w SW części kopalni. Do niedawna do wnętrza jaskini dostać się można było niewielkim otworem, który odsłonięto w czasie eksploatacji w kamieniołomie. Obecnie obiekt jest niedostępny.

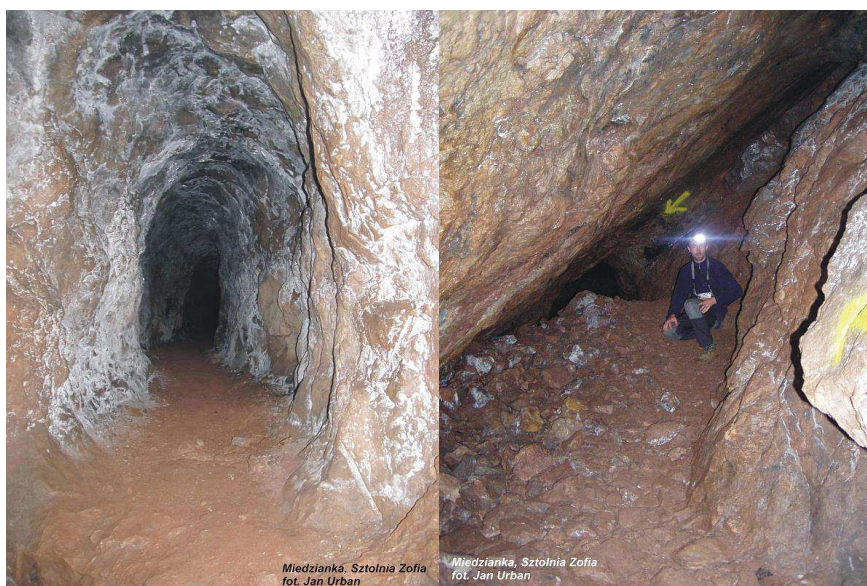

Rysunek 4. Widok na Sztolnie Teresa.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Chęciny.

Sztolnia Zofia

Obiekt znany był prawdopodobnie od XIV wieku. Główne prace górnicze w sztolni prowadzone były w XIX wieku przez Austriaków i w okresie Królestwa Kongresowego. Najstarszy zachowany plan obiektu autorstwa F. Rumpla pochodzi z 1818 r.

Rysunek 5. Widok na Sztolnie Zofia.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Chęciny.

Zagospodarowanie i udostępnienie sztolni Zofia oraz Sztolni Teresa planowane jest w ramach inwestycji związanej z Utworzeniem Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance, opisanej w dalszej części opracowania.

Obecnie wśród surowców mineralnych okolicy Chęciny największe znaczenie mają wysokiej klasy: wapień, margle i iłowce wieku dewońskiego. Stanowią naturalną bazę dla rozwoju miejscowego przemysłu cementowo-wapienniczego.

Wykaz wszystkich złóż na terenie Gminy Chęciny wraz z określeniem stanu użytkowania przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 16. Złóża na terenie Gminy Chęciny.

Nazwa złoża	Kopalina	Powierzchnia udokumentowanego złoża [ha]	Stan użytkowania
Baranek	KRUSZYWA NATURALNE	39,6559	eksploatacja złoża zaniechana
Berberysówka	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	24,12	złożo rozpoznane wstępnie
Chęciny-Wolica	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	98,8	złożo eksploatowane okresowo
Górki Sowie	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	3,54	złożo rozpoznane szczegółowo
Jaźwica	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	42,87	złożo zagospodarowane
Korzecko	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	21,3	złożo skreślone z bilansu zasobów
Księżka Góra	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	6,0	eksploatacja złoża zaniechana
Leśna Góra	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	-	złożo skreślone z bilansu zasobów
Łukowa-Popławy	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	15,86	złożo rozpoznane szczegółowo
Miedzianka	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	13,6	eksploatacja złoża zaniechana
Mosty	TORFY	7,52	złożo skreślone z bilansu zasobów
Mosty	KRUSZYWA NATURALNE	38,6233	złożo rozpoznane wstępnie
Mosty I	KRUSZYWA NATURALNE	19,58	złożo skreślone z bilansu zasobów
Mosty II	KRUSZYWA NATURALNE	72,21	złożo zagospodarowane
Mosty III	KRUSZYWA NATURALNE	55,02	złożo rozpoznane szczegółowo
Ołowianka-1	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	40,28	eksploatacja złoża zaniechana
Ostrówka	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	117,33	złożo rozpoznane szczegółowo
Ostrówka i Ołowianka	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	140,71	złożo skreślone z bilansu zasobów
Polichno-Skiby	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	36,61	złożo rozpoznane szczegółowo
Siedlce	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	2,59	złożo rozpoznane szczegółowo

Sosnowka	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	-	złoże skreślone z bilansu zasobów
Starochęciny	KRUSZYWA NATURALNE	1,20	złoże rozpoznane szczegółowo
Szewce (Góra Okrąglica)	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	1,8	eksploatacja złoża zaniechana
Tokarnia	KRZEMIENIE	-	złoże rozpoznane szczegółowo
Tokarnia	KRUSZYWA NATURALNE	1,23	złoże skreślone z bilansu zasobów
Tokarnia II	KRUSZYWA NATURALNE	38,5	złoże zagospodarowane
Tokarnia III	KRUSZYWA NATURALNE	7,43	złoże rozpoznane szczegółowo
Tokarnia IV	KRUSZYWA NATURALNE	34,09	złoże rozpoznane szczegółowo
Tokarnia-Sierpka	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO		eksploatacja złoża zaniechana
Wolica	KRUSZYWA NATURALNE	1,74	złoże zagospodarowane
Wolica-Zachód	KRUSZYWA NATURALNE	1,35	złoże zagospodarowane
Wrzosy	WAPIENIE I MARGLE PRZEM. WAPIENNICZEGO	1,0	złoże skreślone z bilansu zasobów
Wymysłów II	KRUSZYWA NATURALNE	34,8	złoże skreślone z bilansu zasobów
Zawada	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	11,97	złoże rozpoznane szczegółowo
Zygmuntówka	KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLANE	7,26	eksploatacja złoża zaniechana

Źródło: Baza danych MIDAS.

Nawiązując do bogatej historii górnictwa na terenie gminy powstał Świętokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny, który szczegółowo został opisany w kolejnym podrozdziale przybliżającym potencjały endogeniczne gminy Chęciny.

Góry świętokrzyskie, w tym obszar gminy Chęciny stanowi wymarzony poligon badawczy i dydaktyczny dla geologów z całego świata. Wychodząc naprzeciw tym cennym potencjałom na terenie gminy Chęciny powstało Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej.

Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej Uniwersytetu Warszawskiego – to kompleks pięciu obiektów, gdzie prowadzona jest działalność edukacyjna i badawcza w zakresie nauk geologicznych, wykorzystująca niepowtarzalną budowę Gór Świętokrzyskich (Góry Świętokrzyskie są wyjątkowym obszarem pod względem geologicznym. Na niewielkim terenie występują tu skały reprezentujące ostatnie 500 milionów lat historii Ziemi).

Kompleks ECEG składa się z pięciu budynków: reprezentacyjnego budynku głównego, budynku dydaktycznego, laboratorium oraz trzech modułowych budynków hotelowych: dwóch dla studentów oraz jednego dla gości ośrodka i kadry o podwyższonym standardzie. Centrum zostało zaprojektowane w taki sposób, aby przyjąć jednocześnie ok. 240 gości.

W budynku laboratoryjnym znajdują się pracownie dydaktyczne i laboratoria, m.in. chemiczne, mikroskopowe, komputerowe, geofizyczne, kartowania geologicznego i hydrogeologiczne.

Naukowcy korzystający z centrum mogą pracować na nowoczesnym sprzęcie m.in. są to: georadar i tomograf elektrooporowy, służące do określenia budowy geologicznej Ziemi bez konieczności prowadzenia wykopów czy spektrometr promieniowania naturalnego gamma, dzięki któremu w kilka minut można określić mineralną zawartość izotopów promieniotwórczych w skałach.

Warto wspomnieć iż Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej jest w 90 % zasilane z odnawialnych źródeł energii: ciepła Ziemi oraz energii słonecznej.

Rysunek 6. Widok z góry na Centrum Edukacji Geologicznej w Chęcinach.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Chęciny.

Do ciekawszych badań w ramach działalności Europejskiego Centrum Edukacji Geologicznej w roku 2016 można zaliczyć Laserowe skanowanie ścian kamieniołomu Rzepka k. Chęciny, co pozwoliło na pozyskiwanie danych przestrzennych za pomocą skanowania laserowego. W wyniku pomiarów uzyskano geometrię ściany kamieniołomu oraz przestrzenne rozmieszczenie powierzchni nieciągłości, które w znaczący sposób wpływają na obniżenie parametrów wytrzymałościowych masywu skalnego. Oprócz geometrii powierzchni ścian kamieniołomu istotnym elementem jest możliwość zobrazowania różnic w masywie skalnym za pomocą obrazu RGB lub też intensywności odbicia wiązki laserowej od skanowanych powierzchni ścian kamieniołomu. Niesie to ze sobą dodatkowe informacje o jakości masywu skalnego, co jest kluczowym zagadnieniem w pracach inżynierskich.

Z istniejącym potencjałem geologicznym ściśle powiązane są atrakcje przyrodnicze, prezentowane poniżej.

4.2. Atrakcje przyrodnicze

Gmina Chęciny słynie z licznych atrakcji przyrodniczych. Poniżej przedstawiono krótki opis najważniejszych i najchętniej odwiedzanych atrakcji przyrodniczych.

Jaskinia Raj

Jaskinia Raj została odkryta w 1964 roku. Powstała ona w wapieniach dewońskich, które budują wzgórze Malik w Paśmie Bolechowickim. Podziwiać w niej można formy krasu podziemnego, tj.: stalaktyty, stalagmity, stalagnaty, makarony, misy martwicowe z perłami jaskiniowymi (pizoidami), nacieki spływowe (zastony, draperie, polewy).

Obecnie Jaskinię Raj można zwiedzać. Do zwiedzania udostępniono podziemną trasę o długości 180 m, którą poprzedza wystawa tematyczna. Jaskinia Raj jest niezwykłą atrakcją turystyczną i cieszy się ogromnym zainteresowaniem, ale jej zwiedzanie jest możliwe przez ograniczoną liczbę turystów. Dlatego też odwiedzający gminę szukają miejsc o podobnej specyfice co dzięki rozwojowi inwestycji związanej z Utworzeniem Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance będzie możliwe. Warto wspomnieć iż trasy podziemne na terenie Kopalni Soli w Wieliczce w roku 2016 odwiedziło ponad 1,5 mln turystów, co świadczy o wielkim zainteresowaniu turystów podziemnymi trasami turystycznymi. Wiąże się to także w faktem iż w przeszłości brak było dostosowanych do bezpiecznego ruchu turystycznego podziemnych tras i istnieje znaczne zapotrzebowanie w tym zakresie.

Jaskinia Piekło w Skibach

Jaskinia Piekło jest typową formą krasu podziemnego, która powstała wzdłuż szczelin ciosowych. Jaskinia rozwinęła się w wapieniach dewońskich. W jej wnętrzu można obserwować polewy kalcytowe oraz niewielkich rozmiarów stalaktyty. Prawdopodobnie powstała ona w plejstocenie. Obecnie zamieszkują ją nietoperze. We wnętrzu Jaskini i wokół niej widoczne są ślady poszukiwań i eksploatacji kruszców (ołowiu i srebra). Z Jaskinią Piekło związane są legendy np. O diabłach z Piekła Skibskiego.

Rysunek 7. Widok Jaskini Piekło w Skibach.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Chęcinach.

Jaskinia Piekło w Bolminie

Jaskinia Piekło w Bolminie nazywana też bywa Piekłem pod Małogoszczem. Powstała ona w wapieniach górnourajskich i jest formą krasową. Jej długość wynosi 17,5 m. Jaskinię zamieszkuje kilka odmian pająków i nietoperzy.

Skałki na stoku Góry Zamkowej

Skałki te zbudowane są z jasnoczerwonych, beżowych piaskowców dolnego triasu. Tworzą one grupę skał w formie progów skalnych, których łączna wysokość oscyluje w granicy 5 m. Obejmują one obszar około 150 m².

Urwisko skalne i jaskinia na Czerwonej Górze

Urwisko skalne ma długość około 50 m i wysokość około 6 m. Zlokalizowane jest w pobliżu pieszego, czerwonego szlaku PTTK, za kamieniołomem Zygmuntówka. W jego południowo-wschodniej części znajduje się Jaskinia na Czerwonej Górze. Ma ona założenie krasowo-tektoniczne o łącznej długości 35 m.

Odstonięcie w Skibach/Gałęzicach

Miejsce dawnej eksploatacji wapieni zlokalizowane w Stokóweczce. Obecnie łom zboczowy o wysokości ścian do 8 m i średnicy około 30 m. Pozyskiwano tu wapień drobnoziarniste i pelityczne pochodzące z górnego permu, które dodatkowo są zmineralizowane barytem, galeną, malachitem i azurytem.

Góra Zamkowa

U podnóża Zamku Królewskiego od strony zachodniej znajduje się kamieniołom Zachodni, w którym pozyskiwano wapienie. Obecnie dzięki temu sztucznemu odstonięciu widoczny jest profil skalny wapieni dewońskich. Przedstawia on ewolucję morza dewońskiego. Warstwy tych wapieni są stromo nachylone, miejscami prawie

pionowe. Jest to jedno z najlepszych miejsc do omawiania budowy geologicznej antykliny chęcińskiej, w której skład wchodzi Góra Zamkowa.

4.3. Obszary chronione

Na terenie gminy Chęciny znajdują się obszary chronione, o wysokich walorach przyrodniczych w skali regionu i kraju.

Powierzchnia obszarów chronionych na terenie gminy Chęciny wynosi łącznie 10 536 ha, co stanowi ponad 82 % powierzchni gminy.

Do obszarów chronionych na terenie gminy należą:

- 4 Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk Natura 2000,
- 1 Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000,
- 1 park krajobrazowy (Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy),
- 1 obszar chronionego krajobrazu (Chęcińsko-Kielecki Obszar Chronionego Krajobrazu),
- 6 rezerwatów przyrody,
- 5 pomników przyrody.

Dolina Białej Nidy PLH260013 (5,74 ha na terenie gminy Chęciny).

W regionie świętokrzyskim Dolina Białej Nidy to jeden z obszarów najbogatszych w siedliska przyrodnicze z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (14 typów). Niemal wszystkie są dobrze i bardzo dobrze zachowane, stanowią miejsce bytowania dla wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ostoja zabezpiecza ciąg dolin i wyniesień wzdłuż rzeki Białej Nidy i jej dopływów, cieką częściowo uregulowanego, ale z obecnością rzadkich zbiorowisk włosieniczników i tzw. "lili wodnych",

związanych z wodami czystymi i zasobnymi w substancje odżywcze. Biała Nida jest łącznikiem pomiędzy rzeką Nidą a rzeką Pilicą, a zatem jest to ciąg łączący znaczące korytarze ekologiczne. Ostoja Dolina Białej Nidy to obszar występowania bardzo dobrze zachowanych zbiorowisk lasów bagiennych, głównie łągów olszowo-jesionowych. Są to jedne z najlepiej zachowanych lasów łągowych w województwie świętokrzyskim z obecnością gatunków chronionych i górskich.

Dolina Czarnej Nidy PLH260016 (318,9 ha na terenie gminy Chęciny).

Obszar położony jest w obrębie mezoregionu Pogórze Szydłowskie. Obejmuje rzekę Czarną Nidę od miejscowości Przymiarki do Kuby Młyny, wraz z jej terasą zalewową, zboczami oraz obszarami przyległymi z rozproszonymi stanowiskami muraw kserotermicznych i zbiorowisk leśnych. Występują tu skały osadowe z ery paleozoicznej i mezozoicznej przykryte przez młodsze osady z okresu miocenu. Na obszarze, gdzie występują wapienie, rozwinął się kras. W jego wschodniej części na podłożu struktur paleozoicznych zalegają osady morskie miocenu, miejscami zbocza doliny rzecznej budują skały węglanowe wieku kredowego. Pod względem siedliskowym w obszarze przeważają tu bory sosnowe i bory mieszane, rzadziej występują fragmenty olsów, łągów oraz grądów. W dnie doliny dominują pastwiska, ale zachowały się także fragmenty łąk ekstensywnie użytkowanych oraz trzęślicowych łąk o zmiennym uwilgotnieniu. Koryto rzeki zachowało w większości naturalny i silnie meandrujący charakter, z licznymi starorzeczami, zastoiskami, ujściami mniejszych dopływów (Morawka), rozlewiskami. Często występują także płaty łągów i zarośli wierzbowych. Na wychodniach skał węglanowych porastają murawy i zarośla kserotermiczne. Niezwykle cennym zbiorowiskiem leśnym oprócz łągów jest rozległy fragment grądu wysokiego obejmującego także rez. Radomice chroniącego jedno z najliczniejszych na Wyżynie Małopolskiej stanowisk cisa, gatunku zamieszczonego w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin. Na różnego typu murawach kserotermicznych występuje wiele rzadkich i zagrożonych w skali kraju gatunków, np. *Cerasus fruticosa*, *Medicago minima*. Największe znaczenie w Ostoi posiadają bardzo dobrze wykształcone i bogate florystycznie starorzecza, zarośla nadrzeczne, fragmenty rzeki z włosienicznikami oraz rozległe płaty zbiorowisk łąkowych.

Ostoja Sobkowska Korytnicka PLH260032 (242,58 ha na terenie gminy Chęciny).

Obszar położony jest w mezoregionie Dolina Nidy oraz częściowo w obrębie mezoregionu Pogórze Szydłowskie. Występują tu skały osadowe z ery paleozoicznej i mezozoicznej przykryte przez młodsze osady z okresu miocenu. Na obszarze, gdzie występują wapienie rozwinął się kras. Obejmuje dolny fragment doliny rzeki Nidy, która charakteryzuje się płaskim dnem podlegającym zalewom. Meandrująca rzeka tworzy liczne starorzecza. Teren ostoi charakteryzuje się wydłużonymi, łagodnie zaokrąglonymi wzgórzami między którymi występują liczne wąwozy i jary.

Ostoja Sobkowsko-Korytnicka zabezpiecza areał występowania muraw kserotermiczny i stanowi połączenie pomiędzy tymi siedliskami na Ponidziu i w Obszarze Chęcińskim. Stanowi również przedłużenie Doliny Nidy ku północy będąc łącznikiem z Białą Nidą i Czarną Nidą, a dalej Lubrzanką i Wierną Rzeką. Jest ważnym korytarzem ekologicznym obejmującym naturalne rzeki niżowe oraz towarzyszące im łąki świeże i zmiennowilgotne, a także wzgórza głównie o charakterze kserotermicznym.

Najcenniejsze obok muraw kserotermicznych są siedliska wapiennych piasków Koelerion glaucae, szczególnie tutaj dobrze zachowanych. Jest to jednocześnie jeden z większych kompleksów ekstensywnie użytkowanych łąk w regionie. Godne uwagi są też starorzecza Nidy. Łącznie w obszarze stwierdzono występowanie 13 typów siedlisk przyrodniczych Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej.

Szerokie, piaszczyste koryto rzeczne zasiedla bardzo liczna populacja trzepli zielonej, jedna z istotniejszych w regionie oraz dwa gatunki ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej - koza i piskorz, a ponadto trzy inne chronione gatunki ryb. Dolinę zasiedlają także trzy gatunki mięczaków i jeden gatunek motyla dziennego z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

Rozległe łąki i kompleks stawów w Korytnicy stanowią tereny żerowiskowe i lęgowe dla ptaków wodno-błotnych i miejsce rozrodu kumaka nizinnego. W ostoi występują dobre warunki siedliskowe dla malakofauny. Siedliska mające duże znaczenie dla ochrony poczwarówki zwężonej to nawęglanowe wilgotne łąki. Mikrosiedliska w których występuje poczwarówka jajowata są mniej liczne, ale mają duże znaczenie dla ochrony gatunku.

Wzgórza Chęcińsko – Kieleckie PLH260041 (3826,32 ha na terenie gminy Chęciny).

Ostoja położona jest na Wyżynie Małopolskiej, w południowo - zachodniej części krainy Gór Świętokrzyskich. Na terenie tym występują rozległe doliny rzeczne, które otoczone są odkrytymi grzbietami górskimi. Obszar wyróżnia się charakterem hydrogeologicznym związanym z położeniem w widłach dwóch rzek. Ostoja charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu oraz występowaniem zjawisk krasowych związanych ze skałami węglanowymi. Procesy krasowe doprowadziły tu do utworzenia wielu jaskiń m.in. słynnej w całej Polsce Jaskini Raj. Jaskinia ta utworzona została w wapieniach pochodzących z okresu środkowego dewonu, które ok. 360 milionów lat temu powstały na dnie płytkiego morza. Choć jest to niewielka jaskinia wyróżnia się ona wśród polskich jaskiń bogatą i dobrze zachowaną szatą naciekową. Długość korytarzy jaskini wynosi około 240 m, z czego do zwiedzania udostępnione jest ok. 180 m. Obszar ostoi ma wyjątkowe walory geologiczne oraz geomorfologiczne. Często teren ten nazywany jest "rajem dla geologów". Związane jest to z intensywną eksploatacją surowców skalnych w przeszłości i odsłonięciem wyjątkowych walorów przyrody nieożywionej. Na terenie tym występują skały z prawie wszystkich okresów geologicznych, od

kambriu (paleozoik) po holocen (kenozoik). Spośród 4 rezerwatów przyrody występujących na terenie ostoi, aż 3 są rezerwatami geologicznymi. Szata roślinna ostoi charakteryzuje się bogactwem i dużym zróżnicowaniem. Wśród siedlisk leśnych występują bory sosnowe i mieszane, dąbrowy, grądy, olsy i łągi. Na stromych zboczach wzniesień i w kamieniołomach utrzymują się ciepłolubne murawy zwane murawami kserotermicznymi, a w dolinach - łąki i pola uprawne. Na terenie ostoi zidentyfikowano 25 rodzajów siedlisk ważnych dla Europy. Rośnie tu około 1200 gatunków flory naczyniowej. Spośród roślin cennych z europejskiego punktu widzenia występują tu: sasanka otwarta i storczyk - obuwik pospolity. Unikatowymi w regionie są płaty nawa pienne buczyn ze storczykami. Znajdują się tu również liczne stanowiska rzadkich bezkręgowców m.in. cennych dla UE motyli - modraszka teleiusa i czerwończyka nieparka. Jaskinie są miejscem zimowania wielu gatunków nietoperzy - spośród których najcenniejsze są zimowiska mopka, nocka Bechsteina i nocka dużego. Obszar ma też wyjątkowe walory geologiczne i geomorfologiczne oraz historyczno-kulturowe. Odnaleziono tu pierwsze ślady pobytu człowieka paleolitycznego, był to też jeden z najstarszych ośrodków osadniczych Małopolski.

Dolina Nidy PLB 260001 - 12,6 ha na terenie gminy Chęciny.

Dolina Nidy jest ostoją ptasią o randze europejskiej, Na jej terenie występuje co najmniej 30 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, oraz 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek, bąk, ślepowron, czapla biała, bocian czarny, podgorzałka, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, kropiatka, zielonka, mewa czarnogłowa, dzięcioł białoszy.

W stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały, derkacz, podróżniczek, zimorodek, gąsiorek, ale łąkowe siedliska doliny to miejsce niezwykle cenne również dla ginących w naszym krajobrazie ptaków siewkowych: czajki, rycyka, krwawodzioba.

Rybne stawy hodowlane w Korytnicy, Młodzawach Dużych i Górkach koło Wiślicy to kolejne cenne i warte odwiedzenia ze względu na ptaki miejsca, w których bez względu na porę roku możemy obserwować liczne gatunki.

Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy

Park położony jest prawie całkowicie w południowo-zachodniej części Gór Świętokrzyskich, na terenie dwóch powiatów: kieleckiego i jędrzejowskiego. Zajmuje powierzchnię 20505 ha, natomiast jego otulina 11123 ha. Ochroną objęty jest fragment Gór Świętokrzyskich, w którym zachowały się widoczne na powierzchni kolejne piętra tektoniczno-strukturalne. W odsłonięciach geologicznych można zaobserwować skały poszczególnych formacji paleozoicznych, mezozoicznych przykryte miejscami osadami kenozoicznymi. Jest to jedyne miejsce w Europie, gdzie na tak małej powierzchni

występują skały wszystkich epok geologicznych, stanowiących obraz dziejów w ciągu ostatnich 570 mln lat.

Na terenie parku występują (obok kamieni budowlanych) rudy ołowiu, cynku i miedzi, na bazie których przez wiele stuleci rozwijało się górnictwo. Świadczą o tym dobrze zachowane stare sztolnie, szyby, hałdy i nieczynne kamieniołomy. Obszar parku i jego strefy ochronnej znajduje się w dorzeczu środkowego odcinka rzeki Nidy, stanowiącej główną oś hydrograficzną terenu. Gleby całego regionu charakteryzują się dużym zróżnicowaniem. Występują tutaj rędziny, mady, bielice oraz bagna. Najwyższym punktem parku jest Góra Telegraf (406 m n.p.m.). Obszar charakteryzuje się ogromnym bogactwem szaty roślinnej - rosną na nim: olchy, graby, buki, dęby, różne rodzaje borów sosnowych oraz mieszanych. Występują tu również: łąki, zbiorowiska wodne, bagienne, naskalne i wiele rodzajów torfowisk. Różnorodności zbiorowisk roślinnych towarzyszy niezwykle bogactwo roślin naczyniowych. Obok często spotykanych gatunków pojawiają się rośliny rzadkie i prawnie chronione, a także zagrożone wyginięciem.

Chęcińsko-Kielecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Tereny chronionego krajobrazu obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów i bardzo zróżnicowany krajobraz i rzeźbę terenu oraz pełnienie funkcji korytarzy ekologicznych.

Obszar pokrywa się z zasięgiem dawnej otuliny Parku i obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, których ochrona zapewni zachowanie cennych walorów parku krajobrazowego.

Otulina podobnie jak cały park charakteryzuje się wyjątkowymi walorami w zakresie przyrody nieożywionej.

Rezerwaty przyrody

W poniższych tabelach przedstawiono opis rezerwatów przyrody znajdujących się na terenie Gminy Chęciny.

Tabela 17. Rezerwat przyrody Góra Zelejowa.

Lp.	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
1	7	„Góra Zelejowa”	67,00	Rezerwat położony jest w granicach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowań wsi Zelejowa, Gm. Chęciny ok. 2 km na płn. od miasta Chęciny.
<p>Ochroną objęto grzbiet oraz zbocza wydłużonego zalesionego wzniesienia Góry Zelejowej (372 m n.p.m), stanowiącej najwyższy szczyt Pasma Zelejowskiego Gór Świętokrzyskich. Wzdłuż grzbietu góry, porośniętego borem sosnowym, ciągnie się zbudowana z wapieni grań skalna, ze śladami wietrzenia krasowego. Na łagodnym pd. zboczcu góry wśród skał rozwijają się ciepłolubne zarośla, z udziałem tarniny, berberysu, jałowca, irgi zwyczajnej, irgi czarnej oraz kilku gatunków róż. W szczelinach skał oraz w miejscach odsłoniętych rosną rośliny kserotermiczne, m.in. rojnik pospolity, rozchodnik wielki, lucerna kolczastostrąkowa, bluszcz owłosiony, oman wąskolistny, chaber nadreński, aster gawędka i krwawnik pannoński. Rezerwat stanowi jeden z przystanków geologicznej ścieżki dydaktycznej.</p>				

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

Przez Rezerwat Góra Zelejowa i jego sąsiedztwie poprowadzone są **czzerwony szlak pieszy**, ścieżka dydaktyczna Świętokrzyski Szlak Archeo Geologiczny oraz szlaki rowerowe.

Rysunek 8. Kamieniołom Szczerba i Kamieniołom Zachodni na terenie rezerwatu Góra Zelejowa.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Chęcinach.

Tabela 18. Rezerwat przyrody Góra Miedzianka.

Lp.	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
2	13	„Góra Miedzianka”	25,00	Rezerwat położony jest w granicach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, kilkaset metrów na ptn. od zabudowań wsi Miedzianka, Gm. Chęciny.
<p>Ochroną objęto tu wydłużony masyw Góry Miedzianki stanowiącej najbardziej na ptn.-zach. wysunięte wzniesienie Pasma Chęcińskiego Gór Świętokrzyskich. Wzniesienie ma trzy wierzchołki połączone malowniczym grzbieciem skalnym. W granicach rezerwatu znalazły się także dwa nieczynne kamieniołomy oraz teren dawnej kopalni miedzi, czynnej tu od XIV w. Pozostałością kopalni jest główna sztolnia „Zofia” przebijająca cały masyw wzgórz oraz szyb eksploatacyjny „Antoni”, a także wiele drobnych szybków, szczelin, zapadlak i hałd. Na terenie rezerwatu występują zjawiska krasowe, w wyniku których utworzył się system jaskiń. Skały oraz nasłonecznione zbocza Miedzianki porasta zespół ciepłolubnych zarośli z udziałem m.in. irgi zwyczajnej, jałowca i róż. W licznych miejscach rozwijają się płyty *muraw kserotermicznych gdzie rosną m. in. zawilec wielokwiatowy, rojnik pospolity, czosnek skalny, krzyżownica górską i zapłonka brunatna. Jaskinie oraz stare sztolnie i wyrobiska w rezerwacie stanowią doskonałe schronienie dla nietoperzy. Występują tu mroczek późny, nocek wąsaty, nocek rudny, nocek Natterera, nocek duży i mopek. Rezerwat stanowi jeden z przystanków geologicznej ścieżki dydaktycznej.</p>				

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

Przez rezerwat i wokół niego poprowadzone są **żółty szlak turystyczny**, Świętokrzyski Szlak Archeo Geologiczny, ścieżka spacerowa oraz szlaki rowerowe. U podnóża góry od strony wschodniej istnieje Muzealna Izba Górnictwa Kruszcowego.

Tabela 19. Rezerwat przyrody Jaskinia Raj.

Lp.	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
3	34	„Jaskinia Raj”	7,76	Rezerwat położony jest w granicach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, 1 km na ptn. od zabudowań wsi Dobrzączka. Gm. Chęciny Nadleśnictwo Kielce
<p>Ochroną objęto tu jedną z najpiękniejszych w Polsce jaskiń, jaka utworzyła się w wyniku długotrwałych procesów krasowych w zboczu Góry Malik, wchodzącej w skład Grzbietu Bolechowickiego Gór Świętokrzyskich. Jaskinia ma długość</p>				

240 m, z czego 180 m jest udostępnione do zwiedzania. Jaskinia ma piękną i bardzo bogatą wapienną szatę naciekową i stanowi jedną z największych atrakcji turystycznych regionu świętokrzyskiego. W warstwie namulowej jaskini odkryto szczątki dawnych zwierząt oraz kamienne narzędzia używane przez człowieka paleolitycznego. Oprócz jaskini rezerwat obejmuje fragment rosnącego w jej otoczeniu boru sosnowego w wieku 100 lat. W warstwie podszytu rosną: dąb, grab, leszczyna, berberys i kilka gatunków róż. W runie leśnym występuje wiele gatunków roślin podlegających ochronie prawnej m.in. wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, widłak jałowcowaty, sasanka łąkowa i lilia złotogłów. Rezerwat stanowi jeden z przystanków geologicznej ścieżki dydaktycznej.

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

W pobliżu Jaskini Raj przebiegają: **czerwony szlak pieszy**, Świętokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny, szlak rowerowy Skały i Jaskinie oraz Architektury Obronnej.

Tabela 20. Rezerваты przyrody Milechowy.

Lp	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
4	40	„Milechowy”	133,73	Rezerwat położony jest w granicach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, 1 km na ptn.-zach od wsi Milechowy. Leśnictwo Czartoszowy, gm. Chęciny
<p>Ochroną objęto tu fragment kompleksu leśnego porastającego zbocza dwu grzbietów górskich – jeden stanowi zachodnie przedłużenie Grząb Bolmińskich zakończone kulminacją Góry Milechowskiej (325 m. n.p.m.), drugi nosi lokalną nazwę Góry Brodowej. Na wierzchołkach wzgórz znajdują się wychodnie wapiennych skał jurajskich z formami rzeźby krasowej, jak rumowiska, leje, grotty. Na terenie rezerwatu wyróżniono następujące zespoły leśne: *grąd subkontynentalny, *światlista dąbrowa i sosnowo-dębowy bór mieszany. W drzewostanie dominują sosna i dąb, a w podszybie rosną m.in. leszczyna, kruszyna oraz podrost grabu i dębu. W rezerwacie rośnie szereg chronionych gatunków roślin, m.in. wiśnia karłowata, wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, lilia złotogłów, zawilec wielkokwiatowy, konwalia majowa i marzanka wonna. Rezerwat stanowi jeden z przystanków geologicznej ścieżki dydaktycznej.</p>				

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

W pobliżu Rezerwatu Milechowy przebiegają **niebieski szlak pieszy im. Ks. St. Konarskiego**, **żółty szlak pieszy im. J. Brauna** oraz rowerowy szlak Architektury Obronnej. Do samego rezerwatu prowadzi pieszy, czarny szlak turystyczny Małogoszcz - Rezerwat Milechowy.

Tabela 21. Rezerваты przyrody Góra Rzepka.

Lp	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
5	44	„Góra Rzepka”	9,09	Rezerwat położony jest w granicach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, 1 km na pd.-zach. od centrum Chęcin.
<p>Ochroną objęto tu wierzchołki i zbocza sąsiadujących ze sobą wzniesień Góra Rzepka (356 m n.p.m.) i Góra Beylina (355 m n.p.m.) w Paśmie Chęcińskim Gór Świętokrzyskich oraz część utworzonego na ich stokach dawnego kamieniołomu „Korzecko”. W obrębie kamieniołomu znajduje się efektowna ściana skalna o wysokości kilkudziesięciu metrów, zbudowana z dolomitów o odcieniu czerwonym. Na grzbiecie Góry Rzepki odsłaniają się tawicowe wapienie środkowego dewonu ze skamieniałościami fauny dewońskiej. Znajdują się tu także ślady dawnego górnictwa rud ołowiu. W rezerwacie rosną chronione i rzadkie gatunki roślin ciepłolubnych, m.in. dziewięciśń beztodygowy, dziewięciśń popłocholistny i zawilec wielkokwiatowy. Rezerwat stanowi jeden z przystanków geologicznej ścieżki dydaktycznej.</p>				

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

Przez ten rezerwat lub w jego pobliżu przebiegają **żółty szlak pieszy**, szlaki rowerowe, ścieżka dydaktyczna Świętokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny oraz Świętokrzyski Szlak Konny PTTK.

Rysunek 9. Rezerwat Góra Rzepka i Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Chęcinach.

Tabela 22. Rezerwat przyrody Wolica.

Lp.	Nr w rejestrze RDOŚ	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia (ha)	Położenie
6	67	„Wolica”	2,78	Rezerwat położony jest w otulinie Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego, pomiędzy wsiami Wolica i Siedlce, w pobliżu linii kolejowej z Kielc do Krakowa. Wolica, Siedlce, gm. Chęciny
<p>Ochroną objęto tu nieczynny kamieniołom, z niewielkim jeziorkiem na dnie. W ścianach kamieniołomu znajdują się odsłonięcia płytowych wapieni środkowego triasu tzw. dolnego wapienia muszlowego, z nagromadzoną warstwą brekcji kostnej z unikalnymi szczątkami ryb.</p>				

Źródło: Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe.

Pomniki przyrody

W poniższej tabeli przedstawiono opis pomników przyrody znajdujących się na terenie Gminy Chęciny.

Tabela 23. Pomniki przyrody występujące na terenie Gminy Chęciny.

Lp.	Nr w rej. RDOŚ	Nazwa	Data utworzenia	Położenie
1	7	Jaskinia "Piekło"	1952-11-02	Milechowy
Jaskinia o wymiarach: długość 50 m, szerokość 2-4 m, wysokość ok. 12 m, głębokość ok. 10 m				
2	33	"Jaskinia Piekło"	1954-10-28	Skiby
Długość jaskini wynosi 57 m, przy deniwelacji 8 m; półokrągły otwór wejściowy ma 6 m szerokości i od 2 do 3 m wysokości - współrzędne geograficzne wejścia do jaskini: N – 50 o 49'51.74", E – 20 o 25'57.68				
3	144	Odsłonięcie geologiczne	1987-10-02	Skiby, Gałęzice
Skałki w formie grupy niewielkich progów skalnych o wysokości 1-2 m położonej na stromym zboczu wzniesienia. Powierzchnia obszaru występowania skałek wynosi ok. 150 m ² , łączna wysokość skałek - ok.. 5 m. Skałki zbudowane są z jasnoczerwonych, beżowych, nierównościarnistych piaskowców dolnego triasu				
4	145	Skałki	1987-10-02	Starochęciny - Wrzosa
Skałki w formie grupy niewielkich progów skalnych o wysokości 1-2 m położonej na stromym zboczu wzniesienia. Powierzchnia obszaru występowania skałek wynosi ok. 150 m ² , łączna wysokość skałek - ok. 5 m. Skałki zbudowane są z jasnoczerwonych, beżowych, nierównościarnistych piaskowców dolnego triasu				
5	146	Urwisko skalne i jaskinia	1987-10-02	Czerwona Góra
Urwisko o długości ok.. 50 m i wysokości do 6 m, przechodzące w kierunku NW w kilkunastometrowe, bardzo strome zbocze o długości ok.. 50 m z progami i blokami skalnymi. Jaskinia znajduje się tuż powyżej urwiska w jego SE części. Składa się z komina o przekroju podłużnym (długości 3 m i szerokości 1 m) i wysokości 5-7 m z niszami i niewielkimi komorami w dolnej części oraz krętego i dosyć ciasnego korytarza o długości ok. 10.				

Źródło: <http://kielce.rdos.gov.pl/formy-ochrony-przyrody>.

4.4. Zasoby kulturowe

Na terenie gminy znajdują się liczne zabytki, które świadczą o jej atrakcyjności turystycznej. Poniżej przedstawiono opis najciekawszych zabytków w gminie Chęciny.

Zamek w Chęcinach

Zamek w Chęcinach wzniesiono na grzbiecie skalistego wzgórza (367 m n.p.m.), na przełomie XIII i XIV wieku. W połowie XIV wieku Zamek został rozbudowany przez Kazimierza Wielkiego. Uchodził on wówczas za jedną z najpotężniejszych polskich warowni, która w czasach swej świetności nigdy nie została zdobyta siłą. Od końca XIV wieku twierdza służyła jako więzienie. Spędził tu m.in. 10 lat Andrzej Garbaty (najstarszy z Olgierdowiczów) – przyrodni brat, a zarazem zacięty wróg Władysława Jagiełły oraz Hińcza z Rogowa, który jak opisał Jan Długosz w „Kronikach” – „wtrącony głęboko do brudnej wieży w Chęcinach omal nie wyzionął ducha od smrodu w więzieniu”.

Zamek dzieli się na dwie części: starszą (górną), rozciągającą się między dwoma okrągłymi basztami oraz młodszą (dolną), z ostrołukową furtą i czworoboczną basztą, którą dobudowano w XV wieku. Wjazd do zamku prowadził od strony wschodniej przez zwodzony most i wysuniętą przed basztę bramę zabezpieczoną żelazną kratą tzw. broną, opuszczaną na noc. Brama przylegała do wieży, która podnosiła obronność tego punktu. Z drugiej strony baszty bramnej przylega sklepione pomieszczenie, w którym według tradycji mieścić się miała kaplica zamkowa, gdzie przechowywano skarbiec koronny.

Obecnie zamek w Chęcinach jest jednym z najczęściej odwiedzanych zabytków tego typu w Polsce. Potężne baszty dominują nad okolicą i widoczne są już z trasy biegnącej do Krakowa. Do dziś zachował się pełen obwód zewnętrznych murów obronnych, dwie wieże, baszta i fundamenty budynków mieszkalnych. W wieży wschodniej mieści się punkt widokowy, skąd przy dobrej pogodzie widać wierzchołki Tatr.

Rysunek 10. Zamek Królewski w Chęcinach.

Źródło: zamekcheciny.pl

Niemczówka

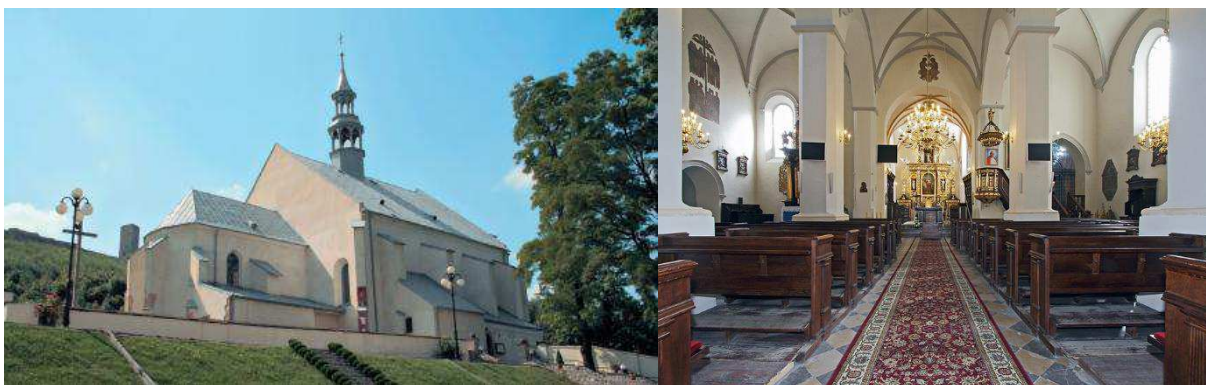
„Niemczówka” to renesansowa kamienica wybudowana w 1570 roku. Jej pierwszymi właścicielami byli Walenty Września i jego żona Anna z Niemczów. Budynek składa się z trzech kondygnacji: sklepionych kolebkowo piwnic, parteru i poddasza. Posiada również obszerną sieć przejazdową oraz stylowy dziedziniec. Na parterze znajduje się reprezentacyjna Sala Wielka, w której umieszczone jest trzyczęściowe okno

z renesansowymi kolumnami wykonanymi z piaskowca, a także belka stropowa, na której widnieje data 1634 r. i nazwisko ówczesnego burmistrza chęcińskiego Walentego Soboniewskiego. Dzięki dotacjom z Funduszy Unijnych udało się przeprowadzić remont generalny budynku, który pochłonął ponad 2,5 miliona złotych. W obiekcie znajdują się między innymi sale wystawowe, pokoje gościnne oraz otwarte 26 października 2010 roku Centrum Informacji Turystycznej i Historycznej Gminy Chęciny. Odbywają się tu spotkania z młodzieżą szkolną, promującą Gminę i Miasto Chęciny, a także wystawy, koncerty, spotkania ze znanymi osobami ze świata kultury i nauki.

Kościół Św. Bartłomieja w Chęcinach

Kościół parafialny pod wezwaniem św. Bartłomieja w Chęcinach, stojący na pochyłości zamkowego wzgórza, najprawdopodobniej wzniesiony został równocześnie z lokacją miasta, to znaczy przed rokiem 1325. We wnętrzu na szczególną uwagę zasługuje wczesnobarokowy ołtarz główny oraz stojące obok późnorenesansowe stalle przedstawiające sceny z życia św. Franciszka. Od strony południowej przylega do budynku wyżej wspomniana kaplica Trzech Króli, wzniesiona w 1614 r. przez pochodzącego ze szwajcarskiego miasteczka Mesocco – Kacpra Fodygę, piastującego w Chęcinach urząd wójta. Do dnia dzisiejszego w kaplicy grobowej zachowały się szczątki rodu Fodygów. Jako mieszczarska kaplica grobowa ma ona charakter unikalny. Legenda głosi, że kościół połączony był z zamkiem podziemnym przejściem. Jego wylot znajdować się miał pośrodku dziedzińca zamkowego, gdzie do dziś widoczny jest wykuty w skale otwór.

Rysunek 11. Kościół Św. Bartłomieja w Chęcinach.

Klasztor Ojców Franciszkanów

Klasztor franciszkanów w Chęcinach ufundował Kazimierz Wielki. Kościół nosił wówczas wezwanie św. Franciszka z Asyżu. W latach 1581 – 1603 świątynia była we władaniu innowierców. Zniszczenia zostały naprawione przez starostę Stanisława Branickiego. Po kolejnej konserwacji kościół otrzymał wezwanie Wniebowzięcia NMP.

Wkrótce nastąpiło kolejne zniszczenie przez żołnierzy Rakoczego, którzy wtargnęli tu poszukując skarbów w 1657 roku. Zamordowali oni trzech zakonników, o czym przypomina marmurowa tablica. Zespół klasztorny został odbudowany przez starostę Stefana Bidzińskiego. Służył franciszkanom do 1817 roku, kiedy klasztor uległ kasacji. Do 1928 roku służył jako więzienie. Do II wojny światowej w klasztorze miały siedzibę m. in. Sąd grodzki i szkoła podstawowa.

Na zewnątrz, nad jednym z wejść znajduje się stiukowy kartusz ze znakiem franciszkanów. Do zespołu klasztornego wchodzi się przez sklepioną bramę, na której widnieje marmurowa tablica upamiętniająca pobyt namiestnika Królestwa Polskiego gen. Józefa Zajączka.

Od czasu powrotu Ojców Franciszkanów do Chęcińskiego klasztoru w 1991 roku nieustannie prowadzone są prace remontowo – budowlane, których celem jest przywrócenie kościoła i całego obiektu do służby Bogu i człowiekowi.

Klasztor Sióstr Bernardynek

Kościół jest budowlą wczesnobarokową. Składa się z dwuprzęsłowej nawy z półkolistą absydą prezbiterialną (zapewne z XVI stulecia) i nowszej części zachodniej (powstałej po roku 1673), także dwuprzęsłowej, z chórem zakonnym na piętrze. Przy prezbiterium, od południa i wschodu, znajdują się: przedsionek, zakrystia i składzik. Przy nawie znajduje się wąska, prostokątna kaplica. Zachodnia elewacja jest bardzo skromna, zwieńczona trójkątnie – ożywiają ją tylko lizeny i nisze. Na osi znajduje się portal, a nad nim okno.

Zachodnia elewacja jest bardzo skromna, zwieńczona trójkątnie – ożywiają ją tylko lizeny i nisze. Na osi znajduje się portal, a nad nim okno.

Klasztor tworzą dwa prostokątne budynki, obecnie całkowicie pozbawione cech stylowych. Po obu stronach korytarza znajdują się klasztorne pomieszczenie, część sklepionych, reszta - w tym także refektarz - nakryta płaskimi stropami. Północna elewacja klasztoru, w zasadzie najbardziej reprezentacyjna, poza dość prostymi obramieniami okien jest niemal ascetycznie skromna.

Kościół Św. Stanisława Męczennika w Starochęcinach

Kościół powstał pod koniec XVII wieku (w latach 1680-1690) i najprawdopodobniej został ufundowany przez starostę chęcińskiego i kasztelana Stefana Bidzińskiego. Prawdopodobnie miała to być jego kaplica grobowa. Projekt świątyni przypisywany jest Tylmanowi z Gameren, słynnemu architektowi króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Niewielki barokowy kościółek, został

ukończony ostatecznie w 1718 roku. Otoczony jest starym murem w kształcie ośmioboku. Po bokach świątyni znajdują się dwie symetrycznie ustawione dzwonnice. Budynek kościelny jest ewenementem w skali regionalnej, gdyż został on jako jeden z nielicznych wybudowany na planie krzyża greckiego. Po obu stronach prezbiterium można zobaczyć wzniesione w późniejszym czasie przybudówki (w południowej mieści się zakrystia, natomiast w północnej znajduje się skarbczyk). Skrzyżowanie naw

kościół nakryte jest obszerną kopułą z latarnią umieszczoną na ośmiobocznym bębnie. W kościele znajdują się trzy barokowe ołtarze z pięknymi złotymi kolumnami i roślinną dekoracją. Na głównym ołtarzu znajduje się wizerunek Ukrzyżowanego Jezusa. W lewym bocznym ołtarzu widnieje obraz św. Antoniego Padewskiego z małym Jezusem. W prawym natomiast umieszczony jest obraz ukazujący Adorację Matki Boskiej z Dzieciątkiem przez królów z dynastii Wazów oraz grupę biskupów z połowy XVII wieku z herbem Szeliga i literami VM. G.. Ponadto można odnaleźć obraz św. Antoniego z XVIII wieku. Ponadto w kościele można zobaczyć inne malowidła, a w tym obraz św. Stanisława (patrona parafii). W kościele znajduje się także chrzcielnica metalowa, empirowa na trójnogu.

Dwór Starostów Chęcińskich

Zespół dworski położony jest przy drodze krajowej nr 7. Dwór wybudowano na niewielkim skalistym wzniesieniu w miejscu folwaru obronnego. Stoki tego wzniesienia opadają łagodnie w kierunku południowym, gdzie znajdują się obecnie odtworzone ogrody barokowe. Po drugiej stronie dworu znajdują się pozostałości fosy. Zespół oddalony jest około 3 km od zamku.

Obecnie po renowacji Dwór Starostów w Podzamczu pełni rolę Centrum Konferencyjno-Szkoleniowego. Dwór dostępny jest również do zwiedzania z przewodnikiem.

Ścieżka Mnicha

„Ścieżka Mnicha” to szlak spacerowo-pieszy, którym podążamy śladami sakralnych obiektów zabytkowych w Chęcinach. Wędrówkę rozpoczynamy na parkingu przy Klasztorze oo. Franciszkanów. Następnie kierujemy się w stronę zabytkowej kamienicy „Niemczówka”. Nie jest to obiekt sakralny, ale tutaj mieści się Centrum

Informacji Turystycznej i Historycznej, gdzie dowiemy się o niezwykłej historii Gminy Chęciny.

Z kamienicy udajemy się w stronę Klasztoru Sióstr Bernardynek, gdzie mamy możliwość podziwiać wspaniałe wnętrza świątyni. Kościół posiada jedną nawę z półkolistą absydą, we wnętrzu znajduje się pięć ołtarzy (główny poświęcony patronce). Obrazy i rzeźby pochodzą w większości z II połowy XVII wieku. Tuż za murem klasztornym, kamiennymi schodami wykonanymi z lokalnego surowca, podążamy w stronę Kościoła Parafialnego pw. Św. Bartłomieja. Po drodze możemy spocząć przy figurze Mnicha, gdzie nieopodal znajduje się wyremontowana kapliczka Matki Bożej Fatimskiej.

Z terenu Gminy Chęciny w rejestrze zabytków województwa świętokrzyskiego są wpisane aż 44 zabytki, które występują w mieście Chęciny i na terenie sołectw: Bolmin, Korzecko, Starochęciny, Tokarnia. Wykaz wszystkich zabytków przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 24. Wykaz zabytków na terenie Gminy Chęciny.

GMINA CHĘCINY		Numer w rejestrze zabytków nieruchomości dla woj. świętokrzyskiego
BOLMIN		
1. Zespół kościoła par. pw. Narodzenia NMP: kościół, nr rej.: 22.03.1935; 64 z 03.11.1947, 222b z 02.10.1956 oraz 271 z 15.02.1967 dzwonnica, nr rej.: 271 z 15.02.1967 otoczenie w granicach ogrodzenia, nr rej.: 22.03.1935 oraz 64 z 03.11.1947		A.226/1-3
2. Ruina dworu, nr rej.: 223 z 02.10.1956 oraz 290 z 08.05.1971		A.227
KORZECKO		
1. Kuźnia nr 60 (obecnie nr 81), nr rej.: 914 z 06.08.1976		A.265
MILECHOWY (sołectwo Bolmin)		
1. Zespół mieszkalno-gospodarczy „Kolonja Wierna Rzeka”, nr rej.: 1037 z 08.11.1985		A.266
PODZAMCZE CHĘCIŃSKIE (sołectwo Starochęciny)		
1. Zespół dworski: dwór „starościński”, nr rej.: 7 z 20.07.1946 oraz 297 z 15.06.1967 brama, nr rej.: 141 z 08.02.1932, 7 z 20.07.1946 oraz 278 z 15.06.1967 park, nr rej.: 7 z 20.07.1946 oraz 297 z 15.06.1967		A.267/1-3
STAROCHĘCINY		
Zespół kościoła fil. pw. św. Stanisława, nr rej.: 280 z 15.02.1967: ☒ kościół, nr rej.: 337 z 04.12.1956 oraz 352 z 29.12.1956 dzwonnica I, dzwonnica II		A.268/1-3
2. Południowe przedpole Chęcin, decyzja. z dnia 18.01.2007 r		A.449
TOKARNIA		
1. Teren parku etnograficznego, nr rej.: 1187 z 17.07.1995		A.269
WOLICA		
1. Zespół dworca kolejowego, nr rej.: 1193/13 z 10.12.1998: dworzec kolejowy, dom mieszk., ul. Szkolna 31		A.270/1-2
MIASTO CHĘCINY		
1. Układ urbanistycznokrajobrazowy, nr rej.: 13 z 09.01.1947 oraz 264 z 15.02.1967		A.228
2. Zespół kościoła par. pw. św. Bartłomieja:		A.229/1-3

kościół, nr rej.: 69 z 05.11.1947 oraz 273 z 15.02.1967 kaplica Fotygów, nr rej.: 273 z 15.02.1967 otoczenie w granicach ogrodzenia, nr rej.: 69 z 05.11.1947	
3. Dawny kościół i przytułek św. Ducha, ul. Ogrodowa 31, nr rej.: 817 z 26.01.1959, 630 z 28.10.1971 oraz 1067 z dnia 19.09.1990	A.230
4. Synagoga, nr rej.: 495 z 12.04.1957 oraz 276 z 15.02.1967	A.231
5. Zespół klasztorny franciszkanów, nr rej.: 275 z 15.02.1967: kościół, nr rej.: 97 z 24.02.1932 kaplica Branickiego, klasztor, budynek bramny, budynek administracyjny, budynek gospodarczy	A.232/1-6
6. Zespół klasztorny klarysek, nr rej.: 274 z 15.06.1967: kościół, nr rej.: 70 z 05.11.1947 budynek klasztorny, nr rej.: 70 z 05.11.1947 teren klasztorny w granicach ogrodzenia, nr rej.: KBS.1119/Ki/935 z 23.03.1935 oraz 70 z 5.11.1947	A.233/1-3
7. Ruiny zamku, nr rej.: 100 z 9.03.1932 oraz 265 z 15.02.1967	A.234
8. Cmentarz komunalny, nr rej.: 1176 z 21.06.1993	A.235
9. Cmentarz żydowski, nr rej.: 1095 z 02.03.1991	A.236
10. Kamienica, pl. 2 Czerwca 1, nr rej.: 1076 z 04.10.1990	A.237
11. Kamienica, pl. 2 Czerwca 2, nr rej.: 1077 z 04.10.1990	A.238
12. Ratusz, pl. 2 Czerwca 4, nr rej.: 1079 z 04.10.1990	A.239
13. Dom, pl. 2 Czerwca 5, nr rej.: 852 z 15.05.1975	A.240
14. Kamienica, pl. 2 Czerwca 6, nr rej.: 1059 z 10.07.1990	A.241
15. Kamienica, pl. 2 Czerwca 910 / Długa 2, nr rej.: 1061 z 09.08.1990	A.243
16. Kamienica, pl. 2 Czerwca 1417, nr rej.: 1089 z 09.11.1990	A.244
17. Kamienica, pl. 2 Czerwca 18, nr rej.: 1063 z 09.08.1990	A.245
18. Kamienica, pl. 2 Czerwca 19, nr rej.: 1099 z 28.02.1991	A.246
19. Kamienica, pl. 2 Czerwca 20, nr rej.: 1078 z 04.10.1990	A.247
20. Kamienica, pl. 2 Czerwca 21, nr rej.: 1066 z 19.09.1990	A.248
21. Kamienica, pl. 2 Czerwca 2426, nr rej.: 1092 z 02.01.1991	A.249
22. Zespół domu zajezdnego, pl. 2 Czerwca 27/28, nr rej.: 1062 z 02.01.1991: dom zajezdny „Pod Srebrną Górą” oficyna północna oficyna południowa (dom), ul. Jędrzejowska 2	A.250
23. Kamienica, ul. Długa 3, nr rej.: 1091 z 02.01.1991	A.251
24. Kamienica, ul. Długa 6, nr rej.: 1065 z 29.08.1990	A.252
25. Dom, ul. Jędrzejowska 3, nr rej.: 1088 z 09.11.1990	A.253
26. Kamienica, ul. Łokietka 24, nr rej.: 1087 z 09.11.1990	A.254
27. Dom, ul. Łokietka 30, nr rej.: 1082 z 07.11.1990	A.255
28. Zespół domu „Niemczówka”, ul. Małogoska 7: dom, nr rej.: 2 z 24.05.1946 oraz 277 z 15.02.1967 podwórze, nr rej.: 2 z 24.05.1946	A.256/1-2
29. Dom, ul. Małogoska 1721, nr rej.: 1090 z 09.11.1990	A.257
30. Chałupa, ul. Małogoska 48, drewn., nr rej.: 1081 z 07.10.1990	A.258
31. Chałupa, ul. Małogoska 58, drewn., nr rej.: 1086 z 09.11.1990	A.259
32. Kamienica, ul. Staszica 3, nr rej.: 1080 z 07.10.1990	A.260
33. Dawne jatki, ul. Strażacka, nr rej.: 1098 z 28.02.1991	A.261

34. Dom, ul. Szkolna 2, nr rej.: 1085 z 07.11.1990	A.262
35. Budynek (dawny spichlerz), ul. Żeromskiego 8, nr rej.: 1084 z 07.11.1990	A.263
36. Dom (dawny zajazd), ul. Żeromskiego 9, nr rej.: 1083 z 07.11.1990	A.264

Źródło: Rejestr zabytków nieruchomości województwa świętokrzyskiego.

4.5. Atrakcje kulturowe

Na terenie gminy Chęciny znajduje się szereg atrakcji kulturalnych, które stanowią potencjał w zakresie rozwoju turystyki na terenie gminy i świadczą o jej niezwykłej atrakcyjności. Główne atrakcje zostały przedstawione opisane poniżej.

Gród Pędzików

Gród Pędzików powstał z pasji do historii, oręża, zwyczajów, tradycji i wszystkiego, co tylko związane ze średniowieczem. Całość zabudowy wykonana jest własnoręcznie i imituje czasy średniowiecza oraz jest wierną repliką tamtejszych osiągnięć w dziedzinie budownictwa obronnego i fortyfikacji.

W "Grodzie" znajdują się: drewniany zamek z wieżą obronną, kuźnia średniowieczna z wszelkimi wyrobami, wioska rycerska, kuchnia, łaźnia rycerska, piec chlebowy z wędzarnią, strzelnica, staw rybny, kamienny grill, miejsce na ognisko, wierne repliki starych bombard i armat oraz liczne rzeźby plenerowe.

W ramach lekcji edukacyjnych są organizowane :

- pokaz kowalstwa oraz bicia monet
- wykład o historii oręża,
- wykład z dziedziny heraldyki związanej z rozwojem, funkcjonowaniem i opisywaniem herbów.
- pokaz strzelania z armat , katapult i łuku.

Rysunek 12. Elementy infrastruktury w Grodzie Pędzików.

Źródło: <http://grodpedzikow.pl>

Park Etnograficzny w Tokarni

Park Etnograficzny w Tokarni mieści się przy trasie Kielce-Kraków (8 km za Chęcunami w kierunku Krakowa). Na obszarze ponad 70 hektarów zgromadzono wiejskie zabudowania z różnych zakątków Kielecczyny. Oprócz wiejskich zagród zwiedzić można aptekę, młyny, szkołę z wyposażeniem a nawet zabytkowy barokowy kościół p.w. Matki Bożej Pocieszenia z 1763 roku. W każdym z zakątków znajdują się zabytkowe obiekty i eksponaty obrazujące życie z różnych obszarów, a pieczołowicie zrekonstruowane wnętrza przenoszą nas w odległe czasy. Jednym z ciekawszych obiektów na terenie skansenu jest piękny spichlerz przeniesiony tu z Klasztoru Sióstr Bernardynek w Chęcinach.

Skansen powołano w 1976 roku, a zaczął funkcjonować od 1977 roku. Jest realizacją założeń naukowych etnografa i znawcy tradycyjnej kultury ludowej profesora Romana Reinfussa. Jego zamierzeniem było odtworzenie typowego układu osadniczego wiosek z różnych subregionów Kielecczyny: Gór Świętokrzyskich, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Wyżyny Sandomierskiej i Niecki Nidziańskiej

Park podzielony jest na kilka sektorów:

- Sektor małomiasteczkowy
- Sektor wyżyny
- Sektor świętokrzyski
- Sektor Lessowy
- Sektor Dworsko – Folwarczny
- Sektor nadwiślański

Rysunek 13. Fragment Parku Etnograficznego w Tokarni.

Źródło: <http://www.checiny.pl>

4.6. Szlaki turystyczne i obiekty rekreacyjne

Szlaki turystyczne na terenie gminy Chęciny umożliwiają spędzanie aktywnego wypoczynku. Wytyczone szlaki turystyczne (niebieski, zielony, żółty, czarny) przebiegają przez atrakcyjne krajobrazowo i kulturowo miejscowości gminy Chęciny.

Szlaki piesze

Czerwony szlak im. Sylwestra Kowalczewskiego

Czerwony szlak prowadzi z chęcińskiego Pl. Żeromskiego (Rynek Dolny) przez Górę Karczówkę (340 m n.p.m.) w Kielcach do ul. Podklasztornej (Kielce). Trasa wiedzie przez **Górę Zeleją** (360 m n.p.m.) tuż przy kamieniołomie Szczerba, gdzie pozyskiwano słynną różankę zelejąską. Po zejściu ze wspomnianej góry udać należy się na północ, północy-wschód, gdzie po drodze mija się Zakład Kamieniarski PRZYWAŁA. Następnie należy przejść przez kładkę nad trasą S7 i zmierzać w kierunku zabudowań domowych przy ul. Sitkówka. Później idąc leśną drogą na zachód przekracza się asfaltową szosę. Następnie trzeba obrać kierunek północny, północny-wschód, gdzie znajduje się **Czerwona Góra** (328 m n.p.m.), zwana także Jerzmańcem. Z tego miejsca pozyskano kamień do budowy pierwszej kolumny Zygmunta III Wazy w Warszawie. Po zejściu z Czerwonej Góry dochodzi się do asfaltowej szosy, gdzie trzeba obrać kierunek północny-zachód. W ten sposób dociera się do kolejnego obiektu na szlaku czerwonym, którym jest **Jaskinia Raj**. Następnie po przekroczeniu strumienia Bobrzyczka kierować należy się na północ w kierunku Pasma Zgórskiego (388 m n.p.m.), aż do Kielc.

Niebieski szlak im. Edmunda Padechowicza

Trasa rozpoczyna się na chęcińskim Rynku Dolnym (Pl. Żeromskiego) i wiedzie do Kielc na Górę Telegraf (404 m n.p.m.), a następnie przez Daleszyce aż do Łagowa. Chęciński odcinek zmierza początkowo na północ w kierunku Góry Zeleją, gdzie u jej podnóża znajduje się wiata. Z tego miejsca prowadzi on najpierw na południowy-zachód przez zagajnik, a następnie polną drogą na północny zachód. Później trasa prowadzi przez las na północ do Jaskini Piekło oraz do sąsiadującego z nią Rezerwatu Góra Żakowa (gmina Sitkówka-Nowiny).

Żółty szlak im. Juliusza Brauna

Początek szlaku znajduje się w Wiernej Rzece przy stacji PKP (gmina Piekoszów). Następnie wiedzie on przez Zajęczków do Rezerwatu Góra Miedzianka (355 m n.p.m.). Z tego miejsca należy się kierować na południe w stronę pasma nazywanego Grzębami Bolmińskimi. Około 2 km na zachód od tego miejsca znajduje się Rezerwat Milechowy. Grzęby Bolmińskie należy przejść kierując się na południowy-wschód. W dalszej części przekroczyć trzeba przełom rzeki Hutki, który oddziela Grzęby Bolmińskie od

Grzyw Korzeckowskich (336 m n.p.m.). Przez pasmo Grzyw prowadzi głównie leśna droga, która zwieńczona jest punktem widokowym ze wschodniej części wsi Korzecko. Stąd malowniczą trasą z widokiem na Rezerwat Góra Rzepka (358 m n.p.m.) wraz z Europejskim Centrum Edukacji Geologicznej oraz na Górę Zamkową (355 m n.p.m.) zmierzać należy do Zamku Królewskiego od strony zachodniej. Żółty szlak kończy się na Pl. Żeromskiego (Rynek Dolny) w centrum Chęcín.

Niebieski szlak im. Ks. Stanisława Hieronima Konarskiego

Trasa rozpoczyna się przy malowniczym przełomie rzeki Hutki i wiedzie na zachód, północny-zachód przez wieś Bolmin. W pobliżu szlaku zlokalizowane są ruiny renesansowego dworu. Szlak przebiega obok kościoła pw. Narodzenia NMP. Następnie trasa zmienia kierunek na południowy-zachód, w stronę Góry Czubatki (327 m n.p.m.), za którą płynie Wierna Rzeka.

Świątokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny

Świątokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny (ŚSA-G) składa się z części drogowej oraz ścieżek dydaktycznych. ŚSA-G łączy obiekty, których tematyka dotyczy przyrody nieożywionej lub archeologii. Trasa szlaku prowadzi z Bałtowa w północno-wschodniej części województwa świętokrzyskiego przez Ostrowiec Świątokrzyski, Nową Słupię, Zagnańsk, Kielce, aż do Chęcín i okolic. Dodatkowo włączone zostały pojedyncze stanowiska z bardziej odległych zakątków województwa. W końcowym odcinku, na terenie gminy Chęcín, występuje największe nagromadzenie obiektów z ŚSA-G. Należą do nich stanowiska, takie jak:

- Rezerwat Jaskinia Raj
- Rezerwat Góra Rzepka
- Góra Zamkowa
- Rezerwat Góra Zelejowa
- Jaskinia Piekło
- Kamieniołom Stokówka
- Rezerwat Góra Miedzianka

Część drogowa ŚSA-G oznaczona jest jasnobrązowymi tablicami z białymi napisami. ŚSA-G poprowadzony został do Chęcín od strony Kielc drogą wojewódzką nr 762. Pierwsza odnoga znajduje się na dwunastym kilometrze wspomnianej trasy i prowadzi do parkingu przy Jaskini Raj. Następne rozgałęzienie zlokalizowane jest na szesnastym kilometrze trasy nr 762. W tym miejscu istnieje możliwość obrania drogi na południe do parkingu u podnóża Góry Zamkowej. Wybrać też można polną szosę na północ i dojechać w pobliże Rezerwatu Góra Zelejowa, Jaskini Piekło, a także Kamieniołomu Stokówka. Następnie część drogowa ŚSA-G przebiega do siedemnastego kilometra drogi nr 762, gdzie

na skrzyżowaniu należy skręcić w kierunku północno-zachodnim na Zajączków. W ten sposób została wytyczona droga dojazdowa do Rezerwatu Góra Miedzianka.

Ścieżki dydaktyczne ŚSA-G zostały podzielone na ścieżkę podstawową (oznaczoną na niebiesko) oraz na dwie ścieżki uzupełniające (oznaczone na czarno). Ścieżka niebieska prowadzi od Zamku Królewskiego na Górze Zamkowej przez parking po południowej stronie tej góry. Następnie ul. Jędrzejowską do schodów na Ścieżce Mnicha, później Al. Partyzantów i ul. Zamkową, do wiaty u podnóża Góry Zelejowej. Skąd na północny zachód trzeba kierować się do Jaskini Piekło.

Pierwsza ścieżka uzupełniająca prowadzi od ul. Jędrzejowskiej w Chęcinach do wiaty przy Rezerwacie Góra Rzepka. Natomiast druga ścieżka uzupełniająca prowadzi od wiaty u podnóża Góry Zelejowej przez Kamieniołom Zachodni, następnie wapienną granią Góry Zelejowej do kamieniołomu Szczerba.

Szlaki turystyczne rowerowe

Skąty i jaskinie

Długość: ok. 26 km, Czas przejazdu: ok. 3 godz., Kolor szlaku: czarny Przebieg: Jaskinia Raj – Szewce - Gałęzice - Polichno – Korzecko - Chęciny zamek - Chęciny miasto – Zelejowa – Czerwona Góra - Jaskinia Raj

Chłopy i Pany

Długość: ok. 25 km, Czas przejazdu: 2-3 godz., Kolor szlaku: czarny Przebieg: Siedlce - Łukowa - Chmielowice – Kawczyn - Dębska Wola – Zbrza - Chałupki Zbrzańskie - Ostrów - Wolica – Siedlce

Wokół fortalicji

Długość: ok. 24 km, Czas przejazdu: 3 godz., Kolor szlaku: czarny, Przebieg: Sobków Fortalicja – Rezerwat Wzgórza Sobkowskie – Wierzbica Góra - Feliksówka - Gajówka - Siedlce – Wolica - Sokołów Dolny - Sobków Fortalicja

Architektury Obronnej

Długość: ok. 510 km, Przebieg: Końskie - Modliszewice - Kazanów - Chełmce - Podzamcze Piekoszowskie - Jaskinia Raj - Chęciny - Podzamcze Chęcińskie - Bolmin - Małogoszcz - Sobków - Mokrsko - Imielno - Pińczów - Chroberz - Stradów - Pełczyska - Wiślica - Szczaworyż - Stopnica - Rytwiany - Kurozwęki - Szydłów - Rembów - Ujazd - Konary-Kolonia - Ossolin - Samborzec - Sandomierz - Kichary - Międzygórz - Tudorów - Opatów - Ptkanów - Podgradzie - Ćmielów - Grzegorzowice - Dębno - Bodzentyn – Kielce

Przemierzając Rowerowy Szlak Architektury Obronnej mamy możliwość przeniesienia się o kilka stuleci wstecz. Miejsca te, to prawdziwi architektoniczni świadkowie przeszłości. Właśnie na ich terenie

rozegrało się nie tylko wiele ludzkich dramatów i tragedii, zwycięstw i euforii, ale przede wszystkim przełomowych momentów w historii województwa świętokrzyskiego i całego kraju. Przypominają nam o tym zarówno ruiny i pozostałości po dawnej świetności wielu z tych miejsc, jak również odbywające się tu imprezy kulturalne, turnieje rycerskie, rekonstrukcje bitew i walk. Szlak Architektury Obronnej jest więc doskonałym pomysłem na aktywne spędzenie wolnego czasu dla zwolenników wypoczynku na dwóch kółkach, a także dla miłośników militariów i historii Polski.

W obszarze gminy Chęciny szlak ten przebiega od Jaskini Raj, przez Czerwoną Górę, ulicę Sitkówka, gdzie wchodzi na DW 762 i prowadzi przez centrum Chęcin do parkingu u podnóża Zamku Królewskiego od strony południowej. Następnie trasa wiedzie na południe i na odcinku zjazdowym przed lasem skręca w lewo na wschód. Po około 1 km doprowadza do trasy E77 i przebiega wzdłuż niej na odcinku około 300 na południowy-zachód. Dalej prowadzi przez teren Regionalnego Centrum Naukowo-Technologicznego. Później trasa przecina ponownie trasę E77 i prowadzi przez wieś Mosty, aż do DW nr 762. Następnie przez Jedlnicę, Bolmin doprowadza do Małogoszcza.

Miejsca Mocy

Długość: ok. 570 km, Przebieg: Kielce – Podzamcze Piekoszowskie – Piekoszów – Rykoszyn – Szewce – Bolmin – Małogoszcz – Lipnica – Podchojny – Wilanów – Jędrzejów – Skroniów – Warzyn II – Rakoszyn – Nagłowice – Kossów – Moskorzew – Dzierżów – Secemin – Czarnca – Włoszczowa – Kurzelów – Kluczewsko – Oleszno – Słupia – Radoszyce – Jacentów (skrzyżowanie z drogą nr 74) – Sielpia Wielka – Czarniecka Góra – Stąporków – Bliżyn – Skarżysko-Kamienna – Wąchock – Wykus – Bronkowice – Radkowie – Kałków – Cząstków – Podchełmie – Nowa Słupia – Zagoścień (skrzyżowanie z droga nr 74) – Stara Zbelutka – Niedźwiedź – Bogoria – Jurkowie – Sulistawice – Osiek – Niekrasów – Strzegom – Rytwiany – Wojnów – Beszowa – Zborówek – Pacanów – Wójcza – Zborów – Solec-Zdrój – Wiślica – Chroberz – Młodzawy Małe – Pińczów – Lipnik – Piotrkowice – Maleszowa – Morawica – Suków – Mójcza – Kielce.

Szlak „Miejsca Mocy” o charakterze religijno-pielgrzymkowym, tworzy zamkniętą pętlę, której początek i koniec umiejscowiono w Kielcach. Na trasie znalazły się miejsca kultu religijnego, sanktuaria maryjne oraz inne obiekty sakralne w Województwie świętokrzyskim. Szlak został tak opracowany, aby w jak najmniejszym stopniu przebiegał drogami o dużym natężeniu ruchu samochodowego, a przede wszystkim prowadził drogami powiatowymi i gminnymi. Na trasie spotkamy również drogi szutrowe, gruntowe i polne. Przejechanie całości szlaku zajmie ok. 10 dni (zakładając, że dzienny dystans to ok. 60 km).

W obszarze gminy Chęciny szlak rowerowy Miejsca Mocy przebiega od okolic Rezerwatu Góra Miedzianka w kierunku południowym do Bolmina Milechowy. Następnie zmienia kierunek na

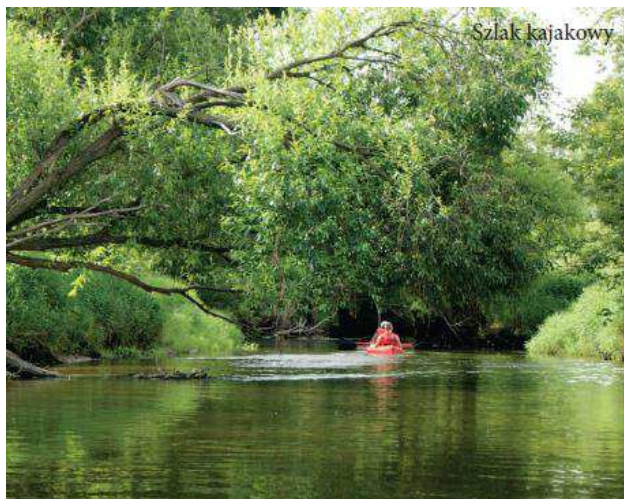
południowy-wschód i prowadzi do kościoła parafialnego w Bolminie. Za tym obiektem zmienia się kierunek trasy na zachód, północny-zachód i prowadzi do Małogoszcza.

Chęciny - Polichno - Miedzianka

Długość: 11,5 km, Trasa: Chęciny Pl. Żeromskiego (Dolny Rynek) - Skiby - Gościniec - Polichno - Charężów – Miedzianka, Kolor: zielony.

Szlak kajakowy

Przez teren gminy Chęciny przebiega także szlak kajakowy przebiegający m.in. Czarną Nidą, która płynie przez urokliwe tereny Gminy Chęciny i zachęca do uprawiania aktywnych form turystyki.

Na terenie gminy funkcjonują 2 większe zbiorniki wodne, o potencjale rozwoju turystyki aktywnej:

- Zbiornik wodny w Bolminie - obecnie działa w tym miejscu Aquatica Park w Bolminie, który powstał w wyniku zrewitalizowania zbiornika pod kątem turystycznym i jest jedną z największych atrakcji w regionie dzięki m.in. parku wodnemu z przeszkodami (to największy tor przeszkód w Polsce o powierzchni 2 500 m²), parku linowemu (trzy trasy linowe), zjeżdżalni (dmuchana zjeżdżalnia o wysokości 14 m), kajaków, rowerów wodnych, szerokiej plaży i kolejnym atrakcjom, które rozwijają się na ww. obszarze). Organizowane są także przejażdżki bananem za skuterem wodnym. Na terenie obiektu powstają także nowe obiekty gastronomiczne. Miejsce to stanowi idealną przestrzeń do spędzania wolnego czasu i kontaktu z naturą. Nad bezpieczeństwem korzystających czuwa grupa ratowników WOPR. Obiekt jest monitorowany. Powierzchnia lustra wody zajmuje około 13 hektarów, a plaża jest długa na około 300 m i szeroka na 30 m. Dla osób planujących dłuższy pobyt przygotowano domki letniskowe, a wędkarze mogą skorzystać z zarybionego zbiornika z licznymi wiatami i pomostami. Na terenie obiektu istnieje możliwość wypożyczenia leżaków.
- Zbiornik wodny w Lipowicy (to zbiornik o powierzchni około 10 ha, który ma szansę w przyszłości zostać zagospodarowany pod kątem turystycznym). Cechą charakterystyczną

stanowiącą o potencjale zbiornika jest duża piaszczysta plaża, opadającą łagodnie do lustra wody. Miejsce to stanowi także dużą atrakcję dla wędkarzy. Zbiornik ma bardzo duży potencjał pod kątem powstania kolejnej ważnej atrakcji na terenie gminy, tym samym zwiększenia znaczenia turystycznego omawianego obszaru i rozwoju nowych miejsc pracy.

Rysunek 14. Zbiornik wodny w Lipowicy – stan aktualny.

Źródło: [www. Checiny.pl](http://www.Checiny.pl)

4.7. Imprezy kulturalne i inicjatywy

Centrum Kultury i Sportu w Chęcinach to rozbudowana jednostka posiadająca w swych strukturach halę widowiskowo-sportową, bibliotekę oraz 4 świetlice wiejskie w miejscowościach: Miedzianka, Tokarnia, Chęciny ul. Czerwona Góra, Ostrów. Pozostałe świetlice tj. w Wolicy, Łukowej i Siedlcach są administrowane przez CKiS. W ramach działalności pokrywane są wszystkie wydatki związane z bieżącym funkcjonowaniem świetlic. Centrum Kultury i Sportu zapewnia mieszkańcom gminy dostęp do usług kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych poprzez prowadzenie zajęć: tanecznych, teatralnych, muzycznych, plastycznych, sportowych, fitness, w tym także dla grup seniorów. W ramach działalności Centrum sprawowana jest również opieka nad Klubem Seniora, lokalnymi zespołami folklorystycznymi (współfinansując ich udział w przeglądach, konkursach śpiewaczych i innych wydarzeniach kulturalnych).

W ramach działalności biblioteki gminnej odbywają się cyklicznie spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki. W świetlicy w Miedziance działa Muzealna Izba Górnictwa Kruszcowego, dla której pozyskano w 2014r. czasową wystawę pt. „Złoże solne w Wieliczce” we współpracy z Muzeum Soli w Wieliczce.

Wydarzenia kulturalne i sportowe zorganizowane przez Centrum Kultury i Sportu w Chęcinach w 2016 roku:

- 24 Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy
- Dzień Babci i Dziadka
- „Kolęda płynie z wysokości”- koncert Eleni
- XXI Gminny Przegląd Widowisk Jasełkowych
- V turniej tenisa stołowego o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- Sportowo- kreatywne ferie w CKiS w Chęcinach
- Wieczór wspomnień poświęcony Śp. Księdzu Dr. Marianowi Paulewiczowi
- Obchody Dnia Babci i Dziadka w świetlicy w Łukowej
- Turnieju Halowej Piłki Nożnej o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- III Turnieju Piłki Siatkowej Kobiet i Mężczyzn
- III Noworoczny Turniej Futsalu o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- 5-lat świetlicy „ Marzeń ” w Tokarni
- Mecz Plus Ligii
- Wystawienie spektaklu pt. „Dziady” Adama Mickiewicza w wykonaniu Teatru Grodzkiego „Pod Basztami” w Wolicy
- Recital piosenek Anny German „ Echa Miłości – Walentynki 2016
- Obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych,
- V Gminna Gala Mistrzostw Sport
- Występ Teatru Quadro
- Koncert Pieśni Wielkopostnych
- Kiermasz Wielkanocny
- Dzień Kobiet w klimacie włoskim
- Obchody Dnia kobiet w świetlicy w Ostrowie, Tokarni, Miedziance
- Turniej Ligi Piłkarskiej Dla Dzieci Primo Cup
- Finał Powiatowy Gimnazjów Dziewcząt w Piłkę Siatkową
- Wielkanocne Spotkanie z Teatrem
- VIII Wiosenny Turniej z Klasą
- „Czytam w podróży... Herberta” IV Edycja Ogólnopolskiej Akcji Społecznej Fundacji im. Zbigniewa Herberta
- Wojewódzkie Igrzyska Sportowe „ Od sportu do zdrowia ”
- Puchar Polski Kadetów i Kadetek, II Memoriał Ksawerego Waliszewskiego
- Występ Kabaret Skeczów Męczących „ Pod prądem”
- Spotkanie z geografem Panem Krzysztofem Lorkiem

- III Mistrzostwa Polski Wydziałów Konwojowych Policji w Piłce Nożnej Halowej
- XVI Halowe Mistrzostwa Radnych i Pracowników Samorządowych W Piłce Nożnej o Puchar Starosty Kieleckiego,
- Charytatywny Turniej Prawników
- III Gminny Dzień Przedszkolaka - „Na ludowa nutę ”
- „ Bieg z serca ” dla Michałka w Miedziance.
- Inauguracja sezonu turystycznego Gminy Chęciny- Chęcińska Majówka
- Koncert „Wolna Grupa Bukowina”
- Uroczystości Patriotyczne z okazji 3 Maja
- Koncert "Pieśni Maryjnych"
- Turniej Gier i Zabaw
- Otwarcie wystawy pt. " Siarka z piekła rodem " w Muzealnej Izbie Górnictwa Kruszcowego w Miedziance
- II Rajd Rowerowy
- Dni Otwarte Funduszy Europejskich w Chęcinach
- Polska Biega - bieg ulicami Chęcin
- Drużynowe Mistrzostwa Województwa Świętokrzyskiego w Szachach Szybkich Seniorów i Młodzików oraz Eliminacje do Ogólnopolskiego Turnieju Szachowego o Złotą Wieżę
- Turniej Półfinałowy Mini Siatkówki Dziewcząt i Chłopców w ramach projektu Świętokrzyskie Mini Volley Cup Chęciny
- Dzień Dziecka „Święto Rodziny"
- Promocja Gminy Chęciny na Jarmarku Świętokrzyskim
- Festiwal Kultury Żydowskiej
- Memoriał Mariana Budziosza w piłce ręcznej"Chęciny czytają Sienkiewicza"
- Finałach Zawodów „Szczypiorniak na Orlikach 2016”.
- Wojewódzkie eliminacje turnieju Orlik Volleymania 2016
- Spotkaniu z Wojciechem Jagielskim
- VIII Festiwal Piosenki Dziecięcej
- Turniej szachowy o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- *Spotkanie autorskie z pisarką Małgorzatą Wardą*
- Święto Chęcin – „Średniowieczne Chęciny"
- Turniej Tenisa Ziemnego o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny Roberta Jaworskiego dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Chęciny

- Noc Świętojańska
- Wakacje w CKiS w Chęcinach oraz na świetlicach w Łukowej, Ostrowie, Tokarni , Miedziance
- Weekend Seniora w Chęcinach
- Nocne zwiedzanie zabytków chęcińskich
- VIII Nocnym Turnieju Piłki Nożnej o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- XIII Międzynarodowy Plener Malarski
- Wernisaż Wystawy Poplenerowej "Pocztówki Chęcińskie" XIII Międzynarodowego Pleneru Malarskiego
- X Świętokrzyski Złot Motocykli SHL i Pojazdów Zabytkowych
- Otwarty Turniej Oldbojów w Piłce Nożnej o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- 51 Marsz Szlakiem I Kompanii Kadrowej w Gminie Chęciny
- XX Zamkowe Spotkania z Muzyką
- Dożynki Gminy Chęciny
- Turniej Młodzieży Szkolnej w Piłce Nożnej o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- Wakacyjny Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Burmistrza Gminy i Miasta Chęciny
- Uczestnictwo chęcińskiego DKK w Literackim Woodstocku we Wrocławiu
- Piknik Rodzinny w Wolicy
- Piknik Górniczy w Miedziance
- Narodowe Czytanie powieści Henryka Sienkiewicza „Quo Vadis”
- „Pamiętniki i listy polskich autorów z Ziem Zabrzanych w krajowych i zagranicznych zbiorach archiwalnych”
- Obchody z Okazji Święta Lotników
- XI Piknik Historyczny- rekonstrukcje walk z II wojny światowej- obsługa techniczna
- Gminny Turniej Piłki Nożnej Szkół Podstawowych i Gimnazjalnych
- Konferencja ekologiczna: Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy ma już 20 lat
- "Chęciny dawniej i dziś". Wystawa jest podsumowaniem projektu pn. "Błysk"
- Finał Maratonu Kolarskiego MTB
- Święto Seniora
- Inaugurację I Roku Akademickiego Chęcińskiego Uniwersytetu
- Spotkanie z cyklu "Niezwyczajni ludzie, niecodzienne spotkania" - Czesław Zaborski
- Kobiety Metamorfozy
- Złote Gody 50 - Lecie Pożycia Małżeńskiego
- Nadanie tytułu „Honorowego Obywatela” Jerzemu Hoffmanowi

- Międzynarodowa Konferencja – Zamek Królewski w Chęcinach
- Spotkania z cyklu „ Niezwykli ludzie, niecodzienne spotkania ” – Ojciec Paweł Chmura
- Spektakl „Dziady” w Wykonaniu Teatru Grodzkiego „Pod Basztami”
- Mecz Effectora Kielce
- IV Gminny Mam Talent
- Spektakl komediowy „Mężczyzna Idealny”
- Kiermasz i Koncert Bożonarodzeniowy
- Międzynarodowa Gala Boksu
- Wernisaże w kamienicy „Niemczówka”.

Na terenie gminy funkcjonuje ośrodek pomocy dzikim zwierzętom, scharakteryzowany poniżej.

Ptasi Azyl - to popularna, skrócona nazwa Fundacji pod pełną nazwą: Ośrodek Pomocy Dzikim Zwierzętom. Ośrodek rozpoczął działalność

w 2000 roku. Nazwa Ptasi Azyl jest dlatego, że najliczniejszymi jej podopiecznymi są ptaki. Jest

to jedyna tego typu placówka w województwie świętokrzyskim i jedna z niewielu w kraju, specjalizująca się w niesieniu pomocy wszystkim dzikim zwierzętom potrzebującym pomocy człowieka. Pensjonariuszami są głównie ptaki; zwierzęta młode, zagubione, opuszczone przez rodziców, ponadto osobniki chore, okaleczone (np. po spożyciu trutki, ptaki ze złamanymi skrzydłami lub zniszczonymi piórami). W zdecydowanej większości są nimi ptaki. Azyl znajduje się na terenie gospodarstwa o powierzchni 76 arów (w tym 26 arów lasu), położonego w dolinie Czarnej Nidy, w miejscu oddalonym od zabudowań. Na terenie Azylu postawione są specjalnie dwa słupy z platformami na gniazda bocianie. Zwierzęta przetrzymywane są w obszernych zadaszonych wolierach (o łącznej powierzchni 100 m²) oraz w specjalnym budynku (80 m²). Duże ptaki, które nie są w stanie latać, bo na przykład z amputowanymi skrzydłami albo bocianie pisklęta przystosowywane do samodzielnego życia, mogą chodzić po terenie całego azylu.

4.8. Zaplecze medyczne i edukacyjne/badawcze

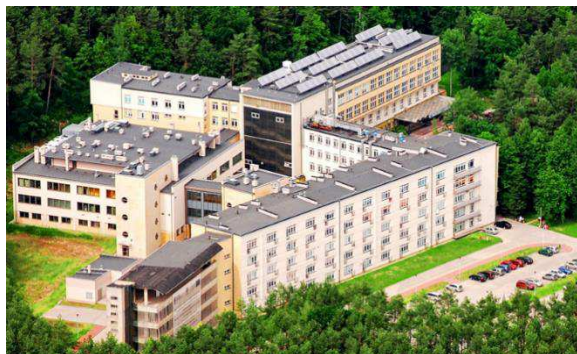
Na terenie gminy Chęciny znajdują się obiekty medyczne, jedne z najlepszych w kraju jak i w Europie. W placówkach medycznych na terenie gminy pracuje najwybitniejsza Polska kadra medyczna. Placówki medyczne na terenie gminy Chęciny corocznie zdobywają szereg wyróżnień i certyfikatów.

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. św. Rafała w Czerwonej Górze

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. św. Rafała w Czerwonej Górze to placówka medyczna, która może się poszczycić wysoką jakością świadczonych usług, potwierdzaną licznymi certyfikatami i nagrodami, przyznanymi przez wybitne grono autorytetów dziedzinie ochrony zdrowia, władze państwowe, samorządowe i instytucje gospodarcze.

Na terenie szpitala znajdują się następujące oddziały:

- Oddział Pulmonologii – na oddziale jako jednym z nielicznych prowadzona jest diagnostyka obturacyjnego bezdechu sennego wykonując polisomnografię,
- Oddział chorób płuc i gruźlicy,
- Oddział chorób płuc i gruźlicy,
- Oddział Pulmonologiczno – alergologiczny - jako jeden z nielicznych ośrodków w Polsce oddział specjalizuje się w diagnozowaniu i leczeniu uczuleń na jad owadów błonkoskrzydłych (osa, pszczoła). W oddziale prowadzona jest również nowoczesna metoda leczenia ciężkiej, niekontrolowanej astmy oskrzelowej atopowej preparatem Xolair (omalizumab),
- Oddział chorób wewnętrznych i kardiologii,
- Oddział chirurgii ogólnej i onkologicznej,
- Oddział urologiczny,
- Oddział chirurgii klatki piersiowej,
- Oddział ortopedii i traumatologii narządu ruchu,
- Oddział anestezjologii i intensywnej terapii.

W roku 2016 obiekt znalazł się w pierwszej 100 najlepszych wielospecjalistycznych szpitali zabiegowych w Polsce plasując się na wysokiej 56 pozycji i zdobywając liczbę punktów - 816 na 1000 możliwych.

Do pozostałych wyróżnień i certyfikatów otrzymanych przez szpital należy:

- ✓ CERTYFIKAT SYSTEMU ZARZĄDZANIA JAKOŚCIĄ ZGODNIE Z NORMĄ PN-EN ISO 9001 :2009,
- ✓ CERTYFIKAT AKREDYTACYJNY,

- ✓ CERTYFIKAT "SZPITAL BEZ BÓLU",
- ✓ SZPITAL PRZYJAZNY PACJENTOM,
- ✓ TYTUŁ EURO MANAGER 2015.

Klinika Leczenia Niepłodności GAMETA

To najnowszy i najnowocześniejszy ośrodek leczenia niepłodności w Polsce. Budynek w którym mieści się ośrodek został oddany do użytku w 2015 roku jako innowacyjny projekt zrealizowany wspólnie z Regionalnym Centrum Naukowo Technologicznym w Podzamczu.

- ✓ To pierwsze w Polsce i jedno z nielicznych na świecie laboratorium in vitro typu „CleanRoom”, innowacyjny projekt “CleanRoom” to laboratorium, w którym powietrze jest monitorowane i filtrowane przez 24 godziny na dobę zachowując najwyższą klasę czystości tak aby komórki przebywały w optymalnych warunkach dla swojego rozwoju.
- ✓ Nowoczesna diagnostyka i leczenie niepłodności zaawansowanymi metodami rozrodu wspomaganego najwyższy stopień bezpieczeństwa gwarantowany m.in. przez autorski elektroniczny wielostopniowy system zabezpieczający komórki rozrodcze i zarodki połączony z procedurami alarmowymi i zapasowymi zbiornikami kriogenicznymi.
- ✓ Ośrodek wspomaganey prokreacji, bank komórek rozrodczych i zarodków posiada pozwolenie Ministra Zdrowia RP na wykonywanie czynności zgodnie z ustawą o leczeniu niepłodności z dnia 25 czerwca 2015 roku – jedyny w Regionie Świętokrzyskim.

Publiczny Bank komórek macierzystych

Bank powstał w ramach działalności Biobanku Regionalnego Centrum Naukowo-Technologicznego w Podzamczu gdzie pozyskiwane, przetwarzane i przechowywane są preparaty komórek macierzystych pozyskiwanych z krwi pępowinowej. W procesach preparatyki i oznaczeń markerów biologicznych czynników chorobotwórczych wykonywanych w Dziale Badań Laboratoryjnych generowany jest materiał biologiczny (osocze krwi pępowinowej, surowica krwi matki), który zgodnie z decyzją matki może zostać zutylizowany lub przeznaczony do celów badań naukowych.

Bank krwi pępowinowej daje szansę na korzystanie z wyodrębnianych z tej krwi komórek macierzystych stosowanych dzisiaj do leczenia ponad 70 groźnych schorzeń, m.in. białaczki czy niedokrwistości.

Projekt ten powstał w odpowiedzi na Rezolucję Parlamentu Europejskiego w/s krwi pępowinowej.

Utworzenie publicznego banku komórek macierzystych w województwie świętokrzyskim podnosi konkurencyjność regionalnej gospodarki w zakresie zwiększenia dostępności do nowoczesnych rozwiązań terapeutycznych (poprzez transfer technologii i stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju prac badawczo-naukowych i wysoko wykwalifikowanych kadr).

Klinika Leczenia Niepłodności GAMETA oraz Publiczny Bank komórek macierzystych prowadzą swoją działalność w ramach istnienia **Regionalnego Centrum Naukowo – Technologicznego w Podzamczu**. Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne (RCN-T) to instytucja działająca w celu skupienia działań i inicjatyw lokalnych oraz regionalnych dla rozwoju gospodarczego Województwa Świętokrzyskiego oraz stymulowania współpracy pomiędzy szkołami wyższymi, jednostkami naukowymi, instytucjami otoczenia biznesu i przedsiębiorstwami, ze szczególnym uwzględnieniem transferu nowoczesnych technologii i rozwoju przedsiębiorczości.

Regionalne Centrum Naukowo-Technologiczne tworzy warunki organizacyjne, materialne i logistyczne dla transferu osiągnięć nauki i nowoczesnych technologii dla przedsiębiorstw oraz działalności badawczo-wdrożeniowej. Ważnym elementem działalności RCN-T będzie prowadzenie procesów inwestycyjnych oraz tworzenie optymalnych warunków do inwestowania.

Działalność statutowa RCN-T obejmuje:

- inkubowanie firm rozpoczynających działalność i zapewnienie usług wsparcia dla innowacyjnych firm rozpoczynających i działających na terenie RCNT,
- działania informacyjne, szkoleniowe i doradcze w zakresie promocji, wdrażanie innowacyjności i transferu technologii w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw,
- wynajem powierzchni biurowej i laboratoryjno-produkcyjnej dla rozwijających się firm,
- zarządzanie terenami inwestycyjnymi przeznaczonymi dla firm technologicznych w fazie ekspansji,
- pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych dla podejmowania działalności w RCNT i na terenach inwestycyjnych będących w jego zarządzie,
- zarządzanie zasobami RCNT, zapewnienie wzrostu ich wartości oraz pełnienie funkcji instytucji wsparcia biznesu,
- promocja postaw innowacyjnych i przedsiębiorczości,
- współpraca z krajowymi i zagranicznymi uczelniami wyższymi, jednostkami badawczo – rozwojowymi oraz centrami, parkami i inkubatorami technologicznymi w zakresie transferów technologicznych.

Widok na obiekty znajdujące się na terenie Regionalnego Centrum Naukowo – Technologicznego przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 15. Regionalne Centrum Naukowo – Technologiczne w Podzamczu.

Źródło: Urząd Miejski w Chęcinach.

Na terenie instytucji funkcjonuje także **Centrum Nauki Leonardo da Vinci**. Centrum Nauki Leonardo da Vinci jest zbliżony co do wielkości do Centrum Nauki Kopernik w Warszawie. Obiekt popularyzuje nowoczesną naukę przez zabawę. Lokalizacja Centrum daje nieograniczone możliwości. Tematem wystawy jest zdrowy organizm ludzki – dobrze funkcjonujące ludzkie ciało, które pozwala zachować sprawność fizyczną i umysłową. Wystawa ma uświadomić zwiedzającym, jak złożony i wymagający jest organizm ludzki. Przedstawia pięć czynności życiowych człowieka (oddychanie, bicie serca, reakcja na bodźce, utrzymanie postawy pionowej ciała oraz odżywianie), które utrzymują organizm w stanie biologicznej równowagi. Jednocześnie wskazuje czynniki, które najczęściej ją zakłócają i powodują osłabienie ciała. Na wystawę składa się wiele stanowisk multimedialnych i mechatronicznych. Patronem wystawy jest Leonardo da Vinci – twórca najpopularniejszego rysunku na świecie. Zwiedzający mogą zatem poznać postać włoskiego mistrza oraz ideę idealnych proporcji ludzkiego ciała przy stanowisku poświęconemu „Człowiekowi Witruwiańskiemu”. Każdy ma możliwość stworzenia własnej, zindywidualizowanej postaci witruwiańskiej odpowiadającej jego sylwetce. Młodzież i dzieci mogą przeprowadzać eksperymenty naukowe poznając tajemnice przyrody. Z kolei nauczyciele mają możliwość wykorzystać nowoczesne i innowacyjne metody kształcenia dla najmłodszych zdecydowanie różniące się od tych w szkole. Natomiast odwiedzające Centrum rodziny mogą spędzić mile i ciekawie wolny czas.

IV. Analiza SWOT

Sporządzona na potrzeby Planu analiza SWOT została podzielona została na dwie części:

- pierwsza wskazuje zidentyfikowane mocne i słabe strony gminy Chęciny, które wynikają z posiadanych przez nią walorów przyrodniczych i kulturowych, zagospodarowania turystycznego, dostępności komunikacyjnej oraz ruchu turystycznego;
- druga sygnalizuje czynniki zewnętrzne wobec gminy Chęciny, spośród których część, przy umiejętnym wykorzystaniu, stanowi dla niej szansę dalszego rozwoju, pozostałe zaś zagrożenia rozwojowe, których gmina może uniknąć bądź zminimalizować ich negatywny wpływ.

Zadaniem władz samorządowych gminy Chęciny staje się umacnianie atutów gminy przy wykorzystaniu istniejących szans rozwoju oraz ograniczanie wpływu słabych stron i umiejętne unikanie pojawiających się zagrożeń oraz barier.

Gwiazdką (*) zaznaczono mocne strony, które mają szczególny wpływ na rozwój turystyczny gminy oraz słabe strony, które mogą stanowić największą barierę w zakresie rozwoju turystycznego gminy Chęciny.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze rozwinięta sieć dróg, w tym droga o znaczeniu krajowym i drogi o znaczeniu wojewódzkim* - wysoki odsetek obszarów prawnie chronionych, ciekawych z ekologicznego punktu widzenia, w tym obszarów należących do systemu Natura 2000, - korzystny klimat - liczne surowce mineralne - unikalna budowa geologiczna terenu* - pozostałości po dawnej działalności górniczej w postaci m.in. sztolni Teresa i Zofia - bogata historia kopalni Miedzianka - odpowiednie warunki, wynikające głównie z walorów przyrodniczych, do uprawiania turystyki aktywnej - liczne atrakcyjne przyrodnicze gminy (m.in. 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna liczba miejsc parkingowych na terenie gminy - niedostosowanie znacznej części obiektów turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych* - niedostateczna liczba miejsc noclegowych na terenie gminy* - zbyt mały poziom inwestycji podmiotów prywatnych w bazę turystyczną - wysoki poziom bezrobocia w porównaniu do wartości krajowej i wojewódzkiej - spadająca liczba mieszkańców gminy - niski poziom skanalizowania gminy - stosunkowo niska lesistość gminy - niska emisja generowana przez sektor mieszkaniowy

<p>jaskinie) *</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczne zasoby kulturowe gminy (m.in. Zamek Królewski w Chęcinach) * - liczne szlaki turystyczne zarówno piesze jak i rowerowe, umożliwiające uprawianie turystyki aktywnej * - obiekty prowadzące działalność edukacyjną i badawczą (m.in. Centrum Edukacji Geologicznej w Chęcinach) * - placówki medyczne unikatowe w skali kraju i Europy * - zbiorniki wodne (m.in. Aquatica Park) z licznymi atrakcjami m.in. park linowy - szlak kajakowy - bogata gama imprez kulturalnych - istniejąca wypożyczalnia rowerów - foldery i przewodniki dostępne dla turystów, - strona internetowa gminy Chęciny zawierająca liczne informacje na temat gminy - inwestycje prywatne w turystykę - pozytywne nastawienie ludności do przyjeżdżających turystów, gościnność i sympatia mieszkańców - prężnie działający punkt informacji turystycznej - wysoki poziom zwodociągowania gminy 	
---	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość pozyskania środków UE - dalsza rozbudowa infrastruktury turystycznej - rozbudowa specjalistycznych, wysokiej jakości ośrodków turystycznych (w obszarze spa i wellness, kongresów i konferencji) - dalsza rozbudowa obiektów edukacyjnych i medycznych - możliwość udostępnienia sztolni Teresa i Zofia dla turystów - zmiana tendencji w turystyce światowej na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą - zainteresowanie turystyką aktywną 	<ul style="list-style-type: none"> - spadająca liczba mieszkańców gminy - wzrost bezrobocia - brak działań podejmowanych w zakresie rozbudowy bazy noclegowej - brak działań podejmowanych w zakresie rozbudowy bazy towarzyszącej - degradacja zasobów przyrodniczych - wzrost niskiej emisji na terenie gminy - zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych - silna konkurencja w pozyskiwaniu środków UE - trudności z wykorzystaniem środków unijnych (brak środków niezbędnych do współfinansowania projektów, brak potrzebnej

	<p>dokumentacji)</p> <p>- bardzo duży i stale rosnący popyt w stosunku do niewystarczającej infrastruktury może powodować niezadowolenie turystów</p>
--	---

Zaplanowane w Planie Działania projekty mają bardzo duży wpływ na rozwój obszaru poprzez wykorzystanie mocnych stron i szans wskazanych w analizie SWOT, działania te będą jednocześnie przeciwdziałać słabym stronom i zagrożeniom.

Najważniejsze z punktu widzenia rozwoju obszaru gminy jest wykorzystanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w obszarze przedsięwzięć dotyczących:

- ✓ walorów przyrodniczych,
- ✓ walorów kulturowych,
- ✓ działalności medycznej,
- ✓ działalności edukacyjnej.

Odpowiednia realizacja zaplanowanych projektów bazujących na szansach i potencjałach przyczyni się do zniwelowania zdiagnozowanych problemów i zagrożeń. Dodatkowo zapewnione zostaną: trwały wzrost społeczno-gospodarczy odzwierciedlający się w nowych miejscach pracy wynikających bezpośrednio z realizowanych inwestycji oraz wzrost dochodów mieszkańców gminy związany z ruchem turystycznym.

Najważniejsze problemy z punktu widzenia zahamowania rozwoju obszaru gminy pod względem turystycznym dotyczą:

- ✓ niedostatecznej liczby miejsc noclegowych na terenie gminy,
- ✓ niedostosowania znacznej części obiektów turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

V. Planowane kierunki działań

Przeprowadzona dotychczas diagnoza walorów turystycznych w gminie Chęciny pozwala uznać, że jest to obszar charakteryzujący się dużym potencjałem przyrodniczym, kulturowym i przestrzennym, który stanowi niewykorzystany w pełnym stopniu potencjał do rozwoju gospodarki turystycznej, w tym do utrzymania i tworzenia nowych miejsc pracy w turystyce. Znaczenie turystyki w gminie Chęciny stale wzrasta, a oferty turystyczne coraz częściej uwzględniają nowe trendy i potrzeby turystów, którzy wybierają wyjazdy częstsze, lecz krótsze. Obserwowana na rynku usług turystycznych rosnąca tendencja do podróży na krótsze dystanse, wpływająca na wzrost turystyki krajowej i wewnątrzregionalnej, wymaga stałego dostosowywania oferty turystycznej gminy Chęciny do zmieniającego się zapotrzebowania turystycznego. Niewystarczająco dobrze rozwinięta infrastruktura

turystyczna i jej nierównomierne zagospodarowanie, a także wciąż niskie zintegrowanie i komercjalizacja produktów turystycznych to główne elementy ograniczające rozwój gospodarki turystycznej w gminie Chęciny.

Plan działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych, zgodnie z zasadą planowania strategicznego, wyznacza kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Chęciny, zgodne z zasadniczymi dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego oraz wojewódzkiego. Kierunki te oparte są na endogenicznych potencjałach, które wynikają ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych gminy. Ich realizacja sprzyjać będzie rozwojowi przedsiębiorczości i gospodarki turystycznej, w tym tworzeniu warunków dla powstawania nowych miejsc pracy oraz zapewnienia trwałości już istniejących.

5.1. Wizja i misja, cele i kierunki działań rozwoju dla Gminy Chęciny

Diagnoza sytuacji i potencjału gminy Chęciny oraz analiza uwarunkowań zewnętrznych kształtujących rozwój turystyki, potwierdzają konieczność określenia długofalowego rozwoju turystyki w postaci sformalizowanych zapisów strategicznych. Wyznaczenie i realizacja postawionych celów oraz wskazanie projektów, produktów i działań wspomagających rozwój funkcji turystycznej w gminie Chęciny wymaga określenia „punktu odniesienia” – czyli wizji gminy. Wizja jako istotny obszar kształtowania przestrzeni gospodarczej, społecznej i środowiskowej, określa kierunki i zmiany, jakie nastąpią w zakresie jego rozwoju w ciągu najbliższych kilku lat. Wizji zostaną podporządkowane cele strategiczne.

Gmina Chęciny jest silnym ośrodkiem ruchu turystycznego, wyróżniającym się na tle regionu i kraju swoim unikatowym dziedzictwem przyrodniczym, kulturowym, wielowiekową historią i tradycją, działalnością geologiczną, badawczą i medyczną oraz atrakcyjnym położeniem.

Misja stanowi spoiwo łączące wszystkich interesariuszy działających w zakresie rozwoju turystyki na obszarze gminy Chęciny i w jego najbliższych okolicach.

Bazując na posiadanych walorach i atutach wewnętrznych oraz wykorzystując liczne szanse i minimalizując zagrożenia płynące z otoczenia, gmina Chęciny będzie dążyć do dynamicznego rozwoju funkcji turystycznej. Misja gminy Chęciny została zaprezentowana poniżej.

Gmina Chęciny tworzy odpowiednie warunki i przyjazny klimat dla rozwoju gospodarki turystycznej oraz dąży do zaspokojenia potrzeb turystów i odwiedzających gminę, przy jednoczesnym wykorzystaniu: zasobów dziedzictwa kulturowego, środowiska naturalnego, walorów geologicznych i lokalizacyjnych w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Realizacja sformułowanej misji oraz dążenie do wyznaczonej wizji wymaga określenia następujących celów strategicznych i kierunków działań.

Cel strategiczny I

Rozwój potencjału endogenicznego gminy

Kierunki działań:

- Rewitalizacja i rozbudowa zbiorników wodnych przeznaczonych na cele turystyki aktywnej
- Ochrona i renowacja zabytków na terenie gminy
 - Rozbudowa szlaków turystycznych wzdłuż największych atrakcji przyrodniczych
- Poszerzanie oferty zaplecza medycznego, poprzez rozwój ośrodków medycznych w celu rozwoju turystyki zdrowotnej
- Poszerzenie oferty gminy w zakresie potencjału edukacyjnego/badawczego

Cel strategiczny II

Tworzenie nowej i rozwijanie istniejącej infrastruktury turystycznej

Kierunki działań:

- Poszerzenie bazy noclegowej i gastronomicznej oraz infrastruktury towarzyszącej np. parkingi, drogi dojazdowe, oświetlenie, infrastruktura wodno-kanalizacyjna (w tym np. infrastruktura sanitarna)
- Tworzenie nowej lub poszerzanie oferty usługowej lub funkcjonalnej w obiektach np. SPA, medyczne, rehabilitacyjne, rekreacyjne, konferencyjne, kongresowe, szkoleniowe, rozrywkowe, sportowe i inne wraz z wyposażeniem
- Poszerzanie infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, wypoczynkowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Cel strategiczny III

Działania w zakresie promocji i informacji turystycznej

Kierunki działań:

- Inwestycje związane z tworzeniem lub rozwojem turystycznych produktów lokalnych np. pamiątki, wyroby rękodzieła, produkty spożywcze itp.
- Kampanie promujące ofertę turystyczną w gminie i regionie, w kraju i zagranicą
- filmy/spoty reklamujące niezwykle atrakcje na terenie gminy
 - Informacja turystyczna i upowszechnianie turystyki poprzez organizację imprez turystycznych, historycznych, kulturalnych, sportowych

5.2. Propozycje przedsięwzięć – powiązanie ze sobą projektów lub typów projektów

Poniższa tabela zawiera zestawienie przedsięwzięć do realizacji na terenie gminy Chęciny w celu rozwoju potencjału turystyki na tym obszarze. Przedsięwzięcia zostały podzielone na dwie grupy:

- inwestycje podstawowe (priorytetowe) mające bezpośredni wpływ na wykorzystanie potencjału endogenicznego gminy Chęciny,
- działania komplementarne, które będą realizowane długoterminowo i stopniowo, stanowiące uzupełnienie działań podstawowych. Ich realizacja przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności gminy i tym samym w pośredni sposób przyczyni się do rozwoju turystyki na omawianym obszarze.

Przedsięwzięcia realizowane na terenie gminy są zarówno przez jednostkę samorządu terytorialnego jak i przez osoby prywatne.

Tabela 25. Przedsięwzięcia podstawowe (priorytetowe) i komplementarne na terenie gminy Chęciny.

Lp.	Nazwa	Podmiot realizujący – wnioskodawca	Zakres inwestycji	Rodzaj przedsięwzięcia	Zasadność przedsięwzięcia
1	Utworzenie Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance	Gmina Chęciny ¹ na podstawie zawartego porozumienia pomiędzy: -Akademią Górniczo-Hutniczą im. Stanisława Staszica, - Instytutem Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, - Wspólnotą wsi Miedzianka - Samorządem Województwa Świętokrzyskiego	<u>Zakres inwestycji:</u> - Monitoring przyrodniczy środowiska przyrodniczego udostępnianych i zabezpieczanych wyrobiskach podziemnych (wraz zakupem sprzętu do badań mikroklimatycznych) w czasie prac udostępniających. - Przygotowanie i utrzymywanie powierzchniowej ścieżki edukacyjnej, będącej jednocześnie trasą dojściową do udostępnionych wyrobisk podziemnych, w tym umieszczenie tablic edukacyjnych (lub przygotowanie przewodnika) oraz zabezpieczenie trasy ścieżki /barierki stalowe ocynkowane, kamienne lub drewniane stopnie terenowe/. - Udostępnienie i zagospodarowanie Sztolni Teresa. - Zabezpieczenie wieży szybowej kopalni z połowy XX wieku. - Zabezpieczenie Magazynu Materiałów Wybuchowych. - Nadzór naukowy nad pracami udostępniającymi –	Podstawowe	- wykorzystanie potencjału endogenicznego (rozdział 4.7) polegającego na poszerzeniu obiektów edukacyjnych - w wyniku realizacji projektu nastąpi wzrost liczby turystów, - w wyniku realizacji projektu powstanie 3,5 etatów

¹ Szczegółowe informacje na temat zawartego porozumienia przedstawiono poniżej tabeli nr 25.

			dokumentacja geologiczno-archeologiczna prowadzona podczas prac udostępniających.		
2	Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika wodnego w Lipowicy	Gmina Chęciny	<p><u>Zakres inwestycji:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa drogi dojazdowej od drogi w Lipowicy do parkingu oraz miejsc wypoczynku przy zbiorniku wodnym, - Budowa parkingu z oświetleniem energooszczędnym, - Budowa toalety ogólnodostępnej z pomieszczeniem gospodarczym i pomieszczeniem do monitoringu, - Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na ww. obiektach, - Oznakowanie ścieżek rekreacyjno-przyrodniczo-edukacyjnych (z możliwością uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i nordic walking) z miejscami postojowymi i wskazaniem ich połączenia z już istniejącymi szlakami/trasami/ścieżkami znajdującymi się na pobliskim terenie - Utworzenie małej architektury typu: punkty widokowe, wieże widokowe, altany, ławki, kosze na śmieci, pomosty z tarasem widokowym, mola, kładki itp., - Ustawienie tablic informacyjnych i edukacyjnych, tabliczki z opisem chronionych oraz wskazanych w inwentaryzacji przyrodniczej gatunków fauny i flory, kierunkowskazów, - Zagospodarowanie stanowisk wędkarskich (pomosty wędkarskie, budki wędkarskie), - Monitoring terenu, - Uporządkowanie terenu, - Nasadzenia nowej zieleni. <p><u>Elementy dodatkowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie przeprawy z jednego końca zbiornika na drugi przy pomocy np. mostu, samoobsługowego promu, pływającego pomostu, itp., - Zagospodarowanie placyku edukacyjno-przyrodniczego dla mniejszych dzieci wraz z miejscem wypoczynkowym dla rodziców, - Zagospodarowanie miejsca do grillowania, ogniskowania, - Udostępnienie sprzętu do 	Podstawowe	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie potencjału endogenicznego (rozdział 4.5) w zakresie rozwoju szlaków turystycznych i obiektów rekreacyjnych - w wyniku realizacji projektu nastąpi wzrost liczby turystów, - rozwój turystyki edukacyjnej i aktywnej.

			<p>poruszania się po wodzie (łódki, barki, rowerki),</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa budek lęgowych dla ptaków i nietoperzy. 		
3	<p>Kreowanie nowych produktów turystycznych na terenie Regionalnego Centrum Naukowo - Technologicznego</p>	<p>Regionalne Centrum Naukowo Technologiczne</p>	<p><u>Zakres inwestycji:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie wioski partyzanckiej (we współpracy merytorycznej z Instytutem Pamięci Narodowej), - Utworzenie parku historycznego zawierającego eksponaty militarne (ze szczególnym uwzględnieniem machin bojowych Leonarda da Vinci), - Utworzenie infrastruktury dla potrzeb edukacji ekologicznej (szalaś ekologiczny), - Modułowe plecionki wiklinowe (promocja turystyki źródeł), - Utworzenie toru przeszkód dla dzieci (ścieżka zdrowia), - Nowe urządzenie do Centrum Nauki - ICAROS system (maszyna do ćwiczeń zintegrowana ze światłem VR). <p><u>Elementy dodatkowe:</u></p> <p>Wzmocnienie istniejącej infrastruktury poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowę parkingu, - Budowę obiektu gastronomicznego. 	<p>Podstawowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie potencjału endogenicznego (rozdział 4.4) polegającego na poszerzeniu oferty atrakcji kulturowych - w wyniku realizacji projektu nastąpi wzrost liczby turystów, - w wyniku realizacji projektu powstaną co najmniej 3 pełne etaty
4	<p>Rozbudowa i wyposażenie obiektu na cele turystyki zdrowotnej i prozdrowotnej w miejscowości Wolica</p>	<p>Osoba prywatna</p>	<p><u>Zakres inwestycji:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa obiektu pod kątem turystyki zdrowotnej i prozdrowotnej, - Zwiększenie oferty obiektu pod względem zabiegów zdrowotnych, - Dostosowanie obiektu do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, - Przeprowadzenie kampanii promocyjnej nowej inwestycji, która zwróci uwagę nie tylko na ofertę samego obiektu, ale również na walory turystyczne okolic. <p><u>Elementy dodatkowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Usługi restauracyjne oraz cateringowe podczas szkoleń i konferencji, - Powiązanie obszaru z inicjatywą „Smaki Polski”, co umożliwi turystom smakowanie regionalnej kuchni i produktów regionalnych. 	<p>Podstawowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie potencjału endogenicznego (rozdział 4.7) polegającego na poszerzeniu oferty zaplecza medycznego i turystyki zdrowotnej - w wyniku realizacji projektu nastąpi wzrost liczby turystów, - w wyniku realizacji projektu powstanie co najmniej 5 pełnych etatów
5	<p>Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych o</p>	<p>Gmina Chęciny, organizacje pozarządowe</p>	<p>Przedsięwzięcie polega na zwiększeniu oferty wydarzeń kulturalnych gminy, bazując na potencjałach endogenicznych gminy, m.in. wydarzenia nakierowane na promocję</p>	<p>Komplementarne</p>	<p>Przedsięwzięcie Komplementarne</p> <ul style="list-style-type: none"> - nie wpływa bezpośrednio na realizację Planu Działań

	ponadregionalnej randze		zabytków, szlaków turystycznych, obiektów rekreacyjnych, obiektów badawczych i medycznych. Dzięki ponadregionalnym wydarzeniom będzie wzmacniany potencjał turystyczny gminy Chęciny w skali kraju.		Bazujących na Potencjałach Endogenicznych
6	Działania rewitalizacyjne na terenie gminy – rozwój społeczny, przestrzenny i środowiskowy gminy	Gmina Chęciny, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja szeregu imprez kulturalno-promocyjnych mających na celu ożywienie obszaru rewitalizacji - Budowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej - Poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji m.in. poprzez modernizację i budowę infrastruktury drogowej, chodników i ścieżek rowerowych - Zagospodarowanie terenów zdegradowanych po byłej ubojni - Rewitalizacja obszaru przemysłowego - Zamek Królewski w Chęcinach historycznym miejscem mocy Ziemi Świętokrzyskiej - etap 2 - Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji - Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Chęciny poprzez przebudowę, odrestaurowanie i wyposażenie zabytkowego budynku Synagogi oraz utworzenie Centrum Pamięci Kultury Żydowskiej w Chęcinach - Zagospodarowanie terenu u podnóża góry zamkowej w sąsiedztwie zabytkowego Kościoła Parafialnego oraz Ratusza, wraz z powstaniem Centrum Konferencyjno – Turystycznego - Ochrona i konserwacja zabytków na obszarze rewitalizacji - Zachowanie dziedzictwa kulturowego Klasztoru SS. Bernardynek - Zachowanie dziedzictwa kulturowego Zespołu klasztornego oo. Franciszkanów - Zachowanie dziedzictwa kulturowego Kościoła parafialnego p.w. Św. Bartłomieja 	Komplementarne	Przedsięwzięcie Komplementarne - nie wpływa bezpośrednio na realizację Planu Działań Bazujących na Potencjałach Endogenicznych

5.	<p>Lepsza jakość powietrza na terenie gminy – Realizacja działań z zakresu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej</p>	<p>Gmina Chęciny, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Termomodernizacja placówek publicznych na terenie Gminy Chęciny - Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne - Termomodernizacja obiektów mieszkalnych - Montaż kolektorów słonecznych na terenie gminy Chęciny - Budowa mikroinstalacji prosumenckich wykorzystujących odnawialne źródła energii na terenie gminy Chęciny - Edukacja lokalnej społeczności w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii - Przebudowa i remonty dróg gminnych 	<p>Komplementarne</p>	<p>Przedsięwzięcie Komplementarne - nie wpływa bezpośrednio na realizację Planu Działań Bazujących na Potencjałach Endogenicznych</p>
6.	<p>Budowa ścieżek rowerowych</p>	<p>Gmina Chęciny</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa ścieżki rowerowej o długości ok. 2 km wraz z wymaganym oznakowaniem i wyznaczeniem poboczy postojowych - wytyczenie ścieżek rowerowych, które stanowią wyprowadzenie ruchu rowerowego w kierunku gmin sąsiednich oraz będą obsługiwać liczne obiekty użyteczności publicznej na terenie Gminy Chęciny 	<p>Komplementarne</p>	<p>Przedsięwzięcie Komplementarne - nie wpływa bezpośrednio na realizację Planu Działań Bazujących na Potencjałach Endogenicznych</p>
7.	<p>Drobna infrastruktura turystyczna i elementy informacyjno-promocyjne w obrębie Geoparku Chęcińsko-Kieleckiego</p>	<p>Gmina Chęciny (Projekt jest partnerski z Miastem Kielce)</p>	<p>Budowa niezbędnej infrastruktury służącej ukierunkowaniu ruchu turystycznego i zabezpieczeniu miejsc przyrodniczo cennych w bezpośrednim otoczeniu Chęcińsko – Kieleckiego GEOPARKU, w następującym zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt i budowa ścieżki edukacyjnej wraz z oznakowaniem (punkty widokowe, wiaty, kosze tablice informacyjne z opisem gatunków roślin i zwierząt) - wyznaczenie punktów widokowych wraz z ustawieniem małej architektury (altany, ławki, kosze), pozwalających na obserwacje gatunków roślin i zwierząt żyjących na omawianym obszarze oraz walorów przyrodniczych. <p>Proponowana infrastruktura ma służyć ukierunkowaniu ruchu turystycznego na obszarze przyrodniczo cennym oraz funkcjom dydaktycznym. Główny</p>	<p>Komplementarne</p>	<p>Przedsięwzięcie Komplementarne - nie wpływa bezpośrednio na realizację Planu Działań Bazujących na Potencjałach Endogenicznych</p>

			cel budowy infrastruktury stanowi ukierunkowanie ruchu turystycznego w celu zmniejszenie negatywnego oddziaływania zwiedzających na cenne przyrodniczo fragmenty Chęcińsko Kieleckiego GEOPARKU ze stanowiskami rzadkich i chronionych gatunków roślinności i zwierząt.		
--	--	--	---	--	--

Źródło: Opracowanie własne.

Porozumienie o współpracy na rzecz utworzenia Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance

Mając na uwadze wielowiekowe tradycje i związki Krakowa z Chęcunami i Miedzianką, Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Gmina i Miasto Chęciny, Wspólnota wsi Miedzianka oraz Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, zadeklarowały chęć i wyraziły wolę nawiązania bezpośredniej współpracy przy utworzeniu ośrodka dydaktyczno – muzealnego pn. Staropolski Ośrodek Górnictwa Kruszcowego w Miedziance. Porozumienie w tej sprawie, wyżej wymienione jednostki podpisały w Krakowie, 23 czerwca 2015 r.

Rysunek 16. Podpisanie porozumienia o współpracy na rzecz utworzenia Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance.

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Chęciny.

Porozumienie to określa wstępne ramy współpracy, umożliwiającej wykorzystanie potencjału naukowego, badawczego i intelektualnego Akademii Górniczo-Hutniczej oraz IOP PAN dla potrzeb rozwoju Województwa Świętokrzyskiego, a w szczególności Gminy Chęciny i miejscowości Miedzianka oraz – z drugiej strony – potencjału materialnego, organizacyjnego i doświadczeń wyżej wymienionych podmiotów rejonu świętokrzyskiego dla potrzeb AGH oraz IOP PAN. Stanowi ono również podstawę do zawierania odrębnych umów na realizację tematów badawczych, ekspertyz czy konsultacji.

Strony porozumienia ustaliły m.in. następujące kierunki współpracy:

- dążenie do utworzenia ośrodka dydaktyczno-muzealnego bazującego na naturalnych walorach Rezerwatu Przyrody „Góra Miedzianka” – bezpieczne udostępnienie wyrobisk podziemnych Rezerwatu Przyrody „Góra Miedzianka” i zagospodarowanie okolicznych terenów powiązane z ochroną naziemnej części historycznych pozostałości górnictwa rud miedzi,
- przygotowanie założeń w celu właściwego wykorzystania muzeum górnictwa, jako elementu ośrodka dydaktyczno-muzealnego dla potrzeb nauczania, skierowanego do uczniów szkół wszystkich szczebli edukacji oraz studentów,
- realizację i promocję prac naukowo-badawczych, wykonywanie i promowanie ekspertyz oraz prowadzenie konsultacji w uzgodnionym zakresie,
- wspólne rozwiązywanie aktualnych zagadnień dotyczących problematyki ochrony dziedzictwa geologiczno-górniczego w rezerwach przyrody,
- promowanie tradycji górniczo-hutniczych regionu chęcińskiego wśród pracowników i studentów AGH, a także innych uczelni i ośrodków naukowych, oraz na specjalistycznych konferencjach krajowych i zagranicznych.

Zagospodarowanie podziemi Góry Miedzianka i udostępnienie dla turystów sztolni „Zofia” i „Teresa”, umożliwiłoby promowanie i propagowanie walorów edukacyjnych tego miejsca i tym samym przyczyniłoby się do rozwoju Województwa Świętokrzyskiego, a w szczególności Gminy Chęciny i miejscowości Miedzianka. Trasa turystyczna znajdująca się we wnętrzu Góry Miedzianka, która na wylot przebita jest korytarzami o długości około 400 metrów oraz wybudowana wokół niej niezbędna infrastruktura turystyczna byłaby niesamowitą atrakcją nie tylko dla miłośników geologii, ale i miłośników przygód i odkrywania ciekawych miejsc w Polsce. Dlatego m.in. strony porozumienia zadeklarowały chęć współpracy i pozyskanie dofinansowania ze środków zewnętrznych na realizację tejże inwestycji.

5.3. Wpływ realizacji przedsięwzięć na poziom zatrudnienia

Jedną z kluczowych planowanych inwestycji na wskutek realizacji Planu Działań jest Utworzenie Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance. Inwestycja wykorzystywać będzie potencjał geologiczny gminy Chęciny. Warto wspomnieć iż potencjał ten wykorzystywany był już wcześniej i przyczynił się do utworzenia wielu miejsc pracy. Realizacja inwestycji związanej z Utworzeniem Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance będzie swego rodzaju kontynuacją wykorzystywania potencjałów endogenicznych gminy opartych m.in. na potencjałach geologicznych.

Poniżej przedstawiono liczbę etatów, które powstaną w wyniku działań podstawowych zaraz po przeprowadzeniu procesu inwestycyjnego. Należy zaznaczyć iż liczba miejsc pracy będzie systematycznie wzrastać wraz z rozwojem terenów/obiektów objętych inwestycjami.

Założono powstanie 11 pełnych etatów. Założono także, iż realizacja przedsięwzięć podstawowych wymienionych powyżej przyczyni się do powstania dodatkowo około 30 miejsc pracy (na jedno miejsce pracy powstaną średnio 3 miejsca pracy pośrednio).

Działanie priorytetowe 1: Utworzenie Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance – *założono 3,5 etatów.*

Działanie priorytetowe 2: Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika wodnego w Lipowicy – *rozwój terenu w ramach realizacji przedsięwzięcia w przyszłości wpłynie na powstanie nowych miejsc pracy.*

Działanie priorytetowe 3: Kreowanie nowych produktów turystycznych na terenie Regionalnego Centrum Naukowo – Technologicznego – *założono 3 pełne etaty.*

Działanie priorytetowe 4: Rozbudowa i wyposażenie obiektu na cele turystyki zdrowotnej i prozdrowotnej w miejscowości Wolica – *założono 5 pełnych etatów.*

W poniżej tabeli przedstawiono wskaźniki rezultatu realizacji przedsięwzięć podstawowych.

Tabela 26. Wskaźniki rezultatu realizacji przedsięwzięć podstawowych na terenie gminy Chęciny.

Nazwa wskaźnika	Jednostka	Oczekiwany trend
Liczba pełnych etatów	EPC	↑
Liczba dodatkowych miejsc pracy	EPC	↑
Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	↓

Źródło: Opracowanie własne.

Rozwój turystyki związany z rozwinięciem potencjału endogenicznego gminy Chęciny wpłynie na tworzenie nowych miejsc pracy na terenie całej gminy m.in. spowoduje wzrost zatrudnienia w działalnościach gospodarczych związanych z wytwarzaniem i sprzedażą pamiątek lokalnych, wzrost zatrudnienia i rozwój branży noclegowej i usług gastronomicznych czy usług przewodników turystycznych i usług przewozów turystycznych. Jednakże na dzień tworzenia opracowania ciężko jest określić liczbę etatów na wskutek planowanych inwestycji. Liczba powstających nowych miejsc pracy będzie monitorowana w ramach określania wskaźników rezultatu realizacji przedsięwzięć priorytetowych, przedstawionych powyżej.

5.3. Źródła finansowania

Realizacja kierunków działań i inwestycji wskazanych w dokumencie możliwa jest jedynie dzięki współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w sektorze publicznym i prywatnym, realizującymi projekty wpływające na budowanie kompleksowych produktów turystycznych i rozwój gospodarki turystycznej w gminie Chęciny. Proponowane działania mogą być realizowane indywidualnie lub poprzez współpracę podmiotów w różnych formach organizacyjnych: partnerstwa publiczno-prywatnego, publiczno-publicznego, publiczno-społecznego, jak również projekty regionalne, ponadregionalne i międzynarodowe.

Źródłami finansowania działań turystycznych mogą być m.in. fundusze UE: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), środki z programów współpracy międzynarodowej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i inne, budżety samorządów terytorialnych, budżety podmiotów z sektora prywatnego oraz sektora organizacji pozarządowych.

Głównym źródłem finansowania dla planowanych inwestycji upatruje się w **Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Świętokrzyskiego**.

Tabela 27. Powiązania kosztów przedsięwzięć podstawowych ze źródłami finansowania projektów priorytetowych.

Nazwa projektu	Podmiot wnioskujący	Wykorzystanie potencjału endogenicznego	Orientacyjna wartość inwestycji	Źródło finansowania
Utworzenie Staropolskiego Ośrodka Górniczo-Kruszcowego w Miedziance	Beneficjent - Gmina Chęciny na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Gminą Chęciny a: - Akademią Górniczo-Hutniczą im. Stanisława Staszica, - Instytutem Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, - Wspólnotą wsi Miedzianka - Samorządem Województwa Świętokrzyskiego	Turystyka edukacyjna, działalność edukacyjna/badawcza	7 mln	RPO WŚ, Działanie 7.2. - Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów
Rozbudowa i wyposażenie obiektu na cele turystyki zdrowotnej i prozdrowotnej w miejscowości Wolica	Osoba prywatna	Turystyka zdrowotna, medyczna	2 mln	RPO WŚ, Działanie 7.2. - Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów

Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika wodnego w Lipowicy	Gmina Chęciny	Turystyka aktywna	2 mln	RPO WŚ, Działanie 6.3. – Ochrona i wykorzystanie obszarów cennych przyrodniczo – ZIT KOF
Kreowanie nowych produktów turystycznych na terenie Regionalnego Centrum Naukowo - Technologicznego	Regionalne Centrum Naukowo Technologiczne	Turystyka edukacyjna, aktywna	1,5 mln	RPO WŚ, Działanie 7.2. - Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 28. Powiązania kosztów przedsięwzięć komplementarnych ze źródłami finansowania projektów komplementarnych.

Nazwa projektu	Orientacyjna wartość inwestycji	Źródło finansowania
Organizacja szeregu imprez kulturalno-promocyjnych mających na celu ożywienie obszaru rewitalizacji	1 000 000 zł	Zakłada się finansowanie przedsięwzięć z różnych źródeł m.in. dofinansowania LGD Perły Czarnej Nidy, także granty organizacji pozarządowych
Budowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	1 925 000 zł	Zakłada się dofinansowanie części inwestycji z PROW 2014-2020 (63,63% dofinansowania), część w ramach RPO WŚ 2014-2020 działania 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich (85% dofinansowania), dofinansowanie Lokalnej Grupy Działania Perły Czarnej Nidy oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki
Poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji m.in. poprzez modernizację i budowę infrastruktury drogowej, chodników i ścieżek rowerowych	12 425 580 zł	Zakłada się dofinansowanie części inwestycji z PROW 2014-2020 (63,63% dofinansowania), częściowo w ramach "Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej 2016-2019", częściowo finansowane z RPO WŚ (działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich), częściowo ze środków krajowych, częściowo z budżetu Gminy Chęciny
Zagospodarowanie terenów zdegradowanych po byłej ubojni	3 000 000 zł	Zakłada się dofinansowanie 85% w ramach RPO WŚ 2014-2020, działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich
Rewitalizacja obszaru przemysłowego	3 000 000 zł	Zakłada się dofinansowanie 85% w ramach RPO WŚ 2014-2020, działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich
Zamek Królewski w Chęcinach historycznym miejscem mocy Ziemi Świętokrzyskiej - etap 2	1 010 000 zł	Zakłada się dofinansowanie 85% w ramach RPO WŚ 2014-2020, działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (63,63%)
Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji	500 000 zł	Zakłada się montaż finansowy dla przedsięwzięcia: częściowo z budżetu Gminy Chęciny, częściowo z budżetu Powiatu Kieleckiego, częściowo w ramach RPO WŚ 2014-2020 z Działania 6.2 Promowanie strategii niskoemisyjnych oraz zrównoważona mobilność miejska – ZIT KOF
Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Chęciny poprzez przebudowę, odrestaurowanie i wyposażenie	5 295 689 zł	Zakłada się 80% dofinansowania w ramach RPO WŚ 2014-2020 + 5% wkładu budżetu państwa w ramach działania 4.4 Zachowanie dziedzictwa

zabytkowego budynku Synagogi oraz utworzenie Centrum Pamięci Kultury Żydowskiej w Chęcinach		kulturowego i naturalnego
Zagospodarowanie terenu u podnóża góry zamkowej w sąsiedztwie zabytkowego Kościoła Parafialnego oraz Ratusza, wraz z powstaniem Centrum Konferencyjno – Turystycznego	3 500 000 zł	Zakłada się dofinansowanie 85% w ramach RPO WŚ 2014-2020, działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (63,63%)
Ochrona i konserwacja zabytków na obszarze rewitalizacji	3 000 000 zł	Zakłada się szeroki montaż finansowy tego zadania (od wkładu samorządu lokalnego poprzez samorząd powiatowy, kończąc na wkładzie prywatnych właścicieli zabytkowych kamienic, częściowo Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz UE w ramach RPO WŚ działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego)
Zachowanie dziedzictwa kulturowego Klasztoru SS. Bernardynek	1 000 000 zł	Zakłada się szeroki montaż finansowy tego zadania (od wkładu samorządu lokalnego poprzez samorząd powiatowy, kończąc na wkładzie Zakonu Sióstr Bernardynek, częściowo Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz UE w ramach RPO WŚ działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego)
Zachowanie dziedzictwa kulturowego Zespołu klasztorного oo. Franciszkanów	2 000 000 zł	Zakłada się szeroki montaż finansowy tego zadania (od wkładu samorządu lokalnego poprzez samorząd powiatowy, kończąc na wkładzie oo. Franciszkanów, częściowo Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz UE w ramach RPO WŚ działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego)
Zachowanie dziedzictwa kulturowego Kościoła parafialnego p.w. Św. Bartłomieja	1 500 000 zł	Zakłada się szeroki montaż finansowy tego zadania (od wkładu samorządu lokalnego poprzez samorząd powiatowy, kończąc na wkładzie Parafii, częściowo Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz UE w ramach RPO WŚ działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich i/lub 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego)
Budowa ścieżek rowerowych	697 101,18 zł	RPO WŚ - OŚ PRIORYTETOWA 6 ROZWÓJ MIAST priorytet inwestycyjny 4e promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimedialnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
Drobna infrastruktura turystyczna i elementy informacyjno-promocyjne w obrębie Geoparku Chęcińsko-Kieleckiego	199 171,76 zł	RPO WŚ - OŚ PRIORYTETOWA 6 ROZWÓJ MIAST Priorytet inwestycyjny 6d ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zielonej infrastruktury

Źródło: Opracowanie własne.

VI. Podsumowanie i wnioski

Plan działań Gminy Chęciny bazujący na potencjałach endogenicznych stanowi instrument, za pomocą którego ukierunkowany został rozwój turystyki. Zawiera on wskazówki, w postaci określonych kierunków działań, opisujące w jaki sposób prowadzić rozwój turystyki w gminie Chęciny, tak aby uwzględnić występujące potencjały endogeniczne oparte na potencjałach przyrodniczych, kutowych, rekreacyjnych, medycznych, badawczych i wielu innych.

Z przeprowadzonej diagnozy oraz analizy SWOT wynika, że gmina posiada unikatowe walory turystyczne, które wraz z odpowiednim wykorzystaniem czynników zewnętrznych mogą wpłynąć na poprawę jej atrakcyjności turystycznej. Do najważniejszych atutów gminy Chęciny pod względem atrakcyjności turystycznej należą przede wszystkim:

- Walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe,
- Unikalna budowa geologiczna i bogata historia związana z górnictwem na terenie gminy,
- Korzystna dostępność komunikacyjna,
- Zapotrzebowanie mieszkańców regionu na usługi "czasu wolnego" przy obecnej niewystarczającej bazie turystycznej województwa,
- Zaplecze medyczne o znaczeniu ponadregionalnym,
- Obiekty prowadzące działalność edukacyjną i badawczą,
- Możliwość wykorzystania funduszy UE oraz innych źródeł zewnętrznych do rozwoju infrastruktury turystycznej oraz tworzenia produktów turystycznych i usług zarówno przez gminę Chęciny jak i przedsiębiorców.

Aby w pełni wykorzystać atuty i szanse gminy do rozwoju gospodarki turystycznej oraz poprawy jej wizerunku turystycznego w skali kraju niezbędne jest dążenie do zlikwidowania występujących barier, związanych przede wszystkim z:

- niewystarczająco rozwiniętą bazą noclegową, gastronomiczną oraz towarzyszącą,
- niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturą turystyczną oraz techniczną,
- stałym wzrostem wymagań i oczekiwań turystów w zakresie produktów turystycznych,
- dużą konkurencją w pozyskiwaniu środków UE oraz pozostałych środków zewnętrznych.

Realizacja projektów oraz typów projektów wzmacniających mocne strony oraz ograniczających bariery, sprzyjać będzie przede wszystkim:

- polepszeniu turystycznego wizerunku gminy Chęciny w skali ponadregionalnej poprzez odpowiednią promocję i informację;

- poprawie jakości bazy turystycznej i usług oraz powstawaniu nowej infrastruktury turystycznej,
- zapewnieniu dodatkowych atrakcji turystycznych,
- rozwojowi współpracy na rzecz tworzenia produktów turystycznych,
- rozwoju potencjału gminy w zakresie turystyki medycznej i badawczej/edukacyjnej,
- wspomaganie rozwoju drobnej przedsiębiorczości oraz usług świadczonych przez ludność miejscową.

Realizacja działań podstawowych przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy oraz przyczyni się do powstania dodatkowo około 18 miejsc pracy (na jedno miejsce pracy powstaną średnio 3 miejsca pracy pośrednio).

Oprócz działań podstawowych w opracowaniu ujęto także działania komplementarne, które będą realizowane długoterminowo i stopniowo, stanowiące uzupełnienie działań podstawowych. Ich realizacja przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności gminy i tym samym w pośredni sposób przyczyni się do rozwoju turystyki na omawianym obszarze.

Głównym źródłem finansowania dla planowanych inwestycji upatruje się w Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Świętokrzyskiego.

Realizacja określonych działań przedstawionych w dokumencie poprzez zaplanowane projekty i typy projektów, wdrażana w sposób konsekwentny i długofalowy wpłynie na rozwój gospodarki turystycznej oraz sprzyjać będzie poprawie spójności społeczno - gospodarczej i konkurencyjności turystycznej gminy Chęciny oraz województwa świętokrzyskiego.

Spis tabel

Tabela 2. Strefy w województwie świętokrzyskim.	18
Tabela 3. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej za 2015 r. dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia. ...	18
Tabela 4. Wynikowe klasy strefy świętokrzyskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej za 2015 r. dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin.	19
Tabela 5. Ocena rzeki Czarna Nida w punkcie pomiarowym na terenie Gminy Chęciny.....	20
Tabela 6. Struktura własności lasów na terenie gminy Chęciny.....	23
Tabela 7. Dane demograficzne dotyczące Gminy Chęciny.....	24
Tabela 8. Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Chęciny.....	26
Tabela 9. Stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne.....	26
Tabela 10. Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności na terenie gminy Chęciny.	27
Tabela 11. Wykaz organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na terenie Gminy Chęciny – stan na 30.06.2016 r.....	29
Tabela 12. Wskaźniki zwodociągowania Gminy i Miasta Chęciny wg stanu na 31.12.2015 r.....	31
Tabela 13. Wskaźniki skanalizowania Gminy i Miasta Chęciny wg stanu na 31.12.2015 r.	31
Tabela 14. Wykaz oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie Gminy Chęciny.	31
Tabela 15. Baza noclegowa na terenie Gminy Chęciny.....	32
Tabela 16. Baza gastronomiczna na terenie Gminy Chęciny.....	34
Tabela 1. Złóża na terenie Gminy Chęciny.	46
Tabela 17. Rezerwat przyrody Góra Zelejowa.....	55
Tabela 18. Rezerwat przyrody Góra Miedzianka.....	56
Tabela 19. Rezerwat przyrody Jaskinia Raj.....	56
Tabela 20. Rezerваты przyrody Miechowy.	57
Tabela 21. Rezerваты przyrody Góra Rzepka.....	57
Tabela 22. Rezerwat przyrody Wolica.....	58
Tabela 23. Pomniki przyrody występujące na terenie Gminy Chęciny.....	58
Tabela 24. Wykaz zabytków na terenie Gminy Chęciny.....	64
Tabela 25. Przedsięwzięcia podstawowe (priorytetowe) i komplementarne na terenie gminy Chęciny.	88
Tabela 26. Wskaźniki rezultatu realizacji przedsięwzięć podstawowych na terenie gminy Chęciny.....	95
Tabela 27. Powiązania kosztów przedsięwzięć podstawowych ze źródłami finansowania projektów priorytetowych.	96
Tabela 28. Powiązania kosztów przedsięwzięć komplementarnych ze źródłami finansowania projektów komplementarnych.....	97

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba mieszkańców Gminy Chęciny.	24
Wykres 2. Wskaźnik obciążenia demograficznego na terenie Gminy Chęciny (stan na 31.12.).....	25
Wykres 3. Saldo migracji na terenie Gminy Chęciny (stan na 31.12.).....	25
Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Chęciny.....	27
Wykres 5. Poziom bezrobocia na terenie gminy Chęciny.	28
Wykres 6. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych.	37

Spis rysunków

Rysunek 1. Granice administracyjne Gminy Chęciny.	13
Rysunek 2. Lokalizacja Gminy Chęciny na tle województwa świętokrzyskiego i powiatu kieleckiego....	14
Rysunek 3. Gmina Chęciny z podziałem na sołectwa	15
Rysunek 7. Widok na Sztolnie Teresa.....	45
Rysunek 8. Widok na Sztolnie Zofia.	45
Rysunek 9. Widok z góry na Centrum Edukacji Geologicznej w Chęcinach.....	48
Rysunek 4. Widok Jaskini Piekło w Skibach.	50
Rysunek 5. Kamieniołom Szczerba i Kamieniołom Zachodni na terenie rezerwatu Góra Zelejowa.	56
Rysunek 6. Rezerwat Góra Rzepka i Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej. Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Chęcinach.	58
Rysunek 10. Zamek Królewski w Chęcinach.	59
Rysunek 11. Kościół Św. Bartłomieja w Chęcinach.....	61
Rysunek 12. Elementy infrastruktury w Grodzie Pędzików.....	66
Rysunek 13. Fragment Parku Etnograficznego w Tokarni.	67
Rysunek 14. Zbiornik wodny w Lipowicy – stan aktualny.....	73
Rysunek 15. Regionalne Centrum Naukowo – Technologiczne w Podzamczu.....	81
Rysunek 16. Podpisanie porozumienia o współpracy na rzecz utworzenia Staropolskiego Ośrodka Górnictwa Kruszcowego w Miedziance.....	93